

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

**IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ
V REPUBLIKI SLOVENIJI**

Natalija Jež Lipanje

Ljubljana, december 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

**IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ
V REPUBLIKI SLOVENIJI**

Kandidatka: Natalija Jež Lipanje
Številka indeksa: 04028010

Mentorica: dr. Polonca Kovač

Ljubljana, december 2008

POVZETEK

Sistem izvrševanja kazenskih sankcij omogoča, da »pravna« država lahko deluje. Zagotavlja mir, varnost, predvsem pa uživanje pravic, ki jih imamo kot državljani, ne da bi kdor koli neupravičeno posegal v naše pravice ali nas ogrožal in pri tem ostal nekaznovan. Da sistem izvrševanja kazenskih sankcij lahko deluje, je potrebno zagotoviti številne dejavnike, ki vplivajo na potek delovanja sistema. Eden ključnih dejavnikov je zagotavljanje finančnih, kadrovskih, prostorskih in zakonskih pogojev za izvrševanje kazenskih sankcij, ki jih zagotavlja Ministrstvo za pravosodje (MP) v sodelovanju z ustreznimi institucijami. Pomembno je tudi usklajeno delovanje sodstva, zavodov za prestajanje kazni zapora, Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij kot organa v sestavi MP ter drugih organizacij, ki sodelujejo pri izvrševanju sistema kazenskih sankcij. V diplomskem delu predstavljam obliko in organizacijo sistema za izvrševanje kazenskih sankcij, njegovo oblikovanje skozi zgodovino ter pravice in dolžnosti oseb, ki prestajajo kazen zapora. Predstavljeni so postopki, ki potekajo v sklopu izvrševanja kazenskih sankcij, ter pravice, obveznosti in dolžnosti obsojencev, pripornikov in drugih zaprtih oseb. Ključni element za to, da sistem deluje v skladu z zakonodajo, je izvajanje nadzora nad izvrševanjem kazenskih sankcij.

Ključne besede: Ministrstvo za pravosodje, Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij, zavodi za prestajanje kazni zapora, obsojenci, priporniki, tretma, disciplinski postopek, disciplinska kazen, zaprti, polodprti in odprti oddelek.

SUMMARY

The system of prison administration enables the state based on rule of law to function since it assures peace, safety and citizen rights and prevents anybody from interfering or threatening our rights and stay unpunished. For the system of prison administration to work several conditions that influence the operation of the system need to be met. One of the key factors is the assurance of financial, material, legal, personnel and other conditions for the execution of prison sanctions carried out by Ministry of justice in cooperation with other adequate institutions. Cooperation of the judiciary, prisons, Prison administration of the Republic of Slovenia and other organizations dealing with the execution of prison sanctions is also important. In my thesis I present the form and organization of the system of prison administration, its changes in history, certain procedures in the process of the execution of prison sanctions, rights and obligations of the convicts, prisoners and other imprisoned persons. The key element for the system to work according to the legislation is control over the execution of prison sanctions.

Key words: Ministry of justice, Prison administration of the Republic of Slovenia, prisons and the correctional facilities, convicts, prisoners, treatment, disciplinary proceedings, disciplinary punishment, closed, semi-open and open unit.

KAZALO

POVZETEK.....	II
SUMMARY.....	III
1 UVOD.....	1
2 SISTEM IZVRŠEVANJA KAZENSKIH SANKCIJ	4
2.1 IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ	4
2.2 ZGODOVINA SISTEMA IZVRŠEVANJA KAZENSKIH SANKCIJ	4
2.3 RAZVOJ KAZENSKIH SANKCIJ V SOCIALISTIČNI FEDERATIVNI REPUBLIKI JUGOSLAVIJI	5
2.4 ZAKON O IZVRŠEVANJU KAZENSKIH SANKCIJ	6
2.1.1 <i>Opozorilne kazenske sankcije</i>	7
2.1.2 <i>Varnostni ukrepi</i>	7
2.1.3 <i>Vzgojni ukrepi</i>	8
2.5 MEDNARODNI PRAVNI VIRI.....	8
3 MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE.....	10
3.1 MINISTRSTVO KOT UPRAVNI ORGAN.....	10
3.2 FUNKCIJE IN NALOGE MINISTRSTVA ZA PRAVOSODJE	10
3.3 ORGANIZACIJA MINISTRSTVA ZA PRAVOSODJE	11
4 UPRAVA ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ	15
4.1 UPRAVA ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ KOT ORGAN V SESTAVI MINISTRSTVA.....	15
4.2 FUNKCIJE IN NALOGE UPRAVE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ.....	15
4.3 VODENJE UPRAVE ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ	17
4.4 ORGANIZIRANOST UPRAVE ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ.....	20
4.5 FINANCIRANJE IZVRŠEVANJA KAZENSKIH SANKCIJ	24
5 ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA.....	25
5.1 ZAVODI KOT NOTRANJE ORGANIZACIJSKE ENOTE UPRAVE ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ	25
5.2 PREDSTAVITEV ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	25
5.2.1 <i>Zavod za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni</i>	25
5.2.2 <i>Zavod za prestajanje kazni zapora Ig</i>	26
5.2.3 <i>Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje ...</i>	26
5.2.4 <i>Zavod za prestajanje kazni zapora Koper</i>	27
5.2.5 <i>Zavod za prestajanje kazni zapora Ljubljana</i>	28
5.2.6 <i>Zavod za prestajanje kazni zapora Maribor</i>	29
5.2.7 <i>Prezgojni dom Radeče</i>	30
6 ZAPRTE OSEBE.....	31
6.1 IZVRŠITEV KAZENSKIH SANKCIJ.....	31

6.2	KAZNI, IZREČENE V KAZENSKEM POSTOPKU	32
6.3	HIŠNI RED	33
6.4	PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA OBSOJENCEV	33
6.4.1	<i>Sprejem obsojenca na prestajanje kazni zapora.....</i>	<i>33</i>
6.4.2	<i>Ugotavljanje indentitete oziroma istovetnosti obsojenca.....</i>	<i>33</i>
6.4.3	<i>Tematski sklopi.....</i>	<i>34</i>
6.4.4	<i>Tretma.....</i>	<i>35</i>
6.4.5	<i>Bivanje in prehrana obsojenca.....</i>	<i>36</i>
6.5	PRAVICE OBSOJENCEV NA PRESTAJANJU KAZNI ZAPORA	37
6.5.1	<i>Pravica do dela.....</i>	<i>37</i>
6.5.2	<i>Pravice iz zdravstvenega varstva in zavarovanja</i>	<i>39</i>
6.5.3	<i>Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja</i>	<i>40</i>
6.5.4	<i>Pravice do dopisovanja, sprejemanja obiskov in pošiljk.....</i>	<i>41</i>
6.5.5	<i>Pravica do obiskov in telefonskih pogovorov.....</i>	<i>41</i>
6.6	Premestitev in odpust obsojenca	42
6.6.1	<i>Premeščanje obsojenca.....</i>	<i>42</i>
6.6.2	<i>Odpustitev obsojenca.....</i>	<i>43</i>
6.6.3	<i>Prekinitev prestajanja kazni zapora</i>	<i>45</i>
6.7	UVELJAVLJANJE IN VARSTVO PRAVIC OBSOJENCA	45
6.8	disciplinska kazen in drugi ukrepi	46
6.8.1	<i>Disciplinske kazni.....</i>	<i>46</i>
6.8.2	<i>Dodatne omejitve svobode in svobode gibanja</i>	<i>49</i>
6.9	UGODNOSTI OBSOJENCA	50
7	POSEBNE OBLIKE ZAPORA.....	51
7.1	MLADOLETNIŠKI ZAPOR.....	51
7.2	PRIPOR	52
7.2.1	<i>Sprejem pripornika v zavod.....</i>	<i>52</i>
7.2.2	<i>Bivanje pripornika.....</i>	<i>53</i>
7.2.3	<i>Sprejemanje obiskov.....</i>	<i>54</i>
7.2.4	<i>Dopisovanje, telefoniranje in sprejemanje pošiljk.....</i>	<i>55</i>
7.2.5	<i>Red in disciplina</i>	<i>55</i>
7.2.6	<i>Smrt pripornika</i>	<i>56</i>
7.2.7	<i>Izpustitev pripornika</i>	<i>56</i>
7.3	UKLONILNI ZAPOR.....	58
7.3.1	<i>Postopek določitve uklonilnega zapora</i>	<i>58</i>
7.3.2	<i>Število upravno kaznovanih oseb.....</i>	<i>59</i>
8	PODATKI O OBSOJENCIH IN PRIPORNIKIH	62
8.1	ZBIRANJE PODATKOV O OBSOJENIH OSEBAH	62
8.2	ZBIRANJE OSEBNIH PODATKOV o PRIPORNIKih	63
9	NADZOR NAD ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	65
9.1	SPLOŠNI NADZOR	65
9.2	ORGANI, KI IZVAJAJO NADZOR NAD ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA.....	65

9.2.1	<i>Notranji upravni nadzor</i>	65
9.2.2	<i>Zunanji upravni nadzor</i>	67
9.2.3	<i>Druge organizacije</i>	67
10	ZAKLJUČEK	69
	LITERATURA	72
	VIRI	73
	SEZNAM SLIK IN TABEL	75
	SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	76
	PRILOGA	77
	IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORICE	78

1 UVOD

S pomočjo sistema za izvrševanje kazenskih sankcij država poskuša prisiliti ljudi k spoštovanju pravnih pravil in drugih norm. Sistem izvrševanja kazenskih sankcij je eden izmed pomembnejših dejavnikov, ki omogoča uspešno in nemoteno delovanje države, saj državljanom zagotavlja varstvo njihovih pravic. Varstvo njihovih pravic je zagotovljeno preko institucij, ki omogočajo državljanom, da lahko uveljavljajo svoje pravice, dolžnosti in obveznosti. Za osebe oziroma kršitelje pravnih in drugih norm so predpisane posamezne sankcije oziroma ukrepi. Sankcije, ki doletijo kršitelje, so lahko milejše oblike, kot so opomin, plačilo globe ..., pa vse do najstrožjih oblik sankcioniranja, kot sta odvzem osebne svobode, smrtna kazen.

Sankcije so nujno potrebne, saj vsak poskuša svoje pravice uveljavljati na svoj način, po svoji razlagi in presoji, ne glede na to, da predpisi in norme narekujejo drugače. Sankcije državljanom prisilijo k razmisleku, ali bodo storili neko dejanje, ki ni v skladu s pravnimi in drugimi normami. Kljub sankcijam pa se nekateri ne ozirajo na predpise, temveč jih zavestno kršijo. Za take državljanom ali tujce je potrebno temeljito in dosledno izvrševati sistem kazenskih sankcij, ki bo kršitelja pravnih norm kaznoval. S pomočjo sistema pa je potrebno doseči, da kaznovana oseba ne bo več kršila pravil, temveč bo spremenila način življenja.

Sistem izvrševanja kazenskih sankcij vodi in usmerja Ministrstvo za pravosodje skupaj z Upravo Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. Njuna naloga ni zgolj odvzem osebne svobode z zaporom, temveč poskušata s pomočjo strokovnih delavcev spreobrniti način življenja oseb, ki prestajajo kazen zapora, spremeniti njihove navade in jih pripraviti na življenje na prostosti. V zaporih obravnavajo vsakega zapornika posebej, zanj sestavijo tako imenovani rehabilitacijski program oziroma tretma, s katerim ga skušajo pripraviti na vsakdanje življenje. Zavodi za prestajanje kazni zapora gostujejo v svojih prostorih najrazličnejše storilce kaznivih dejanj, od storilcev, ki so si prislužili enomesečno prestajanje kazni zapora, do tistih, ki so storili hudo kaznivo dejanje in prestajajo zaporno kazen dvajset let in več.

Delovanje sistema izvrševanja kazenskih sankcij je večini državljanov nepoznano in se z njim v življenju nikoli ne sreča. Vendar se prav vsakemu lahko zgodi, da se zaradi trenutka nepazljivosti, naivnosti, neodgovornosti ali naključja dogodkov поближе sreča z delovanjem sistema za izvrševanje kazenskih sankcij. Zato je prav, da vemo, kako ta sistem izvrševanja kazenskih sankcij deluje.

V diplomski nalogi sem predstavila sistem izvrševanja kazenskih sankcij v Republiki Sloveniji, organe in organizacijske enote, ki vodijo in upravljajo sistem izvrševanja kazenskih sankcij, posebne oblike zapora v Republiki Sloveniji ter pravice in dolžnosti zaprtih oseb.

Diplomska naloga obsega osem vsebinskih poglavij, skozi katera prikazujem delovanje sistema za izvrševanje kazenskih sankcij kot celote.

Prvo poglavje govori o sistemu izvrševanja kazenskih sankcij, opredeljuje pojem izvrševanja kazenskih sankcij, prikazuje zgodovinski in pravni razvoj sistema za izvrševanje kazenskih sankcij. Zakonska podlaga za izvrševanje kazenskih sankcij se je postopoma oblikovala v času nekdanje Jugoslavije, ki je sprejela vrsto navodil, odlokov, predpisov in zakonov. Leta 1978 je skupščina SFRJ sprejela Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, ki je urejal področje penologije. Slovenski Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1) je bil v Sloveniji kot samostojni državi sprejet šele leta 2000. ZIKS-1 je temeljni zakon, ki ureja področje izvrševanja kazenskih sankcij. Pri vodenju in upravljanju sistema za izvrševanje kazenskih sankcij pa je smiselna souporaba Zakona o državni upravi-1 (ZDU-1), Kazenskega zakonika (KZ), Zakona o kazenskem postopku (ZKP) ...

V drugem poglavju so predstavljene funkcije in organizacija Ministrstva za pravosodje (v nadaljevanju MP), v sklopu katerega deluje Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju UIKS) kot organ v sestavi Ministrstva za pravosodje.

V tretjem poglavju je predstavljena UIKS, ki neposredno vodi, upravlja in skrbi, da se izvršuje sistem kazenskih sankcij. Opredeljene so naloge, cilji in organiziranost UIKS ter posebnost vodenja UIKS, ki izhaja iz 22. člena ZDU-1 in iz 205. člena ZIKS-1. UIKS vodi generalni direktor, ki ga imenuje predsednik vlade na predlog ministra za pravosodje.

Četrto vsebinsko poglavje prikazuje organiziranost zavodov za prestajanje kazni zapora, kjer obsojenci prestajajo izrečene zaporne kazni. Zavodi za prestajanje kazni zapora so locirani po vsej Sloveniji in se delijo na dva sklopa. Prvi sklop predstavljajo zavodi za prestajanje kazni zapora, ki so namenjeni posebnim skupinam obsojencev, kot so ženske in mladoletniki, ter drugi sklop pa je namenjen ostalim obsojencem. Obsojenci se na prestajanje kazni zapora razvrščajo v posamezne zavode glede na dolžino kazni zapora, ki jo morajo prestati. V sklopu zavodov za prestajanja kazni zapora prestajajo oziroma čakajo na prestajanje kazni zapora tudi priporniki oziroma priprte osebe, ki so osumljenje kaznivega dejanja. Enomesečno zaporno kazen v zavodu za prestajanje kazni zapora prestajajo tudi upravno kaznovane osebe, ki niso hotele ali mogle plačati globe za storjene prekrške.

Peto, najobsežnejše poglavje pa obravnava zaprte osebe, ki prestajajo kazen zapora. Predstavljen je postopek razvrščanja, napotitve in sprejema obsojenih oseb na prestajanje kazni zapora. Opredeljene so pravice obsojencev, ki jih imajo v času prestajanja kazni zapora, ter obveznosti in vzgojni ukrepi, ki se izrekajo obsojencem, če ne izpolnjujejo svojih obveznosti oziroma s svojim ravnanjem kršijo javni red in mir. V sklopu sistema za izvrševanje kazenskih sankcij je potrebno osebam, ki so obsojene in prestajajo kazen zapora, kot tudi pripornikom in upravno kaznovanim zagotoviti določene pravice in ugodnosti, ki jim pripadajo po zakonu.

Kaznovani pa morajo izpolnjevati obveznosti, ki so jim naložene, in se ravnati po hišnem redu zavoda ter dosledno izpolnjevati svoje dolžnosti.

Šesto poglavje obravnava posebne oblike zapora, ki se izvajajo v sistemu izvrševanja kazenskih sankcij. Med posebne oblike zapora uvrščamo mladoletniški zapor, pripor in uklonilni zapor. Status posebne oblike zapora so pridobili zaradi posebnosti, ki jih je potrebno upoštevati pri obravnavi zaprtih oseb, ki prestajajo posebno obliko zapora. Posebnosti izhajajo iz pravice in obveznosti, ki jih imajo zaprte osebe v času prestajanja posebne oblike zapora, glede na stopnjo varnosti in varovanja, v načinu prestajanja kazni zapora ...

Predzadnje poglavje obravnava zbirke podatkov zaprtih oseb, ki jih zavodi za prestajanje kazni zapora in UIKS zbirajo, obdelujejo, shranjujejo za vodenje evidenc, ki jih potrebujejo pri obravnavi zaprtih oseb in pri pripravi statističnih poročil.

Zadnje poglavje obravnava oblike nadzora, nad sistemom za izvrševanje kazenskih sankcij in zavodi za prestajanje kazni zapora.

2 SISTEM IZVRŠEVANJA KAZENSKIH SANKCIJ

2.1 IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ

Potek izvrševanja kazni izvaja vsaka država sama. Samo izvrševanje je odvisno od stopnje razvoja in pa pravne ureditve, ki jo država ima. Večina držav je izvajanje sistema izvrševanja kazenskih sankcij določila preko kazenske zakonodaje, seveda je pri tem upoštevala tudi druge zakonske ovire. Sistem izvrševanja kazenskih sankcij zajema široko delovno področje, v katerega so vključene številne institucije in organizacije. V sklopu izvrševanja sistema kazenskih sankcij je potrebno upoštevati tudi načelo humanizacije postopkov, ki se nanašajo na obsojence pri njihovem delu in pravicah, ko le ti prestajajo kazen zapora.

Nalogo izvrševanja kazenskih sankcij opravlja Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS). UIKS nenehno spremlja in ugotavlja, ali je sistem izvrševanja kazenskih sankcij učinkovit in primeren. Če je mnenja, da bi bil sistem za izvrševanje kazenskih sankcij lahko bolj učinkovit, predlaga izboljšanje oziroma spremembo sistema tako na organizacijskem področju kot tudi na zakonodajnem področju.

»Temeljni namen kazenskih sankcij je zagotovitev varstva pred kaznivimi dejanji ter zatiranje in preprečevanje takih dejavnosti, ki kršijo ali ogrožajo pravne dobrine, zavarovane s kazensko zakonodajo.« (Bavcon in Šelih, 1996, str. 301)

2.2 ZGODOVINA SISTEMA IZVRŠEVANJA KAZENSKIH SANKCIJ

Razvoj tako imenovane »kazenske znanosti« sega že v stari in srednji vek, ko se je začelo opredeljevati namen kaznovanja. Že v takratnem času je veljalo, da se oseba, ki prekrši pravila oziroma stori dejanje, ki ni bilo v skladu s postavljenimi normami, kaznuje. Storilec, ki je storil kaznivo dejanje, je bil kaznovan oziroma ga je doletela kazen, predvsem telesna, lahko pa tudi smrtna. Za milejšo obliko kazni je veljalo bičanje, storilec so pa sekali tudi dele telesa. Za najhujšo kazen pa je veljala smrtna kazen - obsojenca so obglavili ali obesili (Carli in Wohinz, 2001, str. 9).

Postopoma se je skozi stoletja začela razvijati tudi kazenskopravna znanost, ki se je izoblikovala skozi kazensko zakonodajo, s katero se je postopoma določilo tudi izvršitev posamezne kazni. Z začetkom opredeljevanja izvršitve kazni se je oblikoval tudi sistem izvrševanja kazenskih sankcij. K njegovi uveljavitvi pa sta v veliki meri pripomogla razvoj družbene dejavnosti in modernizacija.

S 16. stoletjem se je začel spreminjati način kaznovanja obsojencev. Smrtna kazen je začela izgubljati svoj pomen in se postopoma umikati kot ena izmed glavnih kazenskih sankcij, ki je doletela storilca kaznivega dejanja. Vse večji pomen pa je kot najpogostejša izrečena kazenska sankcija začela pridobivati kazen odvzema osebne svobode. Ta sankcija še vedno predstavlja poglobitno kazensko sankcijo skorajda v

vseh državah sveta. Smrtna kazen še ni v popolnosti odpravljena oziroma ukinjena, saj jo poznajo še v nekaterih državah po svetu, kljub temu da je prizadevanje za ukinitve smrtne kazni zelo veliko. Z uvedbo kazenske sankcije, s katero se odvzema osebna svoboda, se je začel spreminjati tudi namen kaznovanja, in sicer velja, da je storilca kaznivega dejanja potrebno prevzgojiti, tako da se bo lahko po prestani kazni normalno vrnil v življenje in skušal živeti v skladu z normami in moralnimi načeli (Bavcon in Šelih, 1996, str. 67-89).

2.3 RAZVOJ KAZENSKIH SANKCIJ V SOCIALISTIČNI FEDERATIVNI REPUBLIKI JUGOSLAVIJI

Julija leta 1945 je predsedstvo AVNOJa sprejelo zakon, ki je določal vrsto kazni, način izvajanja kazni ter organe, ki so izvrševali posamezne kazni. Zakon ni določal, s kakšnim namenom se obsojenca kaznuje, kakšne so sankcije, niti da se ga lahko kaznuje z odvzemom svobode in da se ga prisili v prisilno delo. Zato je bilo istega leta sprejeto začasno navodilo, kjer so opredelili namen izvrševanja kazenskih sankcij in namen odvzem svobode s prisilnim delom. Namen kazni je bil opredeljen s tem, »da ne gre samo za kaznovanje storilca, pač pa predvsem za prevzgojo obsojenih oseb v duhu zvestobe domovini, delovne discipline in častnega odnosa do državnih družbenih odnosov, usposabljanje obsojenca za pogoje skupnega življenja in utrjevanje tistih potez značaja, ki ga bodo odvrčale, da bi v bodoče delal kazniva dejanja. Pri tem je treba skrbeti, da se obsojencu ne povzroča fizično trpljenje in ne žali njegovo človeško dostojanstvo« (Carli in Wohinz, 2001, str. 10-11).

Ker je bila takratna zakonodaja na področju izvrševanja kazenskih sankcij pomanjkljiva, so te pomanjkljivosti odpravili s pomočjo odredb, navodil in okrožnic. Leta 1947 je bil v Uradnem listu objavljen prvi pravilnik o hišnih redih kazenskih prevzgojnih domov ter okrožnih in okrajnih zaporov. 1951. leta so sprejeli Kazenski zakonik FLRJ (Ur. l. FLRJ, št. 13/51, 30/59, 11/62, 31/62, ter Ur. l. SFRJ, št. 15/65, 15/67, 20/69, 6/73), ki » je opredelil namen kaznovanja, kot zatiranje družbi nevarnega delovanja, odvrčanje storilca od kaznivih dejanj in njih preprečevanje, prevzgojo in poboljšanje obsojenca, splošni vzgojni vpliv na druge člane družbe, da bi jih odvrnili od kaznivih dejanj« (Carli in Wohinz, 2001, str. 11). Kazenski zakonik je vseboval materialnopravne določbe, ki so se nanašale na pravice in dolžnosti obsojencev, določal je, da se obsojence na prestajanje kazni zapora razvršča po vrsti in dolžini kazni, osebnostnih lastnosti obsojenca ... (Bavcon in Šelih, 1996, str. 93).

Leta 1948 je bil sprejet zakon, ki je določal, kako se posamezne kazni, ki so bile navedene v Kazenskem zakoniku, izvršujejo, in organe, ki kazni izvršujejo. Vseboval je določbe o prevzgoji in pripravi obsojencev za življenje na svobodi, opredeljeval je osemurni delovnik in plačilo za opravljeno delo, zagotovljeno jim je bilo zdravstveno in invalidsko zavarovanje ... (Carli in Wohinz, 2001, str. 11).

Z letom 1951 je zvezna ljudska skupščina uvedla kazen zapora in kazen strogega zapora ter kot novost ustanovila pazniško službo kazenskih poboljševalnih zavodov

za zavarovanje. 1961. je bil sprejet nov Zakon o izvrševanju kazni (Ur. l. FLRJ 24/61, Ur. l. SFRJ, 7/64, 15/68, 3/70), ki je določal izvrševanje kazenskih sankcij, namen izvršitve kazni odvzema prostosti, varnostne ukrepe. (Kobe in Bavcon, 1973, str. 70-73). Leta 1966 je zvezna skupščina prenesla področje izvrševanja vzgojnih ukrepov iz SFRJ na posamezne republike. Izvrševanje vzgojnih ukrepov je predstavljalo le eno izmed področij, ki jih je vključeval sistem izvrševanja kazenskih sankcij. Leta 1966 je Socialistična Republika Slovenija sprejela prvi Zakon o izvrševanju vzgojnih ukrepov (Ur. l. SRS, 5/66). Pomembno prelomnico je predstavljalo leto 1968, ko so pristojnosti nad izvrševanjem kazni odvzema prostosti prevzeli republiški upravni organi za pravosodje in sodišča (Bavcon in Šelih, 1996, str. 94).

Leta 1970 je skupščina SRS sprejela Zakon o organizaciji izvrševanja kazenskih sankcij (Ur. l. SFRJ, št. 3/70), s katerim je uredila organizacijo služb in zavodov za izvrševanje kazenskih sankcij, način izvršitve sankcij in pogoje za njihovo izvršitev ter oblike nadzora nad delom zavodov. Z letom 1971 je bilo celotno področje izvrševanja kazenskih sankcij preneseno na raven republik. 1973. leta je bil sprejet prvi enotni zakon SRS Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, ki je veljal vse do leta 1978, ko je stopil v veljavo nov Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (Ur. l. SRS, št. 17/78), ki je veljal vse do leta 2000. Slednji je veljal za enega najmodernejših v Evropi. Pri pripravi zakona je sodelovala vsa penološka znanost in praksa, vpeljala je vrsto novosti in rešitev na področje izvrševanja kazenskih sankcij (Carli in Wohinz, 2001, str. 9 -15).

2.4 ZAKON O IZVRŠEVANJU KAZENSKIH SANKCIJ

Z letom 2000 je Državni zbor Republike Slovenije sprejel zakon, ki v celoti ureja področje izvrševanja kazenskih sankcij, to je Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (Ur. l. RS, št. 63/94, 72/98, 111/01, 56/03, 43/04, 110/05, 14/07; ZIKS-1).

ZIKS-1 je oblikovan iz treh delov:

- v prvem delu obravnava izrečene kazni oziroma sankcije v kazenskem postopku, postopku o prekršku, kazni, ki se izrekajo pravnim osebam ...,
- v drugem delu obravnava organe za izvrševanje kazenskih sankcij in gospodarsko dejavnost, ki se izvaja v okviru izvrševanja kazenskih sankcij,
- v tretjem delu pa so opisane kazenske, prehodne in končne določbe (Carli in Wohinz, 2001, str. 15).

Med kazenske sankcije štejemo predvsem kazni oziroma ukrepe, ki doletijo tistega, ki ni deloval v skladu z zakonom oziroma drugimi pravnimi akti. Ena izmed »glavnih« oziroma najpomembnejših sankcij je tako imenovana »kazen zapora«. Pri kazni zapora gre za odvzem osebne svobode oziroma omejitve osebne svobode, s čimer posegamo v temeljno pravico in svoboščino človeka. Vsak človek ima kot neposredno temeljno pravico pravico do svobode. Poleg kazni zapora pa lahko obsojenca doleti tudi denarna kazen, kazen prepovedi vožnje motornega vozila, tujca pa izgon iz države ... (KZ, 34. člen).

Poleg kazenskih sankcij pa ZIKS-1 pozna oziroma določa tako imenovane opozorilne kazenske sankcije, varnostne in vzgojne ukrepe.

2.1.1 Opozorilne kazenske sankcije

Kot opozorilne kazenske sankcije se izrekajo:

- pogojna obsodba; je samostojna sankcija opozorilne narave, ki nadomešča kazen, zato ne vsebuje izreka kazni, temveč samo njeno določitev. Pogojno obsodbo sodišče prekliče in izreče kazen, če pogojno obsojeni v preizkusni dobi ne spoštuje temeljnega pogoja za pogojno sodbo.
- pogojna obsodba z varstvenim nadzorom; je posebna oblika pogojne obsodbe, ki obsega nudenje pomoči, nadzorstvo in varstvo obsojenca.
- sodni opomin, je opozorilna sankcija, ki je namenjena storilcem manj nevarnih kaznivih dejanj, katerim ni potrebno izreči kazni, ker je mogoče pričakovati, da bo opozorilo zadoščalo, da ne bodo več ponavljali kaznivih dejanj (Bavcon in Šelih, 1996, str. 337-351).

2.1.2 Varnostni ukrepi

Poleg kazenskih sankcij pa se storilec kaznivih dejanj smejo izrekati tudi varnostni ukrepi. Varnostni ukrepi se izrekajo, ko so podana določena stanja in okoliščine, zaradi katerih obstaja nevarnost ponovitve kaznivega dejanja. Trajanje in oblika izrečenega varnostnega ukrepa ni sta odvisna od teže kaznivega dejanja, ki ga je storilec storil, temveč od vrste in stopnje njegove nevarnosti. Varnostne ukrepe je mogoče izreči poleg kazni ali namesto nje (Bavcon in Šelih, 1999, str. 300).

Izrekajo se naslednji varnostni ukrepi:

- obvezno psihiatrično zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu obravnava 151. člen ZIKS-1, ki določa, da se varnostni ukrep izvršuje v zdravstvenem zavodu, v katerem so zagotovljeni pogoji za psihiatrično zdravljenje in varstvo;
- obvezno psihiatrično zdravljenje na prostosti je opredeljeno v 155. členu ZIKS-1, ki določa, da se osebo, ki ji je bil izrečen varnostni ukrep, napoti v zdravstveni zavod, v katerem naj se zdravi. Zdravstveni zavod je dolžan sodišče obveščati o poteku zdravljenja v primeru, ko se obsojenec ni začel zdraviti, če je zdravljenje samovoljno opustil oziroma je kljub zdravljenju tako nevaren za okolico, da sta potrebna zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu;
- obvezno zdravljenja alkoholikov in narkomanov, ki se izreka skupaj z kaznijo zapora. Izvrševanje tega ukrepa poteka v zavodu, v katerem obsojenec prestaja kazen, oziroma zunaj zavoda v ustrezni zdravstveni ali drugi instituciji, ki jo določi ministrstvo, pristojno za zdravstvo kot primerno za izvrševanje tega ukrepa (ZIKS-1, 156. člen);
- prepoved opravljanja poklica, samostojne dejavnosti ali dolžnosti izvršuje po 67. členu Kazenskega zakonika (Ur. l. RS, št. 63/04, 70/94, 23/99, 110/02,

- 40/04, 95/04; KZ) upravna enota, na območju katere ima oseba, ki ji je izrečen varnostni ukrep, začasno ali stalno prebivališče;
- varnostni ukrep odvzema voznškega dovoljenja izvršuje upravni organ za notranje zadeve, pristojen za izdajo voznških dovoljenj, na območju katerega ima oseba, ki ji je bil izrečen varnostni ukrep, stalno ali začasno prebivališče. Vozniško dovoljenje se osebi, ki ji je bil izrečen varnostni ukrep odvzema voznškega dovoljenja, odvzame in uniči. Če oseba nima voznškega dovoljenja, se ta ukrep izvrši z vpisom prepovedi izdaje voznškega dovoljenja za čas trajanja ukrepa v evidenco upravnega organa, ki izdaja voznška dovoljenja (ZIKS-1, 160. člen);
 - odvzem predmetov izvrši sodišče, ki je izreklo sodbo na prvi stopnji. Odvzamejo se predmeti, ki so bili uporabljeni ali namenjeni za kaznivo dejanje ali so nastali s kaznivim dejanjem in so storilčeva last, izjemoma tudi če predmeti niso last obsojene osebe. Odvzeti predmeti se lahko prodajo, izročijo kriminalističnemu muzeju ali drugemu zavodu ali pa se uničijo (KZ, 69. člen).

2.1.3 Vzgojni ukrepi

Vzgojni ukrepi se izrekajo mladoletnikom, ki so storili kazniva dejanja v starosti od 14. leta do 18. leta, izjemoma do 21. leta starosti. Storilci kaznivih dejanj so v tej starosti še nezreli, v razvoju osebnosti in jih je mogoče prevzgojiti. Zato se jim izrekajo ukrepi, katerih glavni namen je pomoč, varstvo in nadzor (Bavcon in Šelih, 1999, str. 300). Mladoletnikom se izrekajo vzgojni ukrepi, kot so: ukor, navodila in prepovedi, nadzorstvo socialnega varstva, oddaja v vzgojni dom, oddaja v prevzgojni dom, oddaja v zavod za usposabljanje (Carli in Wohinz, 2001, str. 272-308).

2.5 MEDNARODNI PRAVNI VIRI

Pri pripravi Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij so bili upoštevani številni mednarodni predpisi. Eden izmed najpomembnejših mednarodnih predpisov je Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, ki določa, da je treba z vsako osebo, ki ji je odvzeta prostost, ravnati človeško in s spoštovanjem človekovega dostojanstva. Kaznovanje naj ima predvsem vzgojni namen, katerega glavni cilj je poboljšanje in socialna rehabilitacija obsojenca. Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah prepoveduje ponižujoče, kruto in nečloveško ravnanje ter kakršno koli mučenje, prepoveduje medicinske in znanstvene poskuse na človeku brez njegove privolitve (Carli in Wohinz, 2001, str. 19).

Upoštevana je bila tudi Konvencija proti mučenju in drugemu krutemu, nečloveškemu in poniževalnemu ravnanju in kaznovanju, ki določa, da mora država podpisnica v sklopu svoje zakonodaje in drugih pravnih norm prepovedati mučenje. Zagotoviti mora stalni nadzor nad izvrševanjem kazenskih sankcij, da se prepreči mučenje in ob morebitnem mučenju zagotovi žrtvi pravico do pritožbe in ustrezne odškodnine. Država mora zagotoviti izobraževanje in usposabljanje vseh zaposlenih, ki zaslišujejo

ali obravnavajo osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, z namenom prepovedi mučenja in ponižujočega ravnanja z zaprto osebo (Wohinz, 2000, str.14).

Pri pripravi ZIKS-1 so bile upoštevane resolucije in priporočila Evropske skupnosti, ki določajo, da je potrebno vsem obsojencem zagotoviti dostojno normalno življenje. Prisilna sredstva naj se uporabljajo le za obsojence, ki so opredeljeni kot nevarni obsojenci, in sicer takrat, ko je to nujno potrebno in gre za tako imenovane varnostne ukrepe. ZIKS-1 upošteva tudi Evropska zaporska pravila, ki določajo obravnavo in ravnanje z zaporniki ter minimalna pravila ravnanja z zaporniki. Odvzem prostosti je treba izvrševati v okviru človekovega dostojanstva. Zaprte osebe, ki prestajajo kazen zaporu ni dovoljeno razlikovati na podlagi rase, barve, spola, jezika, vere, političnega ali drugačnega prepričanja, narodnostnega ali socialnega porekla, rojstva, ekonomskega ali drugačnega položaja. Ravnanje z zaprtimi osebami mora biti spoštljivo, poskrbljeno mora biti za njihovo zdravje in samospoštovanje glede na režim prestajanja kazni zaporu. Pri zaprtih osebah je potrebno spodbujati odgovornost in tiste lastnosti in sposobnosti, ki jim bodo pri vrnitvi v družbo po odpustu kar najbolj pomagale živeti samostojno in v skladu z zakoni. Zagotoviti je potrebno redno nadzorstvo nad zavodi za prestajanje kazni zaporu in njihovimi službami (Wohinz, 2001, str. 14-15).

3 MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE

3.1 MINISTRSTVO KOT UPRAVNI ORGAN

Ustava v 121. členu določa, da naloge uprave opravljajo neposredno ministrstva kot organizacijska oblika državne uprave. Ministrstva in organizacijo njihovih delovnih področij pa opredeljuje Zakon o državni upravi (Ur. l. RS, št. 52/02, 56/03, 61/04, 123/04, 93/05, 113/05, 89/07; ZDU-1). 14. člen ZDU-1 določa, da upravne naloge opravljajo ministrstva, organi v sestavi in upravne enote. Ministrstva so temeljna oblika državne uprave, ustanavljajo se po resornem principu in pokrivajo eno ali več upravnih področij. Podrobno notranjo organizacijo ministrstev pa določata Uredba o organih v sestavi ministrstev (Ur. list RS, št. 58/03, 45/04, 86/04, 138/04, 52/05, 82/05, 17/06, 76/06, 132/06, 41/07) in Uredba o notranji organizaciji, sistematizaciji, delovnih mestih in nazivih v organih javne uprave in v pravosodnih organih (Ur.l. RS, št. 58/03, 81/03, 109/03, 43/04, 58/04, 138/04, 35/05, 60/05, 72/05, 112/05, 49/06, 140/06, 39/07, 33/08, 66/08, 88/08) (Pirnat et al., 2004, str. 549).

Minister ima dvojno vlogo, in sicer je član vlade, ki skupaj s predsednikom vlade in drugimi ministri oblikuje in izvaja politiko vlade v svojem resorju, ter vodi in predstavlja ministrstvo (Pirnat et al., 2004, str. 524-525). Ministrstvo vodi ministrica oziroma minister v skladu s sprejeto politiko, predstavlja ministrstvo, izdaja predpise in druge akte z zakonom ter sprejema druge odločitve, ki izhajajo iz pristojnosti ministrstva (ZDU-1, 16.člen).

3.2 FUNKCIJE IN NALOGE MINISTRSTVA ZA PRAVOSODJE

MP kot višji organ usmerja in določa delo organa v sestavi UIKS. Program dela, ki naj bi ga opravil organ v sestavi, sprejme minister na predlog generalnega direktorja UIKS. Minister za pravosodje organu v sestavi posreduje obvezne usmeritve, navodila, strokovne napotke in strokovno pomoč za delo in nalaga, da opravi določene naloge, ki so v njegovi pristojnosti (Virant, 2002, str. 99).

MP izvaja hierarhično nadzorno funkcijo nad opravljenim delom in nalogami UIKS, ki jih ta opravlja. MP izvaja konkreten nadzor nad izvajanjem ukrepov in dejavnosti v UIKS, saj je minister za pravosodje odgovoren za delo organa v sestavi. Nadzorno funkcijo opravlja s pomočjo povratnega toka informacij, ki jih prejme od organa oziroma predstojnika organa v sestavi, ki je ministru dolžan poročati o svojem delu in delu organa v sestavi. Kot nadzorni organ izvaja tudi instančni nadzor, ko odloča v upravnem postopku na drugi stopnji zoper upravne akte, ki jih je izdal organ v sestavi v upravnem postopku na prvi stopnji (Virant, 2002, str. 99).

Poleg usmerjevalne in nadzorne funkcije opravlja tudi predstavniško funkcijo, saj pred državnim zborom in vlado zastopa organ v sestavi. V vseh razmerjih med organom v sestavi, državnim zborom in vlado nastopa minister za pravosodje, preko

katerega poteka tudi komunikacija med temi organi in organom v sestavi (Pirnat et al., 2004, str. 542-544).

V okviru svojega dela opravlja tudi substitucijsko oziroma nadomestno funkcijo, saj ima kot hierarhično višji organ pravico opraviti nalogo, ki je v pristojnosti organa v sestavi, če ta naloge ne opravi pravočasno oziroma v predpisanem roku (Virant, 2002, str. 99).

MP opravlja in izvaja vse naloge s področja pravosodne uprave, ki se nanašajo na oblikovanje sodnega reda, zagotavljanje kadrovskih, prostorskih in tehničnih pogojev za delovanje sodišč in izobraževanje zaposlenih. MP v okviru svojih pristojnosti skrbi za izvrševanje kazenskih sankcij s pomočjo UIKS, ki skrbi za neposredno izvrševanje kazenskih sankcij. Sodeluje pri pripravi predlogov za predpise in sooblikuje politiko na področju materialnega, procesnega, civilnega, kaznovalnega, prekrškovnega in gospodarskega prava (ZDU-1, 37. člen). Podrobnejše opravljanje in izvajanje nalog sem opisala po posameznih organizacijskih enotah MP, ki sem jih predstavila v organizacijski strukturi MP.

3.3 ORGANIZACIJA MINISTRSTVA ZA PRAVOSODJE

MP sestavljajo naslednje organizacijske enote: kabinet ministra, sekretariat, služba za odnose z javnostjo, služba za notranjo revizijo, projektna enota PEU, projektna enota e-pravosodje, direktorat za zakonodajo s področja pravosodja, direktorat za pravosodno upravo, direktorat za mednarodno sodelovanje in mednarodno pravno pomoč, sektor za popravilo krivic in narodno spravo in center za izobraževanje v pravosodju. Posamezne organizacijske enote se delijo še na sektorje, oddelke ... Kot organ v sestavi ministrstva deluje UIKS
(URL= »http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/«).

MP kot resorni organ opravlja oziroma izvaja naloge s pomočjo direktoratskih enot, ki so zadolženi za izvajanje nalog na določenem delovnem področju. Direktorat je osrednja in največja organizacijska oblika znotraj ministrstva, ki jo določa uredba o notranji organizaciji, sistemizaciji delovnih mest in nazivih v organih javne uprave in v pravosodnih organih. Oblikuje se za izvajanje upravnih nalog na zaokroženem delovnem področju v ministrstvu. Največkrat se oblikuje v primerih, ko je praviloma sistemiziranih najmanj 50 delovnih mest. Direktorat vodi generalni direktor kot uradnik, katerega vloga je v veliki meri tudi menedžerska. Notranje organizacijske enote direktorata so urad, sektor in oddelek. Sektor se oblikuje za določeno področje, ko je sistemiziranih najmanj 5 delovnih mest oziroma 10 delovnih mest, če se znotraj sektorja oblikuje oddelek z najmanj 5 delovnimi mesti. Urad se lahko oblikuje znotraj direktorata, a morata biti izpolnjena dva pogoja, in sicer mora direktorat imeti sistemiziranih najmanj 80 delovnih mest, na delovnem področju, kjer bo oblikovan urad, pa mora biti sistemiziranih najmanj 30 delovnih mest (Trstenjak in Korade Purg, 2006, str. 19).

Sekretariat se v ministrstvu oblikuje za opravljanje spremljajočih metodoloških, strokovnotehničnih in podobnih nalog. V sekretariatu se opravljajo naloge v zvezi z organizacijo ministrstva, finančnim poslovanjem, upravljanjem kadrovskih virov, informatiko, pravnimi zadevami. Za posamezne vrste strokovnotehničnih, organizacijskih in drugih spremljajočih nalog se lahko znotraj sekretariata oblikuje služba ali center (Trstenjak in Korade Purg, 2006, str. 19). Znotraj sekretariata ministrstva za pravosodje delujejo služba za pravne, kadrovske in splošne zadeve, finančna služba, služba za informatiko in glavna pisarna.

Delovna področja MP so:

1. Direktorat za zakonodajo s področja pravosodja

Opravlja in izvaja naloge, ki se nanašajo na pripravo zakonodaje in podzakonskih aktov ter na organizacijo in pristojnosti pravosodnih organov. Pripravlja zakonodajo na področju kazenske in civilne zakonodaje, zakonodaje s področja varstva osebnih podatkov ... Pripravlja mnenje o zakonskih predlogih in podzakonskih aktih drugih ministrstev ter sodeluje z mednarodnimi organizacijami pri pripravi zakonodaje s področja, ki ga pokriva.

Znotraj direktorata za zakonodajo s področja pravosodja je oblikovan Sektor za pripravo zakonodaje, ki ga sestavljajo trije oddelki:

- Oddelek za organizacijsko zakonodajo pravosodnih organov in upravnega sodstva,
- Oddelek za kazensko zakonodajo in zakonodajo s področja varstva osebnih podatkov,
- Oddelek za civilno in gospodarsko zakonodajo

(Vir: URL= »http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/zakonodaja_s_podrocja_pravosodja«).

2. Direktorat za pravosodno upravo

Se zaradi obsežnega delovnega področja deli na pet sektorjev, ki izvajajo naloge s področja pravosodne uprave. V sklopu direktorata za pravosodno upravo deluje:

- Sektor za pravosodno upravo

Skrbi za organizacijo in izvajanje kadrovske politike v pravosodnih organih, sodeluje pri pripravi proračuna za pravosodje. Sodeluje v postopkih pri imenovanju sodnih tolmačev, cenilcev, izvedencev, izvršiteljev in notarjev. Vodi postopke imenovanj pravosodnih funkcionarjev ter predstojnikov pravosodnih organov. Obravnava pritožbe, ki se nanašajo na delo odvetnikov, notarjev in drugih pravosodnih funkcionarjev. Izvaja nadzor nad brezplačno pravno pomočjo, izvršuje nadzor nad delom in poslovanjem notarske zbornice ... Zadolžen je za pripravo rednih statističnih poročil o delu pravosodnih organov.

- Sektor za pravosodni nadzor

V sektorju za pravosodni nadzor izvajajo nadzor nad administrativnim poslovanjem sodnih organov. Sprejemajo, obravnavajo in rešujejo pritožbe, ki se nanašajo na delo

pravosodnih organov. Pristojni so za vodenje registra stečajnih upraviteljev in pooblaščenih vročevalcev, sodelujejo pri imenovanju stečajnih upraviteljev in pooblaščenih vročevalcev.

– Sektor za nepremičnine in investicije v pravosodju

Naloga sektorja za nepremičnine in investicije v pravosodju je, da načrtuje in izvaja nakup pisarniške in računalniške opreme za pravosodne organe, ki jo potrebujejo pri opravljanju svojih nalog. Načrtuje investicije in adaptacijska dela na zgradbah pravosodnih organov, pripravlja strokovne podlage za objavo razpisov za nakup opreme za potrebe pravosodnih organov ter razpisov investicijskih in adaptacijskih del. Izvaja nadzor nad realizacijo investicijskih del ter daje predloge za sistemske rešitve na področju zagotavljanja materialnih pogojev za delovanje pravosodnih organov.

– Sektor za izvrševanje kazenskih sankcij

Sektor za izvrševanje kazenskih sankcij je zadolžen za opravljanje nalog s področja zakonodaje, ki se nanaša na izvrševanje kazenskih sankcij. Obravnava prošnje obsojencev na prvi stopnji ter odloča o pritožbah obsojencev na drugi stopnji, ki se nanašajo na amnestijo, pogojni odpust in pomilostitev. Znotraj sektorja za izvrševanje kazenskih sankcij deluje oddelek za kazensko evidenco in evidenco vzgojnih ukrepov. Njegova naloga je, da zbira in ureja podatke o izrečenih kazenskih sankcijah in vzgojnih ukrepih, izrečenih fizičnim in pravnim osebam. Izdajajo potrdila o dejstvih iz kazenske evidence in evidence o vzgojnih ukrepih ter evidenco pravnomočnih sodb oz. sklepov o prekrških.

- Sektor za analitično legistiko

Sektor za analitično legistiko se ukvarja za analizo pravnih institutov tujih pravnih ureditev in sodeluje pri pripravi zakonskih in podzakonskih predlogov zakonov. Opravlja tudi prevajanje tuje zakonodaje, strokovnih gradiv, dopisov in tolmačenj, ki jih potrebujejo pri svojem delu pravosodni organi
(URL= »http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/pravosodna_uprava/«).

3. Direktorat za mednarodno sodelovanje in mednarodno pravno pomoč

Direktorat za mednarodno sodelovanje in mednarodno pravno pomoč opravlja naloge, ki se nanašajo na mednarodno sodelovanje in mednarodno pravno pomoč. Pripravlja stališča Republike Slovenije do uredb in direktiv EU na področju civilnih, gospodarskih in kazenskih zadev, pravno dokumentacijo za ratifikacijo mednarodnih konvencij in bilateralnih sporazumov. Znotraj direktorata delujeta dva sektorja:

- Sektor za mednarodno sodelovanje sodeluje s tujimi organizacijami (Evropskim svetom, Natom) na različnih pravnih področjih.

- Sektor za mednarodno pravno pomoč je zadolžen za vročanje dokumentov, pridobivanje dokazov pri preiskavi kaznivih dejanj ter za izročitev in premestitev obtožencev s področja kazenskega prava. V njegovi pristojnosti je posredovanje

informacij o nacionalni zakonodaji tujim pravosodnim in zakonodajnim organom ter informacij o tujem pravu domačim pravosodnim in zakonodajnim organom (URL= »http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_mednarodna_pravna_pomoc/«).

4. Sektor za popravilo krivic in za narodno spravo

Sektor za popravilo krivic in narodno spravo je zadolžen za opravljanje nalog, ki so bolj ali manj zgodovinskega pomena. Proučuje oblike nasilja in kršitve temeljnih človekovih pravic in svoboščin, ki so bile storjene nad slovenskim narodom in nad pripadniki drugih etničnih skupin v Sloveniji v vojnem in povojnem času. V okviru svoje pristojnosti zbira, proučuje, objavlja dokumente, članke, študije ter organizira razprave, posvetovanja in okrogle mize za zgodovinarjev, pravnikov in drugih strokovnjakov s področja družboslovja

(URL= »http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/poprava_krivic_in_narodna_sprava/«).

5. Center za izobraževanje v pravosodju

Center za izobraževanje skrbi za aktivnosti izobraževanja na področju pravosodja. Skrbi za splošno izobraževanje zaposlenih preko seminarjev, izvaja strokovne seminarje in preizkuse strokovnosti za sodne izvedence, cenilce, izvršitelje, upravitelje in tolmače. Izvaja pravniške državne izpite in izpite iz poznavanja določenega sodnega reda ... Sodeluje pri mednarodni izmenjavi sodnikov, tožilcev in državnih pravobranilcev

(URL = http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/center_za_izobrazevanje_v_pravosodju).

4 UPRAVA ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ

4.1 UPRAVA ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ KOT ORGAN V SESTAVI MINISTRSTVA

UIKS je bila ustanovljena kot organ v sestavi Ministrstva za pravosodje. Organ v sestavi ministrstva se ustanovi z namenom opravljanja specializiranih strokovnih nalog, izvršilnih in razvojnih upravnih nalog, nalog inšpekcijskega in drugega nadzora na področju javnih služb. Ustanovi se ga lahko za potrebe izvajanja naloge v večjem obsegu, če bi s takim ravnanjem zagotovili večjo učinkovitost in kakovost pri opravljanju nalog, ter v primerih, ko je zaradi narave nalog ali delovnega področja potrebno zagotoviti večjo stopnjo samostojnosti pri opravljanju le-teh (ZDU-1, 21. člen).

Organe v sestavi individualno vodijo predstojniki, ki jih imenuje Vlada na predlog ministra. Organ v sestavi je hierarhično podrejen ministrstvu, v okviru katerega deluje. Ministrstvo usmerja delo organa v sestavi s pomočjo usmeritev, navodil, strokovnih napotkov in s strokovno pomočjo. Ministrstvo izvaja nadzor nad delom organa v sestavi ter odloča o pritožbah zoper odločbe, ki jih je izdal organ v sestavi (Virant, 2002, str. 99-100).

Kot upravni organ v sestavi ministrstva se lahko ustanovijo:

- uprava kot organ v sestavi za opravljanje upravnih nalog na ožjem področju znotraj ministrstva;
- urad kot organ v sestavi opravljanje določenih specializiranih strokovnih in upravnih nalog, ki se nanašajo na delovno področje ministrstva. Po zakonu sta predvideni dve vrsti uradov in sicer urad, ki opravlja organizacijske naloge (gre za naloge, ki omogočajo vzdrževanje organizacije), in pa urad, ki se ustanavlja za opravljanje specializiranih in upravnih nalog;
- inšpektorat kot organ v sestavi opravlja naloge inšpekcijskega nadzora; Inšpektorati, so specializirani za izvajanje nadzora na določenem delovnem področju, ki spada po okrilje določenega ministrstva (v okviru Ministrstvo za zdravje je Zdravstveni inšpektorat),
- ali kako drugače poimenovani oziroma statusno in funkcionalno opredeljeni organi kot npr. Policija, ki je upravni organ v sestavi Ministrstva za notranje zadeve (Virant, 2002, str. 97-99).

4.2 FUNKCIJE IN NALOGE UPRAVE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ

UIKS je Vlada ustanovila z Uredbo o organih v sestavi leta 1995, z namenom, da opravlja specializirane strokovne in upravne naloge na področju izvrševanja kazenskih sankcij. Vlada je z uredbo tudi določila delovna področja, ki jih bo

pokrivala UIKS. Danes delovna področja UIKS določa Uredba o organih v sestavi ministrstev iz leta 2003.

Razlog za ustanovitev UIKS je predvsem v tem, da gre za posebno delovno področje, kjer se opravljajo posebne naloge, ki se nanaša na izvrševanje kazenskih sankcij. S tem je izvrševanje kazenskih sankcij bolj učinkovito in kakovostno.

Funkcije uprave za izvrševanje kazenskih sankcij

Organi in organizacije v okviru svojega delovanja opravljajo različne funkcije glede na vrsto dejavnosti, ki jo izvajajo, oziroma glede na posebnost delovnega področja. Organi in organizacije, ki sestavljajo državno upravo, opravljajo dvojno funkcijo:

1. eksekutivno oziroma izvrševalno funkcijo, znotraj katere se izvršujejo naslednje funkcije:
 - regulativna funkcija, ki ureja družbena razmerja z upravnimi predpisi,
 - funkcija upravnega odločanja, kjer odloča v upravnih stvareh, ki se izvršujejo v okviru javnega interesa,
 - funkcija upravnega nadzora izvaja nadzor nad nekaterimi organi, ki delujejo v okviru državne uprave,
 - pospeševalna funkcija, ki pospešuje družbeni razvoj s pomočjo finančnih ukrepov na področju gospodarstva in negospodarstva,
 - servisno (operativno-izvršilna) funkcija, s pomočjo katere zagotavlja izvajanje javnih služb iz pristojnosti države.
2. strokovnotehnično ali strokovnoservisno, kjer pripravljajo strokovne podlage za odločanje vlade, predvsem pripravljajo zakonske predloge in predpise ter drugo gradivo (Virant, 2002, str. 69).

UIKS v okviru svojega področja delovanja opravlja operativno in izvršilno funkcijo, saj izvaja operativne naloge na področju izvrševanja kazenskih sankcij in izvršuje oziroma izvaja prestajanje kazni zapora v okviru zavodov za prestajanje kazni zapora. Izvršuje upravni nadzor nad delovanjem in izvajanjem nalog v zavodih za prestajanje kazni zapora.

Funkcionalna pristojnost upravnega odločanja UIKS se kaže pri odločanju v upravnih stvareh na prvi stopnji, saj vodi postopke in odloča v vseh upravnih zadevah na prvi stopnji, ki se nanašajo na njeno področje. Zoper odločbe oziroma odločbo, ki jo je izdala UIKS, pa je dovoljena pritožba na MP.

Izvršuje funkcijo upravljalca zbirk podatkov, saj vodi centralno evidenco o osebah na prestajanju kazni zapora. V sklopu zavodov za prestajanje kazni zapora zbira, obdeluje, shranjuje in vodi zbirko podatkov o obsojencih, ki prestajajo kazen zapora po 32. členu ZIKS-1. O vsakem priporniku, ki je priveden na prestajanje pripora, se zbirajo določeni podatki in informacije o njem.

V okviru predlagalne oziroma strokovno-tehnične funkcije generalni direktor predlaga ministru sprejem notranje organizacije in sistematizacije delovnih mest organa v sestavi, predlaga izboljšave na področju izvrševanja kazenskih sankcij ...

Naloge uprave za izvrševanje kazenskih sankcij

UIKS opravlja in izvaja upravne in strokovne naloge na področju izvrševanja kazenskih sankcij. UIKS skrbi, da se kazenske sankcije neposredno izvršujejo, organizira in vodi zavode za prestajanje kazni zapora in prevzgojni dom. Zagotavljati mora finančne, materialne, kadrovske, tehnične in druge pogoje, ki so potrebni za delovanje zavodov in prevzgojnega doma. Skrbeti mora za izobraževanje in usposabljanje administrativnega, upravnega in strokovnega osebja, ki opravlja naloge in delo na področju izvrševanja kazenskih sankcij (paznikov, poveljnikov, upravnikov in drugih strokovnih delavcev) (Carli in Wohinz, 2001, str. 309-310).

Strokovne naloge UIKS so opredeljene v ZIKS-1 v 202. členu, ki določa, da je uprava dolžna skrbeti za pravice in obveznosti zaprtih oseb, za razvoj specifičnih, psiholoških, socialnih, pedagoških, socioloških ter drugih oblik in metod dela z zaprtimi osebami. Skrbeti mora za razvoj socialnega dela in postpenalne obravnave zaprtih oseb, za zdravstveno varstvo zaprtih oseb, za usklajeno izvajanje drugih kazenskih sankcij, za uniformo in drugo osebno opremo, oborožitev, tehnično in drugo opremo paznikov. Razvijati mora sistem zavarovanja zaprtih oseb, predlaga izboljšanje sistema izvrševanja kazenskih sankcij, skrbi za varovanje sodnih zgradb ter opravlja druge naloge, določene z zakonom
(URL=http://www.mp.gov.si/si/organi_v_sestavi/izvrsevanje_kazenskih_sankcij/«).

4.3 VODENJE UPRAVE ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ

Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij ni popolnoma neodvisen in samostojen organ, saj je organizacijsko in funkcionalno odvisen od Ministrstva za pravosodje. Ministrstvo za pravosodje zajema zelo obširno delovno področje, zato je bilo smotno ustanoviti organ v sestavi, ki sicer ni ločen od Ministrstva za pravosodje, kljub temu pa v okviru svojega delovanja uživa relativno samostojnost.

Direktor uprave

Organ v sestavi vodi direktor, ki je imenovan na uradniški položaj v skladu z 82. členom Zakona o javnih uslužbencih (Ur. l. RS, št. 56/02, 23/05, 62/05, 75/05, 113/05, 21/06, 33/07, 63/07, 65/08; ZJU). »Položaj je uradniško delovno mesto, na katerem se izvršujejo pooblastila z vodenjem, usklajevanjem in organizacijo dela v organu« (ZJU, prvi odstavek 80. člena).

Direktor vodi upravno in strokovno delo na zaokroženem delovnem področju znotraj ministrstva, neposredna pooblastila za vodenje upravnega in strokovnega dela črpa iz

ZDU-1 in jih lahko izgubi le s prenehanjem položaja (Pirnat et al., 2004, str. 528-529).

82. člen ZJU določa, da se položaj direktorja organa v sestavi pridobi z odločbo o imenovanju. Direktorja za dobo petih let imenuje vlada na predlog ministra oziroma funkcionarja, ki mu je direktor vladne službe odgovoren. Direktorja se izbere na podlagi internega natečaja ali javnega natečaja, ki ga vodi posebna natečajna komisija, ki jo imenuje uradniški svet.

Natečajna komisija in uradniški svet postavita predpisane pogoje in strokovne standarde za položaj direktorja. Izmed kandidatov, ki so prestali prvi izbor oziroma preizkus, minister izbere najprimernejšega kandidata. Če je bila v natečajnem postopku izbrana oseba, ki nima statusa uradnika, se z njo sklene pogodba o zaposlitvi za dobo petih let, če pa se na ta položaj imenuje uradnik, se k pogodbi doda aneks oziroma sklep o premestitvi, v katerem se določi položajni dodatek in druge pravice v skladu z zakonom. Po preteku petletnega obdobja se izbranega kandidata lahko ponovno imenuje za dobo petih let. V primeru neimenovanja pa oseba, ki ima status uradnika, obdrži delovno razmerje za nedoločen čas, status in pridobljeni naziv. Osebi, ki je bila na položaj imenovana na podlagi javnega natečaja, pa po preteku petletnega obdobja preneha delovno razmerje (Pirnat et al., 2004, str. 229-231).

Direktor ima do ministra tako imenovano delovnopravno odgovornost, saj mora delovati in voditi organ v sestavi po usmeritvah in navodilih ministra ter se ravnati po zakonskih normah, ki urejajo področje, na katerem deluje organ v sestavi ministrstva. Direktor organa v sestavi predlaga ministru notranjo organizacijo in sistematizacijo delovnih mest, ki jo ta v soglasju z vlado potrdi (ZDU-1, 26. člen).

24. člen ZDU-1 določa, da mora direktor organa v sestavi ministru redno poročati o delu in o vseh pomembnejših vprašanjih s področja dela organa v sestavi.

Direktorju organa v sestavi preneha položaj po preteku pogodbe o zaposlitvi oziroma mandata za čas, ko je bil imenovan na položaj, ter v primeru ukinitve organa oziroma organizacije in pa z odločbo o razrešitvi s položaja.

Razrešitev s položaja se izvede po 83. členu ZJU:

- če direktor organa to sam zahteva;
- če se v mesecu dni od imenovanja ne sklene pogodba o zaposlitvi oziroma aneks k pogodbi;
- če je v predpisanem postopku ugotovljeno, da ni sposoben opravljati nalog na položaju. Nesposobnost se kaže v »nedoseganju pričakovanih rezultatov, ki bi zagotavljali kvalitetno in učinkovito delovanje organa v skladu s programom dela organa, ter v primeru, ko prihaja do ponavljajočih napak pri poslovanju oziroma do težjih napake pri poslovanju« (ZJU, 141. člen). Nedoseganje pričakovanih delovnih rezultatov pomeni, da delo ni opravljeno v določenih in dogovorjenih rokih oziroma naloženo delo ni opravljeno strokovno in kvalitetno;

- na podlagi slepa o ugotovitvah odgovornosti za disciplinsko kršitev. Razrešitev je mogoča za ugotovljeno težjo disciplinsko kršitev. Na podlagi ugotovljene težje disciplinske kršitve se uradniku na položaju izda posebna upravna odločba o razrešitvi s položaja, ki jo izda tisti, ki je uradnika imenoval na položaj, in sicer na predlog organa, ki je odločal o disciplinski odgovornosti (Pirnat et al., 2004, str. 328-330);
- če je sporazumna ali pa da odpoved javni uslužbenec.

Generalni direktor

Posebnost UIKS kot organa v sestavi je, da ga vodi generalni direktor. Ta posebnost je določena z Uredbo o organih v sestavi ministrstev, ki določa, da organe z več kot 200 zaposlenimi vodi generalni direktor. S to uredbo se je izenačil položaj direktorja organov v sestavi z več kot 200 zaposlenimi s položajem generalnega direktorja, ki vodi direktorat v ministrstvu. Generalni direktor in direktor organa v sestavi opravljata funkcijo in vodenje organa v sestavi po enakih določilih. Tudi pri izbiri, imenovanju v naziv in prenehanju položaja sta izenačena. Edina posebnost, ki izhaja iz prenehanja položaja generalnega direktorja, je da ima minister pravico v treh mesecih po nastopu funkcije razrešiti generalnega direktorja brez kakršnih koli krivdnih razlogov (ZJU, 5 odstavek 83. člena).

Posebnost UIKS izhaja tudi iz 3. člena Uredbe o organih v sestavi ministrstva, ki določa, da ministrstvo opravlja obvezne naloge strokovne pomoči pri upravljanju organa v sestavi, ki ima manj kot 60 delovnih mest. UIKS do obvezne strokovne pomoči pri upravljanju ni upravičena, saj gre za organ v sestavi, ki ima več kot 200 delovnih mest.

Generalni direktor UIKS je odgovoren ministru tako pravno kot tudi delavno. V primeru odsotnosti generalnega direktorja ga nadomešča njegov namestnik, z vsemi pooblastili in dolžnostmi. Minister za pravosodje mu daje določene usmeritve in navodila, ta pa mu je dolžan poročati o delu oziroma dogodkih, ki se nanašajo na organizacijsko enoto, ki jo vodi. Minister za pravosodje usmerja upravo z navodili za delo, ji nalaga izvajanje določenih nalog oziroma sprejem določenih ukrepov in nadzoruje njeno delo na podlagi poročil in podatkov o opravljenih nalogah (Pirnat et al., 2004, str. 531).

Generalni direktor mora pri opravljanju svojega dela in vodenju UIKS upoštevati tudi usmeritve in navodila državnega sekretarja. Pri tem pa ima generalni direktor pravico, da v primeru ko se z usmeritvami in navodili državnega sekretarja ne strinja, obrne na ministra in le ta se mora opredeliti oziroma izreči o spornem vprašanju. Generalni direktor UIKS je dolžan ministru za pravosodje na njegovo zahtevo dati oziroma posredovati poročila, podatke in druge dokumente, ki se nanašajo na opravljanje dela UIKS. Dolžan pa mu je tudi redno poročati o svojem delu in vseh pomembnejših vprašanjih s področja uprave za izvrševanje kazenskih sankcij.

Generalni direktor ima neposredna pooblastila, da lahko vodi upravno in strokovno delo na svojem delovnem področju, ta pooblastila so mu podeljena na podlagi ZDU-1. Položaj generalnega direktorja velja za uradniški položaj in ta položaj lahko izgubi le s prenehanjem uradniškega položaja (Pirnat et al., 2004, str. 524-539).

4.4 ORGANIZIRANOST UPRAVE ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ

Notranjo organizacijo in sistematizacijo delovnih mest v organih v sestavi določa uredba o notranji organizaciji, sistemizaciji delovnih mest in nazivih v organih javne uprave in v pravosodnih organih. V okviru te uredbe je na predlog generalnega direktorja UIKS minister za pravosodje v soglasju z vlado sprejel akt, ki določa notranjo organizacijo in sistematizacijo delovnih mest v UIKS. Akt o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest v UIKS določa, da UIKS sestavljajo Generalni urad in zavodi za prestajanja kazni zapora in prevzgojni dom.

Generalni urad je sestavljen iz:

1. Sektorja za splošne, pravne in ekonomske zadeve, ki ga sestavljata:
 - Oddelek za pravne zadeve
 - Oddelek za finance in informatiko
2. Sektorja za tretma, ki ga sestavljata:
 - Oddelek za vzgojo
 - Oddelek za varnost

(URL=»http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/izvrsevanje_kazenskih_sankcij«).

Izvrševanje kazenskih sankcij in prestajanje kazni zapora izvršuje šest zavodov za prestajanje kazni zapora in prevzgojni dom. Zavode za prestajanje kazni zapora vodijo upravniki zavodov, ki so za svoje delo in delo zavodov odgovorni direktorju uprave.

Organizacijska shema vseh zavodov je približno enaka. Osnovna dva sektorja predstavljata:

1. Sektor za tretma, ki je sestavljen iz:
 - Oddelka za vzgojo
 - Oddelka za varnost
 - Oddelka za delo

2. Sektor za splošne, pravne in ekonomske zadeve.

Organizacijska shema posameznega zavoda je odvisna od njegove velikosti in posebnosti glede na kategorije zaprtih oseb

(URL= http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/izvrsevanje_kazenskih_sankcij).

Pri napotitvi obsojencev na prestajanje kazni zapora se upoštevajo določeni parametri. Tako se vsakega obsojenca obravnava posebej in se ga razvrsti na prestajanje kazni zapora po tako imenovani penološki klasifikaciji.

Slovenska penološka klasifikacija velja za eno najmodernejših klasifikacij, ki se nanašajo na izvrševanje kazni zapora, saj omogoča diferencialno, individualizirano in dinamično obravnavo obsojenca (Wohinz, 2000, str. 30-31).

Penološka klasifikacija, ki jo poznamo v Sloveniji, ni organizirana po klasičnih penoloških načelih, kajti obsojence bi bilo potrebno ločevati glede na kategorijo obsojencev za posamezna kazniva dejanja predvsem zaradi preventivnih ukrepov. S tem bi onemogočili tako imenovano »kriminalno infekcijo« izboljšana naj bi bila stopnja varnosti, tudi sama obravnava obsojencev s pomočjo specialnih terapevtskih programov naj bi bila boljša. Vendar so slovenski strokovnjaki s področja penologije drugačnega mnenja, saj menijo, da bi se s koncentracijo obsojencev v tako imenovanih specialnih zavodih za posamezna kazniva dejanja povečalo število izgrediv in vrsta negativnih vplivov tako na obsojence kot tudi na samo organiziranje zavodov, ki zahtevajo drago maksimalno varnostno-tehnično varovanje. Največji problem pa nastane pri vrnitvi obsojencev v normalno življenje oziroma domače okolje (Wohinz, 2000, str. 30-31).

Horizontalna in vertikalna penološka klasifikacija

Penološka klasifikacija poteka horizontalno in vertikalno.

Pri horizontalni klasifikaciji se upošteva naslednje parametre:

- dolžina kazni, na katero je obsojenec obsojen (do 6 mesecev, do 1,5 leta in nad 1,5 leta kazni),
- katerega spola je obsojeni (moški, ženska),
- starost obsojenca (ali je obsojenec, ki je napoten na prestajanje kazni zapora mladoleten, mlajši polnoletnik ali polnoleten),
- stopnja zaprtosti oziroma varnosti (glede na storjeno kaznivo dejanje se razvršča obsojence v odprte, polodprte in zaprte oddelke)

(Carli in Wohinz, 2001, str. 16).

Horizontalna klasifikacija je značilna za slovenske zapore in jo imenujemo tudi Slovenska penološka klasifikacija. Druge države namreč poznajo tudi klasifikacijo glede na vrsto storjenega kaznivega dejanja in pa glede na prekaznovanost (prvič kaznovani ali povratniki).

Vertikalna klasifikacija poteka glede na stopnjo varnosti, ki je potrebna za posameznega obsojenca.

Tako se deli vertikalna klasifikacija na:

- zaprte oddelke
- polodprte oddelke
- odprte oddelke

(Carli in Wohinz, 2001, str. 16.)

V zavodih za prestajanje kazni se obsojenci razvrščajo oziroma prestajajo kazen zapora glede na spol, starost, vrsto in dolžino kazni. Glede na spol se obsojence razvršča na moške in ženske obsojence, ki prestajajo kazen zapora v ločenih zavodih.

Obsojenci so razporejeni na prestajanje kazni zapora tudi glede na polnoletnost oziroma mladoletnost in glede na vrsto kazni (upravno kaznovani so nastanjeni ločeno od obsojenih oseb) in dolžino kazni. Obsojene, ki prestajajo daljšo zaporno kazen, se pošilja na prestajanje kazni v Zavod za prestajanje kazni zapora Dob.

Po 206. členu ZIKS-1 obsojenci prestajajo kazen zapora v zavodih za prestajanje kazni zapora glede na stopnjo zavarovanja in omejevanja svobode gibanja. Znotraj zavodov se oblikujejo oddelki glede na stopnjo zavarovanja in omejevanja svobode obsojencev. Oddelki znotraj zavodov se delijo na:

– **Odprte oddelke**

Odprti oddelki morajo biti ločeni od zaprtih zavodov oziroma morajo biti nameščeni zunaj ograje zaprtega zavoda. Odprti oddelki ne smejo biti ograjeni z zunanjo ograjo, ki bi služila preprečevanju pobegov obsojencev, bivalni in delovni prostori se ne zaklepajo. Zaklepajo se le vhodna vrata odprtega oddelka v nočnem času. Obsojenci se prosto gibljejo v okolici oddelka, zato ni potrebno, da je oddelek tehnično in osebno varovan. Za ohranjanje reda, discipline in varnosti skrbi praviloma en paznik, ki opravlja občasne obhode in kontrole. Obsojenci, ki bivajo na tem oddelku, prosto odhajajo iz oddelka, in sicer če so vabljeni na obravnave na sodišču ali k drugim državnim ali lokalnim organom ali če morajo zaradi zdravstvenih težav k zdravniku ... (Carli in Wohinz, 2001, str. 315-318).

– **Polodprte oddelke**

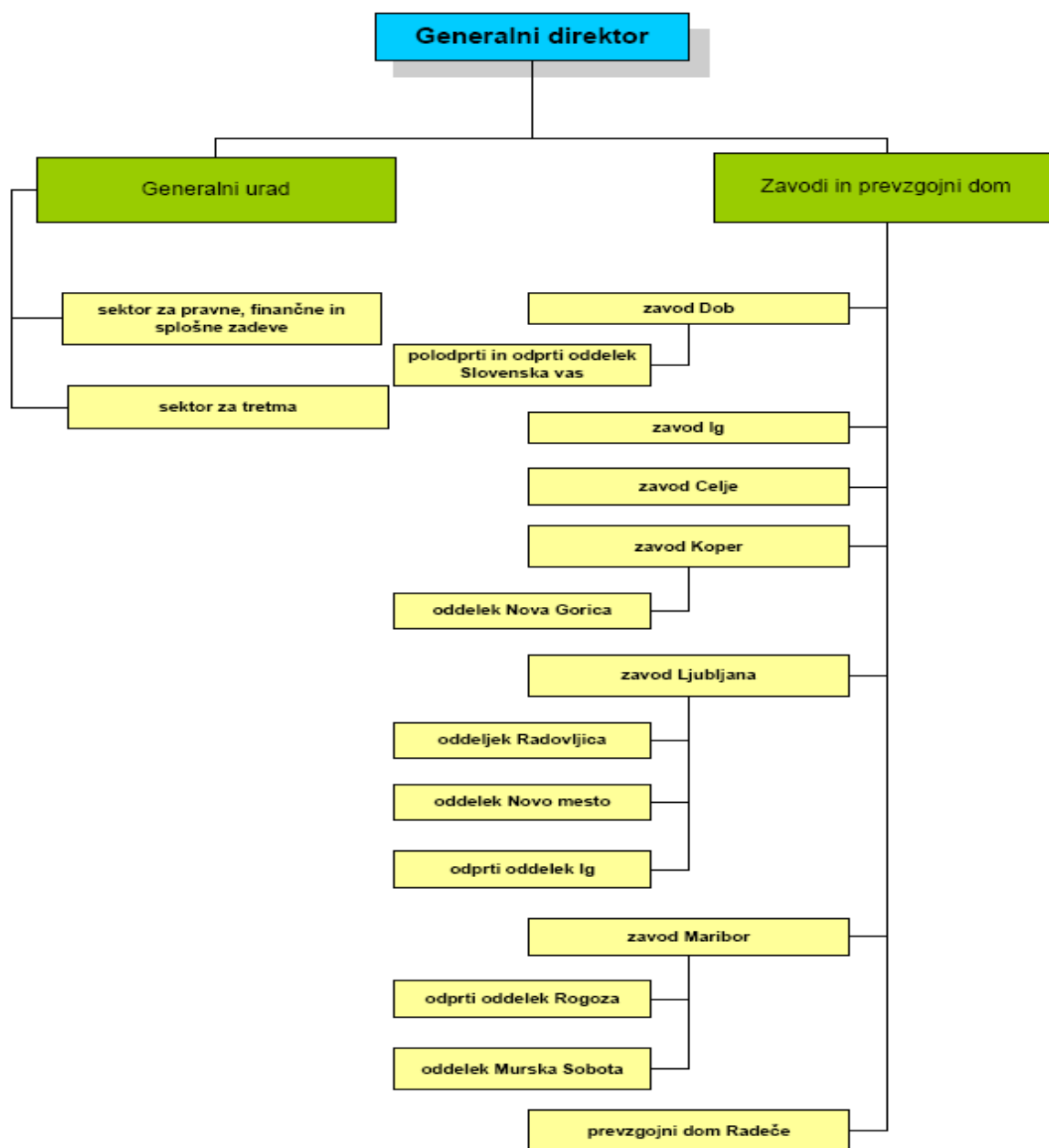
Polodprti oddelek se praviloma nahaja v okviru zaprtega zavoda ali zunaj njega. Prostori polodprtega oddelka morajo biti ločeni od prostorov na zaprtem oddelku. Obsojenci, ki bivajo na polodprtem oddelku, se lahko gibljejo po vseh prostorih polodprtega oddelka. Bivalni prostori so v dnevnem času odprti, zaklepajo se le v času nočnega počitka. Obsojence na polodprtem oddelku in pri njihovem delu občasno nadzira paznik (Carli in Wohinz, 2001, str. 315-318).

– **Zaprte oddelke**

Zaprta oddelek je posebno varovan oddelek, kjer prebivajo obsojenci, ki bi lahko ali ki ogrožajo zdravje in življenje drugih obsojencev. Zaprti oddelek je v celoti varovan s tehničnimi napravami, kakor tudi s stalno prisotnostjo paznikov. Obsojenci, ki prestajajo kazen zapora v zaprtih oddelkih, imajo omejeno svobodo gibanja, bivanja in delovanja v zavodu. Pri prestajanju kazni v zaprtem oddelku so deležni visoke stopnje fizičnega in osebnega varovanja oziroma zavarovanja. Nimajo možnosti izhodov iz zavoda, razen izjemoma v spremstvu paznika za ureditev zadev, ki so nujnega pomena (zdravje, ureditev uradnih zadev ...). Obiski obsojencev na zaprtem oddelku potekajo pod nadzorstvom paznika. Znotraj zaprtega oddelka veljajo različne stopnje izolacije. Vsak obsojenec je obravnavan posebej in se mu v sklopu programa individualnega tretmaja tudi določi stopnja izolacije in varovanja. Ta se mu določi glede na njegove osebne lastnosti in pa glede na kaznivo dejanje, ki ga je storil. Obsojenci, ki bivajo na zaprtem oddelku, ne morejo pridobiti zunajzavodskih ugodnosti, pridobijo jih šele s premestitvijo na polodprti oziroma odprti oddelek (Carli in Wohinz, 2001, str. 315-318).

Slika 1: Organigram uprave za izvrševanje kazenskih sankcij

ORGANIZACIJSKA SHEMA UPRAVE ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ

Vir: (URL=<http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/organigramUIKS.pdf>) 30. 6. 2008

4.5 FINANCIRANJE IZVRŠEVANJA KAZENSKIH SANKCIJ

Finančna sredstva za izvrševanje kazenskih sankcij se zagotavljajo iz proračuna Republike Slovenije, ki deli sredstva na dva dela. Prvi del vključuje sredstva za financiranje celotne UIKS, drugi del pa je namenjen financiranju znanstvenoraziskovalne dejavnosti, s področja penologije (Wohinz, 2000, str. 39).

Sredstva za izvrševanje kazenskih sankcij se delijo na tri sklope:

- v prvem sklopu so sredstva, ki so namenjena za financiranje celotne uprave, ki deluje na področju izvrševanja kazenskih sankcij. Iz tega sklopa se zagotavljajo sredstva za plače zaposlenih v upravi in sredstva, ki se nanašajo na materialne stroške;
- v drugem sklopu so zagotovljena sredstva za zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje obsojencev in mladoletnikov, ki prestajajo kazen zapora;
- v tretjem sklopu pa so zagotovljena sredstva za izobraževanje delavcev uprave, sredstva, ki se namenijo za vzdrževanje objektov, za opremo in oborožitev paznikov, ter za varnostno opremo, ki je potrebna za zagotavljanje varnosti objektov in osebja (Carli in Wohinz, 2001, str. 40);

5 ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA

5.1 ZAVODI KOT NOTRANJE ORGANIZACIJSKE ENOTE UPRAVE ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ

Zavodi za prestajanje kazni zapora so dislocirane notranje organizacijske enote UIKS, tako določa ZIKS-1, drugi odstavek 201. člena. Notranje organizacijske enote so postali na podlagi 22. člena Zakona o organizaciji in delovnem področju ministrstev (ZODP, Ur. l. RS, št. 71/94), ki določa, da po treh mesecih od uveljavitve tega zakona postanejo kazensko poboljševalni zavodi in prevzgojni dom za mladoletnike notranje organizacijske enote UIKS.

Leta 2004, je na podlagi 40. in 41. člena, četrtega in petega odstavka 26. člena Zakona o javnih uslužbencih (Uradni list RS, št. 56/2002) in drugega odstavka 3. člena Uredbe o notranji organizaciji, sistemizaciji, delovnih mest in nazivih v organih javne uprave in v pravosodnih organih (Ur. l. RS, št. 58/2003, 81/2003, in 109/2003) na predlog generalnega direktorja UIKS bil sprejet Akt o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest v Upravi Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij, ki določa, da so zavodi za prestajanje kazni zapora, notranje organizacijske enote (glej prilogo 1).

5.2 PREDSTAVITEV ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA

Obsojence se pošilja na prestajanje kazni zapora v posamezne zavode na podlagi Navodil o razporejanju in pošiljanju obsojencev na prestajanje kazni zapora v zavode za prestajanje kazni zapora, ki so bili objavljeni v Uradnem listu RS, št. 78/00, 44/03, 86/04, 127/06, 7/07, 112/07, 25/08). Obsojenci prestajajo kazen zapora v nadaljevanju predstavljenih zavodih.

5.2.1 Zavod za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni

Zavod za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni je največji slovenski zapor kjer prestajajo kazen zapora obsojenci (moški), ki jim je bila izrečena zaporna kazen nad enim letom in pol zaporne kazni pa vse do dvajset oziroma trideset let zapora. Zavod za prestajanje kazni zapora Dob lahko sprejme do 233 obsojenih oseb.

Na zaprtem oddelku zavoda sprejemajo polnoletne obsojence s celotnega sodnega območja Slovenije, ki so obsojeni na prestajanje kazni zapora in jim je izrečena kazen zapora daljša od enega leta in pol. Na zaprtem oddelku se nahajajo tudi mlajši polnoletni obsojenci do triindvajsetega leta starosti, ki jim je bila izrečena kazen zapora nad tri leta ali je preostanek kazni, ki jo morajo še prestati, daljši od treh let.

Na polodprtem oddelku Slovenska vas Zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni biva do 40 obsojencev. Kazen zapora prestajajo polnoletni obsojenci z območja

vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, če so obsojeni na kazen zapora nad eno leto in šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega eno leto in šest mesecev zapora, ter mlajši polnoletni obsojenci z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, če so obsojeni na kazen zapora nad tri leta ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega tri leta zapora. Na tem oddelku lahko prebivajo tudi osebe, napoteni na prestajanje uklonilnega zapora (URL=http://www.mp.gov.si/si/organi_v_sestavi/izvrsevanje_kazenskih_sankcij).

Odprti oddelek za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni - Slovenska vas sprejme do 23 obsojencev z območja sodnega okrožja Krško in Novo mesto, če so obsojeni na kazen zapora nad šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šest mesecev zapora, ter osebe, ki jim je bil izrečen uklonilni zapor.

5.2.2 Zavod za prestajanje kazni zapora Ig

Zavod na Igu pri Ljubljani je tako imenovani ženski zapor, ki je namenjen prestajanju kazni obsojenk, pripornic, žensk kaznovanih v postopku o prekršku, in pa mladoletnicam, obsojenim na mladoletni zapor. Zavod na Igu sprejme približno 79 obsojenk.

Na zaprti oddelek so napotene obsojenke z vseh sodnih okrožij v Sloveniji, ki jim je bila izrečena kazen zapora daljša od dveh mesecev, oziroma vse obsojenke, katerih preostanek kazni je daljši od dveh mesecev zapora ter mladoletne obsojenke, ki jim je bila izrečena kazen zapora, ter tudi mlajše polnoletne obsojenke do triindvajsetega leta starosti ne glede na višino izrečene kazni.

V sklopu ženskega zapora delujeta tudi polodprti oddelek, kjer bivajo polnoletne in mlajše polnoletne obsojenke ter obsojenke, ki so obsojene na mladoletniški zapor z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, in ženske, ki jim je bil izrečen uklonilni zapor (Navodilo o razporejanju in pošiljanju obsojencev na prestajanje kazni zapora v zavode za prestajanje kazni zapora).

Na odprtem oddelku prestajajo kazen zapora obsojenke z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, če so obsojene na kazen zapora nad dva meseca ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega dva meseca zapora, ter obsojenke z območja sodnega okrožja Krško, Koper, Nova Gorica in Novo mesto ne glede na višino kazni. Sprejmejo tudi mladoletne obsojenke z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, če so obsojene na mladoletniški zapor, in tiste, ki jim je bil izrečen uklonilni zapor (URL=http://www.mp.gov.si/si/organi_v_sestavi/izvrsevanje_kazenskih_sankcij).

5.2.3 Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje

V Zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje prestajajo kazen zapora mladoletniki z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, ki so obsojeni na mladoletniški zapor, ter mlajši polnoletni obsojenci do triindvajsetega leta

starosti z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, ki so obsojeni na kazen zavora nad eno do petih let ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega petih let zavora. Na zaprtem oddelku prestajajo kazen zavora tudi mlajši polnoletni obsojenci z območja sodnega okrožja Celje, ki so obsojeni na kazen do petih let zavora ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega petih let zavora. Zavod za prestajanje kazni zavor Celje sprejme 96 oseb
(URL=»http://www.mp.gov.si/si/organi_v_sestavi/izvrsevanje_kazenskih_sankcij«)

Na polodprtem oddelku v Celju prebivajo mladoletni obsojenci z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, če so obsojeni na mladoletniški zavor, ter mlajši polnoletni obsojence z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, če so obsojeni na kazen zavora do petih let ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega petih let zavora.

Na odprtem oddelku Zavoda za prestajanje mladoletniškega zavora in kazni zavora Celje prebivajo mladoletni obsojenci z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, če so obsojeni na mladoletniški zavor, ter osebe, ki jim je bil izrečen uklonilni zavor.

V Celju prestajajo kazen zavora tudi obsojenke z območja sodnega okrožja Celje, če so obsojene na kazen zavora do dveh mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega dveh mesecev zavora (Navodilo o razporejanju in pošiljanju obsojencev na prestajanje kazni zavora v zavode za prestajanje kazni zavora).

5.2.4 Zavod za prestajanje kazni zavora Koper

Zavod za prestajanje kazni zavora Koper je namenjen 110 obsojencem z območja sodnega okrožja Koper in Ljubljana, če so obsojeni na kazen nad enim letom zavora ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega eno leto zavora, ter obsojenci s sodnega okrožja Nova Gorica, če so obsojeni na kazen zavora nad šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šest mesecev zavora.

Na zaprtem oddelku prestajajo kazen zavora tudi mlajši polnoletni obsojenci z območja sodnega okrožja Koper, če so obsojeni na kazen zavora do enega leta ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega enega leta zavora, oziroma z območja sodnega okrožja Nova Gorica, če so obsojeni na kazen zavora nad šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šest mesecev zavora.

V polodprti oddelku Zavoda za prestajanje kazni zavora Koper so napoteni polnoletni obsojenci z območja sodnega okrožja Koper in sodnega okrožja Ljubljana, če so obsojeni na kazen zavora nad eno leto in dva meseca ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega eno leto in dva meseca zavora.

Dislocirana enota Zavoda za prestajanje kazni zavora je oddelku v **Novi Gorici**, kjer obsojenci prebivajo v zaprtem oddelku, polodprtem oddelku in odprtem oddelku.

Zapor je namenjen obsojencem, pripornikom in osebam, kaznovanim z zaporom v postopku o prekršku. V tem zavodu lahko prebiva do 35 oseb moškega spola.

Na zaprti oddelek zavoda za prestajanje kazni zapora so napoteni obsojenci z območja sodnega okrožja Nova Gorica in Kranj, če so obsojeni na kazen zapora do šestih mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora, ter mlajši polnoletni obsojenci z območja sodnega okrožja Nova Gorica in Kranj, če so obsojeni na kazen zapora do šestih mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora (Navodilo o razporejanju in pošiljanju obsojencev na prestajanje kazni zapora v zavode za prestajanje kazni zapora).

Na polodprtem oddelku prebivajo obsojenci z območja sodnega okrožja Nova Gorica, če so obsojeni na kazen zapora do enega leta in šestih mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega enega leta in šestih mesecev zapora, ter polnoletni obsojenci z območja sodnega okrožja Kranj, če so obsojeni na kazen do šestih mesecev zapora ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora.

V odprtem oddelku Nova Gorica prestajajo kazen zapora obsojenci z območja sodnega okrožja Nova Gorica ne glede na višino izrečene kazni zapora ter obsojenci z območja sodnega okrožja Kranj, če so obsojeni na kazen zapora do enega leta ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega enega leta zapora ([URL=»http://www.mp.gov.si/si/organi_v_sestavu/izvrsevanje_kazenskih_sankcij«](http://www.mp.gov.si/si/organi_v_sestavu/izvrsevanje_kazenskih_sankcij)).

5.2.5 Zavod za prestajanje kazni zapora Ljubljana

V Zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana prestajajo kazen zapora obsojene in priprte osebe. V zaporu lahko prebiva do 128 obsojencev in mlajših polnoletnikov z območja sodnega okrožja Ljubljana, če so obsojeni na kazen zapora do enega leta ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega enega leta zapora, ter obsojenci z območja sodnega okrožja Kranj, Krško in Novo mesto. Sprejmejo tudi mlajše polnoletnike, če so obsojeni na kazen zapora nad šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šestih mesecev zapora.

V polodprti oddelek Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana so napoteni polnoletni obsojenci z območja sodnega okrožja Ljubljana, če so obsojeni na kazen zapora do enega leta in dva meseca ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega eno leto in dva meseca zapora, ter polnoletni obsojenci z območja sodnih okrožij Kranj, Krško in Novo mesto, če so bili obsojeni na kazen zapora nad šest mesecev do enega leta in šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šest mesecev in ni daljši kot eno leto in šest mesecev zapora (Navodilo o razporejanju in pošiljanju obsojencev na prestajanje kazni zapora v zavode za prestajanje kazni zapora).

V sklopu Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana delujeta tudi dva oddeleka:

- **Novo mesto**, kjer lahko prestajajo kazen zapora obsojenci in osebe, kaznovane z zaporom v postopku o prekršku. V Novem mestu lahko sprejmejo 35 obsojencev z območja sodnega okrožja Krško in Novo mesto, če so obsojeni na kazen zapora do šestih mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora, ter mlajši polnoletni obsojenci do triindvajsetega leta starosti z območja sodnega okrožja Krško in Novo mesto, če so obsojeni na kazen zapora do šestih mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora.

V polodprti oddelek oddelka Novo mesto Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana so napoteni polnoletni obsojenci z območja sodnih okrožij Krško in Novo mesto, če so obsojeni na kazen zapora do šestih mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora.

Na odprti oddelek v Novo mesto napotijo obsojence z območja sodnega okrožja Krško in Novo mesto, če so bili obsojeni na kazen zapora do šestih mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora.

- Zavod za prestajanje kazni zapora Ljubljana - odprti oddelek **Ig**, kjer kazen prestajajo obsojenci z območja sodnega okrožja Ljubljana in Kranj, če so obsojeni na kazen zapora nad eno leto ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega eno leto zapora. Na odprtem oddelku prestajajo kazen zapora tudi osebe, kaznovane v postopku o prekršku. Kapaciteta odprtega oddelka Ig je 27 oseb

(URL=»http://www.mp.gov.si/si/organi_v_sestavu/izvrsevanje_kazenskih_sankcij«).

5.2.6 Zavod za prestajanje kazni zapora Maribor

Zapor v Mariboru je namenjen za prestajanje kazni zapora za 133 obsojencev z območja sodnega okrožja Maribor in Celje ter za obsojence z območja sodnega okrožja Murska Sobota, če so obsojeni na kazen zapora nad šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šest mesecev zapora.

Na zaprtem oddelku prestajajo kazen zapora tudi mlajši polnoletni obsojenci z območja sodnega okrožja Maribor, Ptuj in Slovenj Gradec, če so obsojeni na kazen zapora do enega leta ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega enega leta zapora. Kazen zapora v tem zavodu prestajajo tudi obsojenke z območja sodnega okrožja Maribor, Ptuj, Slovenj Gradec in Murska Sobota, če so obsojene na kazen zapora do dveh mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega dveh mesecev zapora.

V polodprti oddelek Zavoda za prestajanje kazni zapora Maribor so napoteni polnoletni obsojenci z območja sodnih okrožij Celje, Maribor, Ptuj in Slovenj Gradec, če so obsojeni na kazen zapora do enega leta in šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega enega leta in šestih mesecev zapora. Sprejmejo tudi polnoletne obsojence z območja sodnega okrožja Murska Sobota, če so obsojeni na

kazen zapora nad šest mesecev do enega leta in šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šest mesecev in ni daljši kot eno leto in šest mesecev zapora (Navodilo o razporejanju in pošiljanju obsojencev na prestajanje kazni zapora v zavode za prestajanje kazni zapora).

V okviru Mariborskega zavoda pa delujeta še dva oddelka:

- Zavoda za prestajanje kazni zapora Maribor - odprti oddelek **Rogoza**, kjer lahko prestaja kazen do 36 obsojencev. Sem so napoteni obsojenci z območja sodnega okrožja Maribor, Ptuj, Slovenj Gradec in Celje in Murska Sobota, če so obsojeni na kazen zapora nad šest mesecev zapora ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šest mesecev zapora. V odprti oddelek so napotene obsojenke z območja sodnega okrožja Maribor, Murska Sobota, Ptuj in Slovenj Gradec, če so obsojene na kazen zapora do dveh mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega dveh mesecev zapora, ter osebe, ki jim je bila izrečena kazen uklonilnega zapora.
- V oddelku **Murska Sobota** je nastanjenih do 41 obsojencev z območja sodnega okrožja Murska Sobota, če so obsojeni na kazen zapora do šestih mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora, ter mlajši polnoletni obsojenci z območja sodnega okrožja Murska Sobota, če so obsojeni na kazen zapora do šestih mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora.

V polodprti oddelek oddelka Murska Sobota Zavoda za prestajanje kazni zapora Maribor so napoteni polnoletni obsojenci z območja sodnega okrožja Murska Sobota, če so obsojeni na kazen zapora do šestih mesecev ali jim kazen po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora, ter osebe, kaznovane z zaporom v postopku o prekršku

(URL=http://www.mp.gov.si/si/organi_v_sestavu/izvrsevanje_kazenskih_sankcij«).

5.2.7 Prevzgojni dom Radeče

V prevzgojni dom Radeče so napoteni mladoletniki, ki jim je izrečen vzgojni ukrep oddaje v prevzgojni dom. Prevzgojni dom Radeče sprejme na prestajanje kazni oziroma prevzgojo do 68 mladoletnikov in mladoletnic, ki jim je bil izrečen vzgojni ukrep oddaje v prevzgojni dom

(URL=http://www.mp.gov.si/si/organi_v_sestavu/izvrsevanje_kazenskih_sankcij«).

6 ZAPRTE OSEBE

6.1 IZVRŠITEV KAZENSKIH SANKCIJ

Sama izvršitev kazenskih sankcij je mogoča šele, ko postane sodba, s katero je kazenska sankcija izrečena, pravnomočna. Pravnomočnost sodbe na prvi stopnji ugotavlja predsednik senata, ki je sodbo izdal in jo tudi poslal v izvršitev. Sodba postane pravnomočna, ko je ni mogoče več izpodbijati z rednimi pravnimi sredstvi.

Sodba sodišča na prvi stopnji postane pravnomočna v naslednjih primerih:

- če do poteka pritožbenega roka nobena stranka ne vložiti pritožbe,
- v primeru, ko se stranke pritožbi odpovejo ali vloženo pritožbo umaknejo,
- če sodišče druge stopnje zavrne pritožbo kot neutemeljeno ali če, zoper sodbo prve stopnje ni možna pritožba ali je potekel pritožbeni rok.

Na enak način postane pravnomočna sodba sodišča druge stopnje, če je zoper nje možna pritožba na sodišče tretje stopnje. Na izvršitev pravnomočne sodbe lahko vplivajo nekatera izredna pravna sredstva, kot npr. zahteva po obnovi kazenskega postopka v obsojenčevo korist, zahteva za varstvo zakonitosti (Požar, 1999, str. 191-192).

Pravnomočna sodna odločba se izvrši, ko je vročena obsojencu in ko za njeno izvršitev ni zakonitih ovir. Izvršitev kazenske sankcije je potrebno opraviti najkasneje v osmih dneh, ko je postala sodba izvršljiva. Izjemoma lahko začne obsojenec prestajati kazen pred pravnomočnostjo sodbe, in sicer kadar je ta v priporu kot obdolženec. Takrat lahko pisno ali ustno na zapisnik poda zahtevo za prestajanje kazni zapora še pred pravnomočnostjo sodbe. V takem primeru se status pripornika zamenja s statusom obsojenca in lahko koristi vse pravice in dolžnosti, ki jih imajo obsojenci. Obsojenec ima tudi možnost, da se mu odloži izvršitev kazni zapora za določen čas. Pri tem pa morajo biti podani utemeljeni razlogi za odlog kazni zapora.

Obsojencu se odloži kazen zapora na podlagi prošnje obsojenca oziroma ožjih družinskih članov, ki so jo vložili pri pristojnem sodišču. Prošnjo in ustrezna dokazila je potrebno vložiti najkasneje v treh dneh po prejemu poziva za nastop kazni, če pa nastopijo razlogi za odložitev kazni kasneje, je mogoče prošnjo vložiti vse do začetka dneva, ko bi moral obsojenec nastopiti kazen zapora. O upravičenosti odloga prestajanja kazni odloča predsednik okrožnega sodišča ali drug pooblaščen sodnik, ki mora odločbo izdati najkasneje v osmih dneh, ko je prejel prošnjo za odlog (Carli in Wohinz, 2001, str. 65-74).

Odlog izvršitve kazni zapora je mogoč po 24. členu ZIKS-1 v naslednjih primerih:

1. če je obsojenec huje bolan in ni mogoče, da bi nastopil kazen zapora, se izvršitev kazni predstavi za toliko časa, kolikor traja bolezen. Obsojenec mora nezmožnost prestajanja kazni zapora dokazovati sodišču z zdravniškim potrdilom o nezmožnosti prestajanja kazni enkrat mesečno;

2. za največ tri mesece se odloži prestajanje kazni zapora:
 - če v njegovi družini nekdo umre ali huje zboli in potrebuje obsojenčevo pomoč pri negi;
 - ko je nujno potrebna pomoč obsojenca, da bi dokončali poljska ali sezonska dela, kot npr. obiranje grozdja, hmelja ..., ali v primeru kake druge nesreče;
 - odložitev je mogoča, ko obsojenec začne opravljati določeno delo pred prestajanjem kazni zapora in bi ga moral zaradi prestajanja kazni odložiti in bi v tem primeru nastala večja škoda;
 - ko je obsojenec dolžan varovati in vzgajati otroke;
3. šestmesečni odlog kazni je mogoč:
 - v primeru, ko se obsojenec izobražuje in zaradi prestajanja kazni ne bi mogel dokončati šolanja oziroma opraviti izpita, na katerega se pripravlja;
 - če v družini že nekdo prestaja kazen zapora in bi bilo zaradi njegovega nastopa prestajanja kazni zapora ogroženo preživetje starih, bolnih ali mladoletnih družinskih članov;
4. odložitev je tudi mogoča, kadar je obsojenka noseča in ji do poroda ni ostalo več kot pet mesecev ali v primeru, ko ima le-ta že otroka, ki še ni star leto dni. Izjemoma se odloži prestajanje kazni zapora do drugega leta starosti otroka, če ima ta zdravstvene težave oziroma če obstajajo socialni ali drugi razlogi.

6.2 KAZNI, IZREČENE V KAZENSKEM POSTOPKU

V Sloveniji se izvršujejo vse kazni zapora, ne glede na to, kateri organi so izrekli kazen, ne glede na postopek in storjeno kaznivo dejanje. Izvršujejo se tudi kazenske sodbe, ki so jih izrekla tuja sodišča, pri tem pa morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji:

- to mora biti določeno z mednarodno pogodbo na podlagi vzajemnosti,
- sodba mora biti pravnomočna,
- tuje sodišče mora izreči kazensko sankcijo po kazenski zakonodaji Republike Slovenije

(ZIKS-1, 11. člen).

ZIKS-1 omogoča tudi poseben način izvrševanja kazni zapora. Direktor uprave lahko dovoli obsojencu, ki je storil kaznivo dejanje iz malomarnosti in je bil obsojen na kazen zapora do šestih mesecev zapora, da lahko med prestajanjem kazni zapora pretežni del časa preživi v svojem domačem okolju. Pri tej odločitvi oziroma podelitvi ugodnosti direktor uprave upošteva naslednje parametre oziroma okoliščine:

- obsojena oseba mora biti osebno urejena,
- je prvič na prestajanju kazni zapora
- je redno zaposlena ali se izobražuje
- in da med prestajanjem kazni zapora ohrani oziroma dela na istem delovnem mestu kot pred prestajanjem kazni.

Ti obsojenci med tednom bivajo doma, v času dela prostih dni, nedeljah in državnih praznikov bivajo v zavodu (ZIKS-1, 12. člen).

6.3 HIŠNI RED

Vsak zavod za prestajanje kazni zapora ima hišni red, ki podrobno določa življenje in delo obsojencev v zavodu. Hišni red predpiše in oblikuje upravnik posameznega zavoda v soglasju z direktorjem uprave. V vseh zavodih za prestajanje kazni zapora se govori in uporablja slovenski jezik, na območju madžarske in italijanske narodne skupnosti pa tudi madžarščina in italijanščina. V primeru, da obsojenec, ki prestaja kazen zapora, ne obvlada uradnega jezika, mu je potrebno hišni red in njegovo delo oziroma pravice in obveznosti predstaviti v njemu razumljivem jeziku oziroma mu omogočiti tolmača (ZIKS-1, 208. in 209. člen).

6.4 PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA OBSOJENCEV

Prestajanje kazni zapora obsojencev je opredeljeno z ZIKS-1 in s Pravilnikom o izvrševanju kazni zapora (Uradni list RS, št. 102/00, 127/06, 112/07,62/08), kjer je opredeljen postopek sprejema in ravnanja z obsojencem v času prestajanje kazni zapora.

6.4.1 Sprejem obsojenca na prestajanje kazni zapora

Zavod za prestajanje kazni zapora sprejme obsojenca na prestajanje kazni zapora na podlagi poziva za nastop kazni zapora, ki ga je izdalo pristojno sodišče. Pristojno sodišče v pozivu na prestajanje kazni zapora navede:

- dan, ko mora obsojenec nastopiti kazen zapora

Obsojencu mora biti vročen poziv na prestajanje kazni zapora najmanj osem dni pred predvidenim dnem zglasitve na prestajanje kazni in največ en mesec pred predvidenim dnem.

- zavod, kjer bo prestajal kazen zapora

Sodišče določi, v katerem zavodu bo obsojenec prestajal kazen zapora, in sicer glede na spol, starost, vrsto in višino izrečene kazni (ZIKS-1, 20. člen).

Pristojno sodišče mora pristojnemu zavodu za prestajanje kazni zapora, kjer bo obsojenec prestajal kazen, poslati fotokopijo poziva za nastop kazni, poleg tega pa tudi kopijo odločbe, ki jo je treba izvršiti, ter prepis ali fotokopijo določenih listin iz kazenskega spisa in izpisek iz kazenske evidence.

6.4.2 Ugotavljanje identitete oziroma istovetnosti obsojenca

ZIKS-1 v 29. členu določa, da je potrebno ob nastopu kazni obsojenca ugotoviti identiteto in istovetnost obsojenca. Nato sledi natančen osebni pregled obsojenca, ki ga opravi uradna oseba. Predmete in denar, ki jih ima obsojenec pri sebi ali se najdejo pri osebni pregledu, se izroči uradni osebi, ta jih ustrezno registrira in shrani. Obsojencu izroči pisno potrdilo o odvzetih stvareh. Obsojenec lahko pri sebi obdrži le predpisano količino denarja in tiste predmete, ki so po hišnem redu dovoljeni. Preostalo količino denarja lahko obsojenec deponira kot hranilno vlogo.

Po osebni pregledu se mora obsojenec okopati in obriti. Osebno obleko, perilo in obutev mora izročiti pazniku oziroma uradni osebi, ki jo odnese v dezinfekcijo.

Nato je potrebno obsojenca fotografirati, mu odvzeti prstne odtise in opraviti zdravniški pregled. Obsojenčevo fotografijo se nalepi na njegov spis, odvzeti prstni odtisi pa se vložijo v spis (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 16., 17., 18. člen).

Ko obsojenca sprejmemo na prestajanje kazni zapora, ga moramo seznaniti s hišnim redom zavoda ter s pravicami in dolžnostmi, ki jih bo imel na prestajanju kazni zapora. Potrebno ga je seznaniti z načinom uveljavljanja svojih pravic in ugodnostmi, ki jih je lahko deležen med prestajanjem kazni zapora. Opozoriti ga je potrebno tudi, da se mu lahko izreče tudi disciplinska kazen v primeru neizpolnjevanja dolžnosti oziroma ob kršitvi pravil hišnega reda.

6.4.3 Tematski sklopi

Po končanem formalnem sprejemu obsojenca v zavod je potrebno začeti z nalogami in aktivnostmi, ki jih zakon predpisuje. Naloge in aktivnosti so razdeljene na štiri tematske sklope.

V prvem sklopu morajo strokovni delavci zavoda obsojenca podrobneje seznaniti s hišnim redom, ki velja v zavodu. S hišnim redom zavoda je opisan oziroma predpisan režim vsakodnevnega življenja, aktivnosti in dela v zavodu. Gre za splošna pravila, ki določajo, kdaj mora obsojenec vstati, kdaj mora k nočnemu počitku, ob kateri uri so zajtrk, kosilo in večerja, kako lahko izrabi prosti čas, kdaj poteka čiščenje bivalnih in drugih prostorov ... Predstaviti mu je potrebno, kako poteka skupinski in individualni tretma, kaj vključuje, kako se izvaja. Seznaniti ga je potrebno s postopki oziroma z načinom komuniciranja z delavci zavoda (Carli in Wohinz, 2001, str. 84).

V drugem sklopu se obsojenca podrobneje seznanijo s pravicami, ki jih ima med prestajanjem kazni zapora, potrebno mu je pojasniti, da so omejene. Obsojencu je potrebno pojasniti, katere so njegove dolžnosti in obveznosti, kako in kdaj jih je potrebno izpolnjevati. Navesti je potrebno tudi, kakšne sankcije in posledice ga bodo doletele, če jih ne bo izpolnjeval (Carli in Wohinz, 2001, str. 84).

Tretji tematski sklop seznanja obsojenca o tem katere so dolžnosti zavoda, na kakšen način lahko uveljavlja svoje pravice. Seznaniti ga je potrebno, na kakšen način in v kakšni obliki ter pri katerem organu oziroma instituciji sproži postopek, če meni, da so mu pravice kršene. Podrobno se ga seznanijo z disciplinskim kaznovanjem s potekom disciplinskega postopka, kako in na kakšen način se lahko zagovarja oziroma brani. Izve, kakšne so njegove pravice in dolžnosti, če se mu izreče disciplinska kazen, ter katera disciplinska kazen ga lahko doleti (Carli in Wohinz, 2001, str. 84-85).

V četrtem tematskem sklopu strokovni sodelavec obsojenca podrobneje seznanijo s tem, katere ugodnosti si lahko pridobi med prestajanjem kazni zapora. Predstaviti mu

mora vrsto ugodnosti, kateri zakonski pogoji morajo biti podani, da si jih lahko pridobi, kdo mu podeljuje ugodnosti in na kakšen način.

V začetnem času oziroma v sprejemnem obdobju, ki traja do trideset dni, strokovni sodelavci v okviru strokovne skupine spoznavajo obsojenca, njegove osebnostne lastnosti in navade, zdravstveno stanje, delovne in učne sposobnosti ... V strokovni skupini sodelujejo sociologi, psihologi, pedagogi, socialni delavci, vzgojitelji, zdravnik, inštruktorji praktičnega pouka, občasno oziroma po potrebi tudi psihiater in predstavnik pazniške službe. Strokovna skupina ob zaključku sprejemnega obdobja izdela poročila o obsojenčevem zdravstvenem stanju, osebnosti ... Na podlagi ugotovitev in spoznanj strokovna skupina določi oziroma sestavi individualni tretma oziroma program dela za obsojenca, ki je podlaga za njegovo razvrstitev pri vključitvi v življenje in delo v zavodu, ter pripravi pisni dogovor o tretmaju. Ko se sprejemno obdobje zaključi, zavod z obsojencem sklene pisni dogovor o tretmaju (Carli in Wohinz, 2001, str. 194-195).

6.4.4 Tretma

Tretma je program usposabljanja obsojenca v času, ko prestaja kazen zapora. Naloga zavoda je, da obsojenca po prestani kazni zapora pripravi na normalno življenje na prostosti. V 24. in 25. členu Pravilnika o izvrševanju kazni zapora določa, da poteka usposabljanje obsojenca po:

- programu individualnega tretmaja,
- programu skupinskega tretmaja,
- programu skupnostnega tretmaja.

S programom usposabljanja se mora obsojenec strinjati in z zavodom, kjer prestaja kazen zapora, podpisati pisni dogovor. Usposabljanje obsojenca izvajajo strokovni delavci zavoda, ki pri svojem delu uporabljajo sodobne metode dela in spoznanja posameznih strok.

Pri pripravi, izdelavi in izvajanju programa tretmaja sodeluje več institucij oziroma ustanov:

- center za socialno delo, kadar zavod meni, da obsojenec potrebuje pomoč svetovalca s centra za socialno delo;
- zavod za zaposlovanje, ki oceni delovne sposobnosti posameznih obsojencev, poda mnenje o poklicnem izobraževanju obsojencev, ki so telesno, duševno ali socialno prizadeti. Poskrbi lahko tudi za poklicno usposabljanje obsojenca izven zavoda;
- upravni organi za stanovanjske zadeve;
- javni zavodi s področja varstva in izobraževanja, namen oziroma naloga zavoda je, da obsojenca izobražuje. V sklopu tega zavod organizira izobraževanje v zavodu ali zunaj njega z vzgojno-izobraževalnimi organizacijami oziroma zavodi. Pri samem izobraževanju je potrebno upoštevati zmožnosti in nagnjenja obsojenca, zmožnosti zavoda ter druge okoliščine, ki bi morebiti vplivale na izobraževanje. Obsojenec se lahko izobražuje na lastne stroške tudi na drugih

vzgojno-izobraževalnih organizacijah, če izobraževanje poteka v skladu s programom individualnega tretmaja. Obsojencu, ki na prestajanju kazni zapora dokonča šolanje ali pridobi poklic, se izda spričevalo o opravljenem šolanju. Prizna se mu tudi delovne izkušnje, ki jih je pridobil z opravljanjem dela na določenem področju v času prestajanja kazni zapora (Carli in Wohinz, 2001, str. 194-195).

Dodatno pa lahko sodelujejo še:

- društva
- dobrodelne organizacije
- organizacije za samopomoč
- druge organizacije civilne družbe

Vsi udeleženci, ki sodelujejo pri izvajanju programskega tretmaja, morajo delovati enotno in usklajeno. Če strokovna skupina pri svojem delu ugotovi, da ima obsojena oseba hude osebne motnje ali druge težave, ki bi vplivale na življenje in delo v zavodu, lahko predlaga, da se takega obsojenca napoti v specializirano institucijo, pri tem mora pridobiti obsojenčevo privolitev. V specializirani instituciji lahko obsojenec ostane največ tri mesece. Obsojenec je v sprejemnem obdobju praviloma ločen od ostalih obsojencev.

6.4.5 Bivanje in prehrana obsojenca

Obsojenca se na prestajanju kazni zapora namesti v:

- enoposteljnih spalnicah
- večposteljnih spalnicah

Bivalni prostori, v katerih bivajo obsojenci, so opremljeni z mizo, stoli in omarami, v katerih imajo obsojenci stvari, ki jih smejo imeti med prestajanjem kazni zapora pri sebi. V sestavi bivalnih in dnevnih prostorov so praviloma sanitarije s straniščem na izplakovanje in pitna voda, ki so obsojencem vsak čas prestajanja kazni dostopne. Bivalni prostori, v katerih bivajo obsojenci, morajo izpolnjevati minimalne tehnične in higienske pogoje.

Minimalne tehnične in higienske pogoje izpolnjujejo, če so:

- zdravstveno ustrezni; zdravstvene zahteve izpolnjujejo, če so prostori suhi, dovolj svetli, zračni, v zimskem času morajo biti primerno ogrevani ter velikost prostora mora biti najmanj 9 m² za enoposteljne sobe in 7 m² po osebi za večposteljne spalnice,
- higiensko ustrezni; torej so primerno vzdrževani in čisti,
- tretmajsko ustrezni; kadar so prostori primerno opremljeni, funkcionalni in omogočajo obsojencem športno in rekreacijsko udejstvovanje, nudijo možnost izvajanja kulturnih in prosvetnih dejavnosti (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 27. in 28. člen).

Prehrana obsojencev

Obsojenci, ki so na prestajanju kazni zapora, imajo pravico do zdrave prehrane. Obroke hrane dobivajo trikrat dnevno, in sicer zajtrk kosilo in večerjo. Tisti obsojenci, ki delajo ali opravljajo težja fizična dela, so upravičeni do dodatnega obroka hrane. Dodatni obrok je pripravljen v skladu s priporočili iz normativov za prehrano glede na telesno obremenjenost pri posameznih vrstah dela. Hrana, ki jo dobijo obsojenci, mora biti uravnotežena, kakovostna in vitaminsko bogata. Obroki prehrane se pripravljajo na podlagi normativov in jedilnikov, ki so verificirani pri pristojni državni instituciji in se enotno uporabljajo v vseh zavodih. Obsojencem, ki so bolni ali imajo dieto, zdravnik predpiše posebno dietno hrano. Hrana mora biti tudi primerno servirana (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 32. do 36. člen).

6.5 PRAVICE OBSOJENCEV NA PRESTAJANJU KAZNI ZAPORA

6.5.1 Pravica do dela

Vsakemu obsojencu mora zavod, kjer prestaja kazen, omogočiti, da dela v okviru možnosti zavoda. Obsojenci se razporejajo na delo v zavodu in zunaj zavoda v skladu s programom individualnega tretmaja. Obsojenec, ki želi delati, mora pred razporeditvijo na delo opraviti zdravniški pregled po 46. členu ZIKS-1. Zdravniški pregled opravi pri zavodskem zdravniku. Če zavodski zdravnik oceni, da je za konkretno delo potrebno opraviti zdravniški pregled na medicini dela, ga napoti v pristojni zdravstveni zavod. Pri razporeditvi obsojenca na delo strokovni delavci zavoda upoštevajo telesne in duševne zmožnosti obsojenca ter možnosti del, ki jih lahko ponudi zavod, kjer obsojenec prestaja kazen zapora. Obsojenca zavod lahko zaposli oziroma razporedi na delo v gospodarsko dejavnost, ki se izvaja v okviru zavoda, ali pa na opravljanje del, ki so potrebna, da zavod normalno deluje.

Izjemoma lahko obsojencu direktor zavoda oziroma upravnik zavoda v dislociranem oddelku v zadnjem šestmesečju prestajanja kazni zapora dovoli opravljanje dela zunaj zavoda pri pravni ali fizični osebi. Pri opravljanju dela zunaj zavoda upošteva razloge varnosti, reda in discipline ter vse ugotovitve zapiše v obsojenčev individualni program tretmaja. Kadar se obsojencu dovoli opravljanje dela zunaj zavoda, zavod za obsojenca sklene z delodajalcem pogodbo o delu. Pogodba o delu obsojenca zunaj zavoda vsebuje zlasti opis dela, ki ga bo obsojenec opravljal, višino plačila oziroma način obračunavanja opravljenega dela, delovni čas, način prevoza obsojenca na delo in z dela, plačilo stroškov zdravniškega pregleda zaradi ugotavljanja delovnih zmožnosti obsojenca, obveznosti glede varstva pri delu, način opravljanja nadzorstva pri delu nad obsojencem in obveščanje zavoda o kršitvi delovne discipline in drugih ugotovljenih nepravilnostih (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 38. člen).

Obsojenec za delo, ki ga opravlja, prejema ustrezno nagrado oziroma plačilo. Plača za delo se obsojencu izračuna na podlagi Pravilnika o količnikih za določitev osnovnih plač, o kriterijih in merilih za ocenjevanje uspešnosti in rezultatov dela obsojencev ter

o nagradah mladoletnikov (Ur. l .RS, št. 52/02). Plačilo za delo se obsojencu odmeri in obračunava glede na rezultate dela. Rezultati dela se merijo na podlagi količinskih in kakovostnih normativov po enoti proizvoda. Normative določi direktor javnega gospodarskega zavoda v soglasju z generalnim direktorjem UIKS.

Plačilo, ki ga obsojenec prejme za opravljeno delo, je sestavljeno iz osnovnega plačila in dodatkov. Osnovno plačilo se izračuna na podlagi dejansko opravljenih ur, količnika za določitev osnovnega plačila ter osnove za izračun plačila za delo obsojenca. K osnovi pa se lahko prišteje dodatke za nadpovprečno delovno uspešnost (do največ 60 %), v primeru neuspešnosti pa se lahko tudi osnova zmanjša (za največ 30 %) osnovnega plačila. Obsojencu pripadajo tudi dodatki za nočno delo, za delo preko polnega delovnega časa, za delo na praznike in za delo na dela proste dni, dodatek za stalnost pri delu, dodatek za delo v težkih delovnih razmerah ter regres za letni dopust. Dodatki se obsojencu obračunajo in izplačajo le za čas, ko je delal v pogojih, za katere mu dodatek pripada (Pravilnika o količnikih za določitev osnovnih plač, o kriterijih in merilih za ocenjevanje uspešnosti in rezultatov dela obsojencev ter o nagradah mladoletnikov).

Pri izplačilu dohodka zavod obsojencu mesečno odtrga do 20 % prejetega mesečnega plačila, ki ga nameni za obvezni prihranek obsojenca. Ta prihranek je namenjen obsojencu po prestani kazni zapora z namenom, da se bo s tem denarjem lahko preživljal na prostosti in da se obsojenca uči oziroma vzpodbuja k smotrnemu trošenju denarja. Del teh prihrankov lahko obsojenec z dovoljenjem upravnika troši že med prestajanjem kazni zapora, preostali del se izroči obsojencu ob odpustu s prestajanja kazni.

Razlog, da obsojenec dobi za opravljeno delo le 25-odstotni delež plače zaposlenih v državni upravi, je predvsem v tem, da:

- mu zavod zagotavlja brezplačno nastanitev,
 - mu zagotavlja brezplačno prehrano,
 - zanj plačuje zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje in
 - ga zavaruje za nezgodno zavarovanje za poškodbe pri delu
- (Carli in Wohinz, 2001, str. 115-116).

Nekaj več pravic imajo obsojenke, in sicer:

- če je obsojenka zaradi nosečnosti premeščena na drugo delovno mesto, ki je slabše plačano, ji pripada enako plačilo, kot ga je prejela na prejšnjem delovnem mestu,
- ob rojstvu otroka ima obsojenka pravico do izrabe porodniškega dopusta in dopusta za varstvo in nego otroka,
- do nadomestila plačila, ki izhaja iz starševskega varstva in družinskih prejemkov.

Če se obsojenec izobražuje se, mu lahko priznajo pravice iz študija ob delu, lahko tudi uveljavlja pravico do skrajšanega delovnega časa. Iz tega naslova se mu lahko prizna naslednje pravice:

- pravica, da se mu čas izobraževanja šteje v redni delovni čas,

- lahko si pridobi pravico do odsotnosti z dela za določeno število dni zaradi prvega polaganja izpita, priprave diplomske naloge ...
- prizna se mu lahko pravico do kritja stroškov izobraževanja, kamor sodijo stroški prevoza, šolnine, prehrane ...

Obsojenec, ki dela na prestajanju kazni zapora najmanj šest mesecev, je upravičen do letnega dopusta v trajanju osemnajst delovnih dni. Letni dopust nad osemnajst delovnih dni se obsojencem na prestajanju kazni zapora določi na podlagi:

- odnosa do dela; upošteva se predvsem prizadevnost pri delu, uspeh pri delu, kvaliteta dela, spoštovanje delovne discipline ...
- težjih delovnih pogojev: težavnost dela, zahtevnosti dela, vpliva dela in delovne okolice na obsojenca, telesne in duševne napetost pri delu, nočnega dela ...
- prizadevanja pri realizaciji programa individualnega tretmaja in pri zobraževanju ter sodelovanja pri organiziranju in izvajanju posameznih dejavnosti in del skupnega pomena, zlasti pri vzdrževanju in krepitvi reda in discipline v zavodu.
- zdravstvenega stanja in posebnih socialnih razmer obsojenca in njegove družine, kamor se uvršča slab ekonomski položaj, bolezen v družini, število mladoletnih otrok in nepreskrbljenih članov družine (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 43. člen).

Če obsojenec ni šest mesecev v delovnem razmerju, mu letni dopust pripada v sorazmernem deležu. Na prošnjo obsojenca upravnik zavoda lahko odobri koriščenje letnega dopusta v dveh ali več delih. Obsojencem je omogočeno, da lahko letni dopust preživljajo tudi v zavodu, in sicer v posebnih prostorih, ki omogočajo sprostitev, razvedrilo, rekreacijo in počitek. Obsojencu v času koriščenja letnega dopusta pripada povprečno plačilo, ki ga je dobival za delo v rednem delovnem času. V primeru, da obsojenec med koriščenjem letnega dopusta zboli, se mu dopust prekine (ZIKS-1, 56. člen).

6.5.2 Pravice iz zdravstvenega varstva in zavarovanja

Vsak zavod mora obsojencem zagotavljati osnovno zdravstveno varstvo in zobozdravstvene storitve. Zavod mora imeti primerno opremljeno splošno in zobozdravstveno ambulanto ter bolniško sobo za zdravljenje obsojencev. Zavod vodi za vsakega obsojenca zdravstveni karton o njegovem splošnem zdravstvenem stanju in invalidnosti, ki je sestavni del zdravstvene dokumentacije (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 47. člen).

Osnovne zdravstvene storitve se zagotavljajo preko pogodbe z zdravnikom zdravstvenega zavoda ali preko zdravnika zasebnika, ki mu je podeljena koncesija za opravljanje zdravniške dejavnosti. Pri zagotavljanju osnovnih zdravstvenih storitev so vključeni še medicinsko osebje ter drugi zdravstveni delavci, ki so v delovnem razmerju v zavodu. Obsojencem je omogočeno tudi zdravljenje v ustreznih zdravstvenih ustanovah zunaj zavoda na podlagi napotitve zavodskega zdravnika. V sklopu tega zdravljenja se lahko izvaja tudi zdravljenje v bolnišnici oziroma drugi ustanovi, če obsojenec zboli za bolezen, ki jo je mogoče zdraviti samo v ustreznih

ustanovah. V takih primerih upravnik zavoda odredi ukrepe za preprečitev bega obsojenca, pri čemer zlasti upošteva naravo kaznivega dejanja, višino kazni, ki jo mora obsojenec še prestati, stopnjo begosumnosti, obsojenčevo osebnost, morebitne zunajzavodske ugodnosti, mnenje zdravnika o njegovih fizični sposobnosti za beg in druge pomembne okoliščine. Če je potrebno, lahko upravnik zavoda odredi stalno oziroma občasno fizično varovanje, ki ga izvajajo pazniki iz zavoda, kjer obsojenec prestaja kazen zapora. Varovanje je potrebno zaradi preprečitve pobega obsojenca (Carli in Wohinz, 2001, str. 125-127).

Obsojenec lahko zahteva zdravniško pomoč in zdravljenje tudi na lastne stroške, če zavodski zdravnik takemu zdravljenju nasprotuje oziroma meni, da ni upravičeno. V primeru, da se ugotovi, da je obsojenec tako zdravniško pomoč oziroma zdravljenje potreboval, se mu stroški povrnejo.

Zavod mora v okviru zdravstvenih storitev omogočiti tudi zaupno testiranje na okuženost z virusom HIV in z virusom hepatitisa. Poleg testiranja pa mu mora zagotoviti tudi ustrezno svetovanje pred testiranjem in po njem (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 49. člen).

6.5.3 Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja

Zavod mora obsojenca po razporeditvi na delo najkasneje v enem mesecu na predpisanem obrazcu prijaviti v pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Obsojenec na prestajanju kazni zapora uživa vse pravice, ki izhajajo iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zavod zavaruje obsojenca pokojninsko in invalidsko, če ta prestaja kazen zapora, ki je daljša od tridesetih dni in pri tem opravlja delo uspešno in dela polni delovni čas (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 61. člen).

Zavod je dolžan po 66. členu ZIKS-1 vse obsojence, ki niso pokojninsko zavarovani ob nastopu kazni zapora, zavarovati za invalidnost in telesno okvaro. Med prestajanjem kazni zapora so obsojenci zavarovani tudi za primer invalidnosti in telesne okvare, ki so nastale kot posledica opravljanja dela oziroma nesreče pri delu med poklicnim izobraževanjem ali pri izvajanju dejavnosti v zavodu, ki izhajajo iz tretmaja obsojenca. Obsojenci so zavarovani tudi za primer nesreče izven dela zaradi višje sile.

Iz invalidskega oziroma pokojninskega zavarovanja pa lahko obsojenci koristijo še naslednje pravice:

- pravico do invalidske pokojnine,
- pravico do poklicne rehabilitacije: ta se v okviru možnosti izvaja v zavodu ali pa pri specializiranih ustanovah, za tako zdravljenje mora dati soglasje direktor uprave,
- pravico do zaposlitve z ustreznim nadomestilom v primerih zmanjšanja ali izgube delovne zmožnosti,
- pravico do denarnega nadomestila za primer telesne okvare,

- pravico do družinske pokojnine za primer smrti zavarovanega obsojenca (ZIKS-1, 67. člen).

6.5.4 Pravice do dopisovanja, sprejemanja obiskov in pošilk

Obsojenec, ki prestaja kazen zapora, ima pravico, da si neomejeno dopisuje z ožjimi družinskimi člani. Z drugimi osebami si lahko dopisuje le, če mu to dovoli upravnik zavoda, ki presodi, ali je to v skladu z obsojenčevim tertmajem. Obsojenec lahko sprejema pošto od ožjih družinskih članov ter drugih oseb ter od vseh uradnih ustanov, kot so državni organi, organi lokalne skupnosti ... Pisemsko pošiljko izroči obsojenec uradni osebi – pazniku v zaprti ovojnici oziroma kuverti, na katero napiše svoje ime in priimek. Obsojenec lahko sprejema paketno pošiljko enkrat tedensko po pošti ali po obiskovalcu, ki ga obišče. Vsak zavod s hišnim redom določi obseg in težo pošiljke ter stvari, ki jih obsojenec lahko prejme. Obsojenec lahko s pošiljko prejme: hrano, perilo, osebne predmete, knjige, časopise in denar. Preden se paketna pošiljka izroči obsojencu, jo pregleda uradna oseba ob prisotnosti obsojenca. Zavod mora vsako pošiljko odposlati v razumnem roku. V primeru, da obsojenec uradno osebo seznaní, da je pošiljka vezana na rok, jo mora zavod nemudoma odposlati (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 67. in 68. člen ; ZIKS-1, 76. člen).

Obsojencem je pri dopisovanju zagotovljena tajnost tako pri sprejemanju kot pri pošiljanju pošilk. Nadzor pisemskih pošilk je dovoljen, kadar je podan sum vnašanja predmetov v zavod, ki niso dovoljeni. Nadzor pisemske pošiljke se opravi ob prisotnosti obsojenca. Opravi ga pooblaščená uradna oseba oziroma paznik, tako da pošiljko izroči obsojencu, ta jo v njegovi prisotnosti odpre in paznik pregleda vsebino pošiljke. V primeru, da paznik pri pregledu pošiljke odkrije prepovedane predmete ali snovi, jih odvzame in izda potrdilo o zasegu predmetov. Po končani preiskavi sestavi paznik zapisnik oziroma uradni zaznamek, v katerem navede ime in priimek pošiljatelja, ime in priimek obsojenca, ki je pošiljko prejel, ter razloge za nadzor in ugotovitve oziroma predmete ali snovi, ki jih je našel v preiskavi (ZIKS-1, 72. člen).

6.5.5 Pravica do obiskov in telefonskih pogovorov

Obsojenec, ki prestaja kazen zapora, ima po 73. členu ZIKS-1 pravico, da ga lahko dvakrat na teden obiščejo ožji družinski člani in druge osebe, če imajo dovoljenje upravnika zavoda. Obsojenca lahko kadarkoli na njegovo zahtevo obišče tudi njegov pooblaščenec, ki ga zastopa. Obsojenec, ki je tuji državljan ali begunec, lahko zahteva obisk konzularnega predstavnika ali predstavnika organizacije, ki zastopa interese in koristi beguncev.

Obiski potekajo v posebnih prostorih, ki morajo biti primerno opremljeni in nadzorovani. Prostorí, kjer potekajo obiski, so praviloma pregrajeni s stekleno pregrado, da se prepreči izmenjava stvari med obsojencem in obiskovalcem. Nadzorstvo nad obiskom se lahko izvaja v tehnični obliki s pomočjo kamere ali pa s prisotnostjo paznika na obisku. Če je na obisku prisoten paznik, je prisoten zato, da prepreči vnos nedovoljenih stvari in predmetov ter osebni stik med obiskovalcem in

obsojencem. Izjemoma se lahko dovoli, da obisk poteka v prostorih brez pregrade in brez prisotnosti paznika. Obisk, ki je pod nadzorstvom, traja lahko do dveh ur, obisk brez nadzorstva pa lahko traja tudi tri ure. Obiski brez nadzorstva v zavodu se obsojencu po 77. členu ZIKS-1 podeljujejo kot ugodnost in smejo trajati največ 24 ur. Pri takem obisku smejo ostati ožji družinski člani pri obsojencu tudi čez noč, če ima zavod za take obiske posebne objekte ali sobe, ki so ločene od drugih zavodskih prostorov.

V primeru, da se obsojenec ali obiskovalec na obisku nedostojno vedeta, motita druge ali ogrožata varnost oseb ali zavoda in kljub opozorilom s kršitvijo ne prenehata, lahko paznik obisk prekine.

Obsojencu zavod, kjer prestaja kazen zapora, omogoča telefonske pogovore na njegove stroške. Obsojenec lahko opravlja telefonske klice v skladu s hišnim redom zavoda. Telefonski pogovor poteka preko javne govornice, ki je nameščena v prostorih zavoda. Obsojencem so telefonski pogovor omogočeni z ožjimi družinskimi člani najmanj dvakrat tedensko, s pooblaščenecem, konzularnim predstavnikom, predstavnikom uradne organizacije, ki skrbi za pravice beguncev, ter z drugimi osebami, s katerimi mu je dovoljen pogovor, pa po hišnem redu zavoda. Dovoljeni telefonski pogovori obsojencev so brez nadzorstva. Telefonski pogovor se obsojencu prekine v primeru ogrožanja varnosti, reda in discipline v zavodu (Carli in Wohinz, 2001, str. 140-143).

6.6 PREMESTITEV IN ODPUST OBSOJENCA

6.6.1 Premeščanje obsojenca

Da se obsojenca lahko premesti, mora biti izveden postopek za premestitev obsojenca, ki ga določajo 79., 80. in 81. člen ZIKS-1. Ta postopek se lahko izvede na predlog upravnika ali na prošnjo obsojenca oziroma ožjih družinskih članov. O premestitvi obsojenca odloča direktor uprave na podlagi mnenja vodje oddelka oziroma upravnika zavoda. V primeru premestitve obsojenca med zavodi pa mora direktor uprave pridobiti mnenje zavoda, kjer obsojenec prestaja kazen zapora, in mnenje tistega zavoda, kamor ga naj bi premestili. Če se obsojenca premešča na njegovo željo oziroma prošnjo ožjih družinskih članov, stroške preselitve oziroma premestitve plača obsojenec. Obsojenec plača stroške prevoza s službenim vozilom in pa morebitne stroške spremstva uradne osebe.

Obsojenca se lahko kadarkoli premesti v drug zavod, če so za to podani utemeljeni razlogi. Obsojenca se premesti, če to zahteva izvajanje tretmaja ali delovnega programa zavoda oziroma kadar je to potrebno zaradi ogroženosti varnosti, reda in discipline v zavodu. Premestitev je mogoča tudi v primeru, kadar je podan sum zoper obsojenca, da je storil kaznivo dejanje.

Obsojenca je mogoče premeščati med oddelki (zaprti oddelek, polodprti oddelek in odprti oddelek) ter med posameznimi zavodi. Premeščanje obsojenca lahko poteka iz svobodnejšega režima v strožji režim in obratno, če so za to podani ustrezni razlogi (Carli in Wohinz, 2001, str. 156-158).

V primeru negativnega odgovora na prošnjo obsojenca o premestitvi, lahko le ta ponovno zaprosi za premestitev po šestih mesecih, odkar je bil izdan sklep oziroma odločba o zavrnitvi premestitve.

6.6.2 Odpustitev obsojenca

Pogojni odpust obsojenca

Gre za tako imenovani predčasni odpust obsojenca s prestajanja kazni, čeprav izrečene kazni zapora še ni v celoti prestal. Je ugodnost, ki jo lahko obsojenec pridobi pod določenimi zakonskimi pogoji. Predčasni odpust je predviden že v samem zakonu, pri tem pa morajo biti izpolnjeni določeni pogoji:

- obsojenec mora prestati določen del kazni,
- med prestajanjem kazni se mora obsojenec lepo vesti,
- utemeljeno je pričakovati, da kaznivega dejanja ne bo več ponovil (Carli in Wohinz, 2001, str. 198-200).

Pogojni odpust je vrsta pomoči, ki se jo obsojencu nudi, da se lažje vključi na življenje na prostosti. Pogojni odpust se obsojencu lahko prekliče kadarkoli, če krši pogoje odpusta.

Pogojni odpust se obsojencu podeli iz naslednjih razlogov:

- stimulatивно naj bi vplival na obsojenčevo vedenje med prestajanjem kazni zapora,
- je neke vrste prevzgojno sredstvo, saj omogoča obsojencu, da se predčasno vključi v družbeno okolje in se postopoma pripravi na življenje na prostosti,
- gre za humanizacijo v sistemu izvrševanja kazenskih sankcij,
- gre za usklajevanje dejansko prestane kazni (Carli in Wohinz, 2001, str. 140-143).

O pogojnem odpustu obsojenca s prestajanja kazni zapora odloča:

1. komisija za pogojni odpust, ki je tričlanska in je sestavljena iz:
 - predsednika komisije oziroma njenega namestnika
 - dveh članov komisije oziroma njenih namestnikov

Člane komisije imenuje minister za pravosodje iz vrst vrhovnih sodnikov, vrhovnih državnih tožilcev in delavcev ministrstva za pravosodje. Komisija odloča na podlagi prošnje obsojenca oziroma ožjih družinskih članov ali na predlog upravnika vsake tri mesece na rednih sejah v zavodih za prestajanje kazni zapora ali na izrednih sejah, ki potekajo na sedežu komisije. Obsojenec lahko prošnjo za pogojni odpust vloži kadarkoli (ZIKS-1, 106. člen).

Prošnji obsojenec vloži pri komisiji za pogojni odpust ali pa v zavodu, kjer prestaja kazen zapora. V prošnji mora poleg svojih osebnih podatkov navesti tudi kraj, kjer namerava bivati v času pogojnega odpusta. Komisija sprejme odločitev o pogojnem odpustu z večino glasov in o odločitvi izda odločbo. V primeru, da pogojnega odpusta ne odobri ali vlogo zavrne, mora obrazložiti svojo odločitev. Na odločbo komisije se obsojenec, ki je zaprosil za predčasni odpust, ne more pritožiti.

2. upravnik zavoda

Pogojni odpust lahko podeli obsojencu tudi upravnik zavoda, in sicer na podlagi mnenja strokovnih delavcev. Pri oblikovanju strokovnega mnenja strokovni delavci upoštevajo:

- obnašanje obsojenca na oziroma med prestajanjem kazni zapora,
- da je delo, ki ga je opravljal v zavodu, opravljal korektno, dosledno in prizadevno,
- da se je aktivno udeleževal koristnih dejavnosti.

Pogojni odpust lahko podeli upravnik zavoda obsojencu največ mesec dni pred iztekom kazni zapora, pri tem pa mora prestati najmanj tri četrtine izrečene kazni. Zoper odločbo upravnika se obsojenec ne more pritožiti (ZIKS-1, 105. in 108. člen).

Predčasni odpust obsojenca

Predčasni odpust obsojenca se izvede na podlagi Zakona o amnestiji (Ur. l. RS, št. 97/01; ZA-1), s katerim se obsojencu popolnoma ali delno opusti izvršitev kazni ali se izrečena kazen zapora spremeni v milejšo kazen.

Predčasni odpust lahko podeli obsojencu:

1. predsednik države z aktom o pomilostitvi; podeli mu lahko popolno ali delno opustitev izvršitve kazni zapora ali pa mu kazen spremeni v milejšo;
2. sodišče na podlagi odločbe, ki jo je izdalo v postopku izrednih pravnih sredstev, in sicer:
 - če, pride do obnove kazenskega postopka,
 - v postopku za izredno omilitev kazni,
 - v zahtevku za varstvo zakonitosti.

V vseh treh primerih se lahko ustavi izvršitev kazni, če se spremeni pravnomočna sodba v odločbi o kazni oziroma se pravnomočna sodba razveljavi (Carli in Wohinz, 2001, str. 203-206).

Odpust obsojenca

Na dan, ko se obsojencu izteče kazen zapora, se ga odpusti s prestajanja kazni zapora. Če, je zadnji dan prestane kazni nedelja, državni praznik ali dela prost dan, se obsojenca odpusti s prestajanja kazni zapora zadnji delovni dan. Obsojencu mora zavod ob odhodu s prestajanja kazni zapora priskrbeti ali plačati vozovnico do njegovega prejšnjega ali sedanjega stalnega prebivališča. Če je s prestajanja kazni odpuščen tujec oziroma obsojenec, ki je tuji državljan, mu zavod plača vozovnico do državne meje. Obsojencu, ki ob odpustu s prestajanja kazni zapora nima sredstev za

preživetje, zavod nudi potrebno obleko in obutev ter enkratno denarno pomoč (ZIKS-1, 109. člen).

Če, se odpušča obsojenca, ki je tuji državljan in mu je bila poleg kazni zapora izrečena tudi kazen izgona tujca iz države oziroma varstveni ukrep odstranitve iz države, mora zavod petnajst dni pred predvidenim odpustom obvestiti ministrstvo za notranje zadeve. Policija na dan odpusta pričaka obsojenca pred zavodom, kjer je prestajal kazen zapora, in ga odvede do mejnega prehoda oziroma državne meje.

6.6.3 Prekinitev prestajanja kazni zapora

O prekinitvi prestajanja kazni po uradni dolžnosti oziroma na prošnjo obsojenca odloča direktor uprave. Prekinitev kazni se odobri iz istih razlogov, kot so podani pri odložitvi prestajanja kazni zapora. Prekinitev kazni je mogoča največ za tri mesece, izjemoma se lahko tudi podaljša, če so podani utemeljeni razlogi za podaljšanje (zdravstveni razlogi). V primeru, da razlogi prenehajo, obsojenca direktor uprave takoj pozove na prestajanje kazni zapora. Čas, ko se obsojencu prekine prestajanje kazni, se ne všteva v prestano kazen. Ko se obsojencu prekine prestajanje kazni, uživa vse pravice, ki jih ima kot državljan Republike Slovenije na prostosti. V primeru, da je odgovor na prošnjo o prekinitvi prestajanja kazni zapora negativen, lahko obsojenec ponovno vloži prošnjo po preteku šestih mesecih od prejema negativnega odgovora na prejšnjo prošnjo (ZIKS-1, 82. člen).

6.7 UVELJAVLJANJE IN VARSTVO PRAVIC OBSOJENCA

Uveljavljanje in varstvo pravic obsojencev v času prestajanja kazni zapora je opredeljeno v 83., 84. in 85. členu ZIKS-1. Če obsojenec meni, da med prestajanjem kazni zapora z njim nečloveško ravnajo, ga ponižujejo ali celo mučijo, lahko zahteva sodno varstvo na podlagi 83. člena ZIKS-1. Sodno varstvo zahteva s predlogom, ki ga predloži zavodu, pa ga pošlje državnemu tožilstvu. V primeru, da je bila s takim ravnanjem obsojencu povzročena škoda, lahko zahteva odškodnino od tistega, ki mu jo je povzročil (ZIKS-1, 84. člen).

Poleg ZIKS-1 obsojencu zagotavlja sodno varstvo tudi Ustava RS v 18. členu, ki določa, da ne sme biti nihče podvržen mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju. Varstvo pravic je zagotovljeno tudi s 106. in 108. členom KZ Republike Slovenije, kjer je opredeljeno, da je mogoče pravice tistih, proti katerim se izvršuje kazenska sankcija, omejiti samo, kolikor je nujno potrebno, ter da je z obsojenci treba ravnati človeško, spoštovati njihovo osebno dostojanstvo ter varovati njihovo telesno in duševno celovitost.

Če se obsojencu kršijo pravice, za katere ni mogoče uveljavljati sodnega varstva, ki ga zagotavljajo splošni predpisi, se te pravice lahko zagotavljajo s pomočjo pritožbenega postopka. Obsojenec, ki meni, da so mu kršene določene pravice, za katere ni zagotovljeno sodno varstvo v splošnih predpisih, se lahko nad kršitvijo teh

pravic pritoži direktorju uprave. Direktor uprave mora po prejemu obsojenčeve pritožbe zaradi kršitev pravic ali drugih nepravilnosti v zavodu in poročila zavoda o pritožbenih navedbah v primernem času ukreniti vse potrebno, da se ugotovi, ali je bilo ravnanje in postopanje delavcev zavoda zakonito in primerno ali pa so bile kršene obsojenčeve pravice. Če direktor ugotovi, da je pritožba utemeljena, naroči upravniku zavoda, da ukrene vse potrebno, da se obsojencu zagotovijo njegove pravice. Direktor uprave mora v tridesetih dneh od prejema oziroma vložitve pritožbe pisno seznaniti obsojenca z morebitnimi ugotovitvami oziroma ukrepi, ki jih je odredil, če so bile pritožbene navedbe utemeljene. Če se obsojenec z odločitvijo direktorja uprave ne strinja, lahko vloži pritožbo o kršenju njegovih pravic na ministrstvo za pravosodje (ZIKS-1, 85. člen).

Poleg rednih pritožbenih sredstev pa se obsojenec lahko poslužuje varstva in uveljavljanja svojih pravic pri organih, ki so pooblaščen za nadzor nad zakonitim in pravilnim ravnanjem ter postopanjem zavoda. Organi, ki so pooblaščen za izvajanje nadzora nad zavodi, so: varuh človekovih pravic, predsednik pristojnega okrožnega sodišča, uradna oseba MP, ki je pooblaščen za nadzor (Carli in Wohinz, 2001, str. 203-206).

6.8 DISCIPLINSKA KAZEN IN DRUGI UKREPI

Obsojenec se mora na prestajanju kazni zapora ravnati po predpisih in pravilih, ki veljajo v zavodu, kjer prestaja kazen zapora. Obsojenec se je dolžan ravnati po hišnem redu, po odredbi uradne osebe, skrbeti ter ohranjati red in disciplino v zavodu. Če obsojenec ne upošteva pravil in navodil oziroma jih zavestno krši, se ga disciplinsko kaznuje. Obsojenec je disciplinsko kaznovan za lažje ali hujše disciplinske prestopke.

6.8.1 Disciplinske kazni

Med lažje disciplinske prestopke se uvršča:

- nepravilen odnos obsojenca do delavcev zavoda in obsojencev;
- nedovoljena oddaljitev z delovnega mesta oziroma delovišča, odprtega ali polodprtega oddelka;
- neprimerno obnašanje, kajenje v prostorih, kjer to ni posebej dovoljeno,
- posedovanje alkoholnih pijač in narkotikov;
- zapuščanje delovnega mesta brez dovoljenja in pohajkovanje;
- malomaren odnos do dela, zavodskega inventarja, delovnih sredstev ter zavodske obleke in obutve;
- neredno vstajanje;
- odklanjanje čiščenja bivalnih in drugih prostorov ter drugih hišnih del;
- nedovoljena priprava tople hrane v bivalnih in drugih prostorih;
- sestavljanje vlog in opravljanje drugih storitev drugim za plačilo;
- ukvarjanje z igrami na srečo (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 92. člen).

Lažje disciplinske prekrške opredeli oziroma določi minister za pravosodje in zanje se kot kazenska sankcija izreče opomin.

Za hujše disciplinske prestopke pa se obsojencu smejo izreči disciplinske kazni, ki jih določa 87. člen ZIKS-1. Med hujše disciplinske prestopke 87. člen ZIKS-1 uvršča:

- neizpolnitev ukaza uradne osebe, ki bi povzročila hujše motnje v delovanju zavoda;
- fizični napad na soobsojenca ali delavca zavoda;
- izdelovanje ali vnašanje predmetov, primernih za napad, pobeg ali storitev kaznivega dejanja;
- pobeg s prestajanja kazni zapora;
- zloraba dodeljenih ugodnosti;
- vnašanje ali izdelava alkoholnih pijač in narkotikov, njihovo uživanje ali njihovo razpečevanje;
- naklepne kršitve predpisov o varstvu pri delu, varstvom pred požarom, eksplozijo ali drugimi naravnimi nesrečami;
- povzročitev večje materialne škode, če je povzročena namenoma ali iz hude malomarnosti
- ukvarjanje s prekupčevanjem;
- posojanje denarja in medsebojno zadolževanje za oderuške obresti;
- ponavljanje lažjih disciplinskih kršitev;
- prisiljevanje, izvajanje psihičnih in fizičnih oblik pritiska nad drugimi obsojenci in napeljevanje k temu.

Izrek disciplinskih kazni

Disciplinska kazen se izreče na podlagi disciplinskega postopka, ki je uveden na predlog vodje tiste organizacijske enote, v kateri je storil obsojenec prekršek. Disciplinski postopek se prične z predlogom uvedbe disciplinskega postopka, ki mora vsebovati:

- ime in priimek storilca kaznivega dejanja oziroma hujše kršitve,
- kraj in čas, ko je bilo dejanje storjeno,
- na kakšen način in kakšno vrsto dejanja je storil,
- posledice, ki so nastale zaradi takega ravnanja.

Komisija mora po prejemu predloga za začetek disciplinskega postopka določiti rok za disciplinsko obravnavo in ga pisno sporočiti obsojencu, zoper katerega je podan predlog za disciplinski postopek. Hkrati obsojenca, zoper katerega je sprožen disciplinski postopek, pouči, da lahko na svoje stroške najame pooblaščenca, ki ga bo zagovarjal v disciplinskem postopku. Disciplinsko obravnavo je potrebno opraviti v roku osmih dni od vložitve predloga za disciplinski postopek. Disciplinska komisija obsojenca na obravnavi zasliši in posluša oziroma preveri njegov zagovor. Komisija zasliši tudi morebitne priče, ki jih je predlagal obsojenec oziroma predlagatelj postopka (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 94. člen).

Na podlagi zbranih dejstev in ugotovitev komisija odloči o disciplinski kazni z odločbo na podlagi izjav obsojenca in prič, ki so sodelovale v postopku, ter drugih dokazov v postopku, s katerimi komisija ugotovi dejansko stanje prestopka. Če ugotovi, da je bil storjen disciplinski prekršek, izreče obsojencu, zoper katerega je bil uveden disciplinski postopek, disciplinsko kazen. Disciplinsko kazen izreče z odločbo o izreku disciplinske kazni, ki jo je potrebno obsojencu vročiti v treh dneh.

Obsojenec, ki mu je bila izrečena disciplinska kazen z odločbo, ima pravico do pritožbe na izdano odločbo. Pritožba zoper odločbo o izrečenih kazenskih sankcijah zadrži njeno izvršitev. Disciplinska komisija mora najkasneje v roku 48 ur od prejema pritožbe odstopiti pritožbo, izpodbijano odločbo, gradivo o disciplinski kršitvi in osebni spis obsojenca MP. MP odločbo, ki je bila izdana na prvi stopnji;

- odpravi; s tem zadevo vrne v ponovno odločanje disciplinski komisiji, če meni, da so bili dokazi zmotno presojeni ali so pri odločitvi napačno uporabljali zakon oziroma podzakonske predpise;
- spremeni; tako da izreče drugo vrsto disciplinske kazni ali jo zniža ali zmanjša rok določenih omejitev, ki so bile z odločbo omejene;
- potrdi; kadar meni, da je odločba pravilna in zakonsko utemeljena (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 95. člen).

Disciplinske kazni izreka disciplinska komisija zavoda, ki je tričlanska. Disciplinsko komisijo imenuje direktor uprave na predlog upravnika zavoda oziroma vodje oddelka. Disciplinsko komisijo sestavljajo:

- predsednik oziroma njegov namestnik,
- dva člana oziroma namestnika članov.

Predsednika in člana disciplinske komisije sestavljajo strokovni delavci zavoda, ki delajo na področju vzgoje, pazniške službe in gospodarske dejavnosti. Predsednik in namestnik disciplinske komisije morata imeti ustrezno izobrazbo pravne smeri (Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, 93. člen).

Obsojencu se za hujše prestopke lahko izrečejo naslednje disciplinske kazni:

1. razporeditev na drugo delo do treh mesecev, če je kršitev storjena v zvezi z delom;
2. omejitev podeljevanja ugodnosti iz 77. člena ZIKS-1 do treh mesecev, če je obsojenec zlorabil dodeljene ugodnosti;
3. oddaja v samico do enaindvajset dni s pravico do dela;
4. oddaja v samico do štirinajst dni brez pravice do dela;
5. disciplinska kazen oddaje v samico do trideset dni (če je obsojenec na prestajanju kazni zapora storil kaznivo dejanje, za katerega je predpisana denarna kazen ali kazen do enega leta zapora; disciplinske kazni oddaje v samico ni mogoče izreči v primeru, ko bi bilo ogroženo obsojenčevo zdravje);
6. osamitev obsojenca (če obsojenec stori kaznivo dejanje, za katero je zagrožena kazen zapora nad leto dni, se ga začasno loči od ostalih obsojencev vse do sodne odločbe, če je podan zahtevek za ločitev obsojenca zaradi interesa preiskave; osamitev obsojenca odredi upravnik zavoda). Kljub

osamitvi pa ima obsojenec pravico do dvournega sprehoda na prostem, dovoljeni so mu obiski in ima pravico do dela, če mu ta z disciplinsko kaznijo ni odvzeta. Samica, v kateri obsojenec prestaja kazen, mora biti opremljena s posteljo, z mizo, s stolom in sanitarijami, ter ustrezati mora zdravstvenim in higienskimi pogojem.

Če je obsojenec storil kaznivo dejanje oziroma hujši prekršek, za katerega je predpisana disciplinska kazen, in je od storitve dejanja preteklo že več kot šest mesecev, se disciplinske kazni ne more izreči niti izvršiti.

Odlog izvršitve disciplinske kazni

Izvršitev disciplinske kazni je mogoče odložiti za največ šest mesecev, če se oceni, da bo pri obsojencu dosežen namen kaznovanja tudi brez disciplinske kazni.

Prekinitev izvrševanja disciplinske kazni

Izvajanje oziroma izvrševanje disciplinske kazni oddaje v samico se lahko ustavi pred iztekom kazni, če je kaznovanje doseglo svoj namen. O tem odloča upravnik zavoda.

Če je obsojenec pri storitvi disciplinskega prestopka uporabil ali pridobil predmete, stvari ali denar, se mu ti zasežejo in odvzamejo. O zasegu in odvzemu predmetov odloča upravnik zavoda z odločbo. Kaj se bo zgodilo z odvzetimi predmeti, odloča upravnik zavoda, in sicer lahko:

- zasežene predmete uničijo; uničijo se predmeti, kot so mamila, strelno ali drugo orožje, strupi in eksplozivo, če ne služijo kot dokaz v kazenskem postopku. Če bodo ti predmeti služili kot dokaz v kazenskem postopku, jih zavod izroči pristojnemu organu;
- zaseženi predmeti se vrnejo lastniku;
- zaseženi predmeti se shranijo in se vrnejo obsojencu po prestani kazni, največkrat se obsojencu vrne denar, da se z njim pomaga obsojencu po prestani kazni (Carli in Wohinz, 2001, str. 183-184).

6.8.2 Dodatne omejitve svobode in svobode gibanja

Dodatno se lahko omeji svoboda in svoboda gibanja za obsojenca, ki ogroža zdravje in življenje drugih obsojencev, tako da prestaja kazen zopora ločeno od drugih obsojencev. Če obsojenec kljub disciplinskim ukrepom ovira življenje in delo v zavodu, kjer prestaja kazen zopora, mu lahko direktor uprave na predlog upravnika in na podlagi mnenja zdravnika odredi osamitev v prostih urah. Dodatna osamitev svobode in svobode gibanja se preneha izvrševati takoj, ko ni več razlogov za njeno izvršitev. Uprava pa mora vsakih šest mesecev preveriti, ali so še podani razlogi za nadaljevanje ukrepa (ZIKS-1, 98. člen).

Povzročitev namenske škode

Če obsojenec povzroči zavodu škodo namenoma ali iz hude malomarnosti, jo mora poravnati. O obsegu škode, ugotavljanju okoliščin nastanka škode in ugotavljanju povzročitelja škode se sproži postopek, ki ga vodi posebna komisija, ki jo imenuje upravnik zavoda. Komisija po končani preiskavi sestavi poročilo in določi tudi rok povrnitve škode. Če obsojenec škode noče poravnati, zavod zoper njega sproži postopek za povračilo oziroma plačilo odškodnine pred pristojnim sodiščem.

6.9 UGODNOSTI OBSOJENCA

Če obsojenec aktivno sodeluje pri izvajanju programskega tretmaja, je prizadeven pri delu, upošteva in spoštuje hišni red, mu lahko upravnik zavoda podeli dodatne ugodnosti. Podelitev dodatnih ugodnosti je odvisna od osebnosti obsojenca, begosumnosti, od vrste in načina storitve kaznivega dejanja ... Upravnik se o podelitvi dodatnih ugodnosti posvetuje s strokovnimi delavci zavoda.

Upravnik lahko podeli obsojencu na podlagi 77. člena ZIKS-1 naslednje ugodnosti:

1. lahko mu podaljša obiske ali mu dovoli nenadzorovane obiske;
2. lahko mu podeli nenadzorovan obisk zunaj zavoda;
3. dovoli izhod iz zavoda v spremstvu paznika oziroma uradne osebe, stroške spremstva uradne osebe plača obsojenec sam, če pa ta nima sredstev, krije stroške spremstva zavod, kjer prestaja kazen zapora;
4. omogoči prost izhod iz zavoda za določen čas (obsojencu dovoli prost izhod v trajanju največ 48 ur največkrat štirikrat na mesec, s pogojem, da ne zapusti ozemlja Republike Slovenije);
5. omogoči delno ali popolno izrabo letnega počitka zunaj zavoda;
6. odobri dodaten letni počitek v skupnem trajanju do sedem dni na leto.

Pri podeljevanju ugodnosti pa so tudi zakonske omejitve, in sicer se lahko ugodnosti prostih izhodov oziroma izrabe letnega počitka na prostosti podeli :

- ko obsojenec prestane eno četrtno kazni zapora, če kazen zapora nastopi sam in je osebno urejen, se mu lahko izjemoma dodeli ugodnost po petini prestane kazni.
- obsojencu, ki je storil kaznivo dejanje spolne zlorabe otrok, neupravičene proizvodnje ali prometa z mamili ali je zaprt zaradi nasilništva ter že večkrat prestaja kazen, je mogoče ugodnosti podeliti po polovici prestane kazni.

Obsojencu, ki prestajajo kazen zapora na polodprtem oddelku zavoda, se ugodnosti dodeljujejo postopoma, in sicer se mu dodeli proste izhode enkrat mesečno. Če ugodnosti ne zlorablja, se mu po preteku določenega časa podeli dva izhoda ... Če obsojenec v času podeljenih ugodnosti stori hujši disciplinski prestop ali se ne drži dogovorjenega dogovora, se mu ugodnosti lahko odvzamejo, lahko pa ga doleti tudi disciplinska kazen oddaje v samico (Carli in Wohinz, 2001, str. 146-153).

7 POSEBNE OBLIKE ZAPORA

7.1 MLADOLETNIŠKI ZAPOR

Mladoletniški zapor je namenjen obsojencem, ki so mladoletni in jim je bila izrečena kazen zapora. V mladoletniškem zaporu lahko prestajajo kazen zapora obsojenci do triindvajsetega leta starosti. Izjemoma tudi po triindvajsetem letu starosti, če obsojenec končuje šolo ali strokovno usposabljanje za poklic. Ko mladoletni obsojenci dopolnijo triindvajseto leto starosti, jim direktor uprave z odločbo odredi premestitev v zavod, kjer prestajajo kazen polnoletni obsojenci (ZIKS-1, 113. člen).

Zavod za mladoletnike je posebni zavod, saj skrbi oziroma izvaja prestajanje kazni in program rehabilitacije za mladoletne obsojence. Mladoletni obsojenci na prestajanju oziroma med prestajanjem kazni zapora potrebujejo posebno obravnavo, in sicer:

- pedagoško obravnavo,
- psihosocialno obravnavo,
- specialno terapevtsko obravnavo,
- organiziran pouk za dokončanje osnovne šole,
- skrb za športno udejstvovanje,
- in druge aktivnosti za mladoletne

(Carli in Wohinz, 2001, str. 212).

Mladoletnik, ki je na prestajanju kazni zapora, lahko obiskuje pouk v osnovi ali srednji šoli, ter opravlja druge šolske obveznosti. Če mladoletnik obiskuje pouk, se mu delovni čas ustrezno skrajša. Na prestajanju kazni zapora lahko mladoletnik opravlja delo, ki je primerno njegovim zmožnostim, sposobnostim in interesom. Opravlja lahko dela, ki jih zavod, kjer prestaja kazen zapora lahko, zagotovi v okviru svojih možnosti. Delovni čas mladoletnika mora biti prilagojen tako, da mu je omogočeno šolanje ali strokovno usposabljanje ter da se mu omogoči dovolj časa za razvedrilo in telesno vzgojo oziroma aktivnost. Mladoletnemu obsojencu mora biti omogočeno, da vsaj tri ure dnevno v svojem prostem času preživi na prostem.

Mladoletnik, ki je prizadeven in discipliniran pri delu, učenju, si lahko pridobi ugodnost obiskovanja ožjih družinskih članov, staršev in drugih oseb. Ugodnost mu podeli upravnik zavoda, če je le-ta v skladu s programom individualnega tretmaja polnoletnega obsojenca.

Posebnost pri mladoletnemu obsojencu je izrekanje disciplinske kazni. Praviloma se mladoletnega obsojenca ne sme osamiti. Če pa stori hujše disciplinske prestopke, se mu sme izjemoma izreči disciplinska kazen oddaje v samico s ali brez pravice do dela, vendar največ za sedem dni (Carli in Wohinz, 2001, str. 212-216).

7.2 PRIPOR

Pripor zoper osebo, ki je pridržana, odredi preiskovalni sodnik pristojnega sodišča na predlog državnega tožilca. Po Zakonu o kazenskem postopku (Ur. l. RS, št. 63/94, 72/98, 111/01, 56/03, 43/04, 110/05, 14/07; ZKP) je pripor mogoče odrediti, če obstajajo naslednji razlogi:

- če je podan utemeljen sum, da je oseba storila kaznivo dejanje in obstaja nevarnost, da bi pobegnila, oziroma se skuša izogniti postopku obravnave,
- če je podan sum, da bo oseba poskušala uničiti dokaze, vplivati na priče ali kakorkoli ovirati potek kazenskega postopka,
- če obstaja sum, da bo oseba ponovila ali dokončala kaznivo dejanje.

O odreditvi pripora se izda pisni sklep, v katerem se navede ime in priimek ter naslov osebe, na katero se sklep o priporu nanaša, kaznivo dejanje, ki ga je storil obtožen in razloge za odreditev pripora, pravni pouk. Sklep o priporu mora biti priprtemu izročen najkasneje v osemindesetih urah (ZKP, 200.-202. člen).

7.2.1 Sprejem pripornika v zavod

Pripornika pooblaščen uradna oseba sprejme v zavod za prestajanje kazni zapora na podlagi pisnega sklepa o priporu. Izjemoma se lahko pripornika sprejme brez pisnega sklepa o priporu, vendar mora sklep o priporu preiskovalni sodnik poslati naknadno takoj, ko izda sklep. Uradna oseba, ki sprejme pripornika brez pisnega sklepa o priporu, mora napisati uradni zaznamek.

Po opravljenem formalnem pregledu paznik oziroma pooblaščen uradna oseba pripornika osebno pregleda ter mu odvzame in zaseže predmete, ki jih ni dovoljeno vnašati v zavod. Pri osebnem pregledu lahko paznik priporniku zaseže tudi predmete ali denar, če je podan utemeljen sum, da jih je pridobil s storitvijo kaznivega dejanja in bi lahko predstavljali pomemben dokaz v kazenskem postopku.

O odvzetih in zaseženih predmetih paznik izda priporniku potrdilo, v katerem so navedeni in opisani odvzeti predmeti in stvari. O odvzemu oziroma pomembnosti predmetov odloča upravnik zavoda, ki obvesti pristojno sodišče o zaseženih predmetih. Pokvarljive predmete in druge odvzete predmete zavod pošlje ali izroči družinskim članom pripornika oziroma osebi, ki jo določi pripornik na svoje stroške.

Pravilnik o izvrševanju pripora (Ur. l. RS, št. 36/99, 39/02, 114/04, 127/06, 7/07, 112/07) v 10. členu določa, da ima pripornik v času bivanja v priporu lahko pri sebi:

- obleko, obutev, perilo, nogavice, robce,
- brisače, toaletne potrebščine, posteljnino,
- osebne predmete: ura, prstan, verižica, fotografije,
- pribor za pisanje,
- cigarete in pribor za kajenje,
- knjige, časopise ter drugo literaturo ter
- ter denar v določeni vrednosti.

Po opravljeni osebni preiskavi se mora pripornik okopati, obleko, obutev ter ostalo perilo mora izročiti pazniku, da ga odda v postopek razkužitve. Striženje in britje se omogoča priporniku po potrebi. Pripornikom je dovoljeno, da se brijejo tudi vsakokrat, ko gredo na zaslišanje ali glavno obravnavo. Kopanje pripornika je obvezno enkrat na teden. Po sprejemu in namestitvi pripornika v pripor, najkasneje pa v osemindvajsetih urah mora pripornika pregledati zdravnik. Če je ob sprejemu pripornika podan utemeljen sum, da je telesno poškodovan, ima nalezljivo ali drugo bolezen, se pregled opravi takoj (Pravilnik o izvrševanju pripora, 31. člen).

Tehnične predmete, kot so radijski, TV sprejemniki ter ostalo avkustiko, lahko pripornik nabavi, če je zavod, kjer prestajajo pripor, ne more zagotoviti. Te predmete lahko nabavijo v zavodski prodajalni; če teh artiklov prodajalna nima v prodaji, pa preko zavoda, kjer prestajajo pripor. Pred prevzemom oziroma izročitvijo naročenih tehničnih predmetov priporniku, jih mora pregledati pooblaščen delavec ustreznega servisa na stroške pripornika.

7.2.2 Bivanje pripornika

Prostori, v katerih bivajo priporniki, morajo biti zdravstveno, higiensko in prostorsko ustrezni. Priporniki prebivajo v samskih ali skupinskih sobah. Zavod razporedi pripornika v sobo na podlagi pripornikove osebnosti, zdravstveno stanje in glede na vrsto kaznivega dejanja, ki naj bi ga storil. Priporniki, ki ne kadijo, morejo biti ločeni od pripornikov, ki kadijo, izjemoma so lahko skupaj, če se dogovorijo med seboj. Pripornika se med prestajanjem pripora lahko premesti v drugo sobo, če so za to podani utemeljeni razlogi (Pravilnik o izvrševanju pripora, 22. in 23. člen).

Priporniki se morajo v času bivanja v priporu držati hišnega reda zavoda, v katerem prestajajo pripor. Priporniki morajo vstati ob uri, ki je predvidena po hišnem redu, ter postlati posteljo in opraviti obvezno čiščenje prostora, kjer bivajo. Čiščenje bivalnih prostorov opravljajo priporniki dvakrat dnevno, temeljito čiščenje vseh prostorov pa izvajajo enkrat na teden. Priporniku mora biti zagotovljen osemurni počitek, praviloma v nočnem času. Zavod mora zagotoviti pripornikom, da se dnevno gibljejo vsaj dve uri na prostem pod nadzorstvom paznika. Priporniki, ki so na prestajanju pripora, ne smejo priti v stik s priporniki, ki so sodelovali pri istem kaznivem dejanju, ali z drugimi priporniki, ki bi lahko vplivali na potek postopka. Priporniki se ne smejo srečevati niti z obsojenci niti z osebami, ki so kaznovane z zaporom o prekršku. Gibanje se lahko priporniku predčasno prekine, če so za to podani razlogi (Pravilnik o izvrševanju pripora, 25. do 30. člen).

Če pripornik v času prestajanja pripora zboli, mu nudijo zdravniško pomoč v ambulanti zavoda. V primeru, da pripornik potrebuje zdravljenje v zdravstveni organizaciji, mora tako zdravljenje odrediti pristojno sodišče na predlog zavodskega zdravnika. V primeru nujnega zdravljenja, kadar je ogroženo življenje pripornika, lahko odredi zdravljenje tudi upravnik zavoda, ki mora o odredbi takoj obvestiti sodišče. V takem primeru odredi pristojno sodišče tudi ukrepe, da bi preprečili beg

pripornika in morebitno dogovarjanje z drugimi osebami, ki bi lahko vplivale na potek postopka (Pravilnik o izvrševanju pripora, 32. člen).

Na pripornikovo zahtevo in z dovoljenjem pristojnega sodišča lahko obišče in pregleda pripornika zdravnik, ki ga sam izbere. Morebitne stroške, ki nastanejo pri tej zahtevi, nosi pripornik sam (Pravilnik o izvrševanju pripora, 33. člen).

Priporniki na prestajanju zapora prejemajo tri obroke hrane, in sicer zajtrk, kosilo in večerjo. Hrana mora biti ustrezno pripravljena, kvalitetna, raznovrstna, vitaminsko bogata in kalorično ustrezna. Obroki morajo biti ustrezno servirani v primernih posodah z ustreznim jedilnim priborom. Priporniki, ki so bolni, so upravičeni do ustrezne dietne prehrane, ki jim jo predpiše zdravnik (Pravilnik o izvrševanju pripora, 35. člen).

Priporniki imajo na prestajanju pripora po 37. členu Pravilnika o izvrševanju pripora tudi možnost nakupa blaga v zavodski prodajalni, ki obratuje po hišnem redu zavoda. V prodajalni si lahko pripornik kupi: revije, časopise, križanke, tobak in tobačne izdelke, mlečne izdelke, pijače vseh vrst, razen alkoholnih, kekse, namaze, izdelke za osebno higieno...

V času pripora lahko priporniki opravljajo delo, ki ustreza njegovim telesnim in duševnim zmožnostim. Pripornik mora na pristojno sodišče podati zahtevo za opravljanje dela. Po prejeti zahtevi se sodišče posvetuje z upravnikom zavoda o možnostih in pogojih razporeditve pripornika na delo. Nato izda pisno odredbo s katero priporniku dovoli opravljati delo pod določenimi pogoji. Pripornik opravlja delo v prostorih, ki so ustrezno varovani. Pripornik opravlja delo štirideset ur tedensko po urniku, ki velja tudi za obsojence. Pripornik za opravljeno delo dobi ustrezno plačilo, katerega izračun je enak kot za obsojence. Pripornik je oproščen delovne obveznosti, če se pripravlja na zaslišanje, glavno obravnavo ali na vložitev pravnega sredstva. Z delom lahko tudi preneha, kadar sam to zahteva. Organizacija in opravljanje dela pripornika ne sme vplivati na potek in izvedbo kazenskega postopka (Pravilnik o izvrševanju pripora od 38. do 44. člena).

7.2.3 Sprejemanje obiskov

V priporu smejo obiskati pripornika bližnji sorodniki enkrat do trikrat tedensko na podlagi hišnega reda zavoda. Pripornika smejo naenkrat obiskati največ trije obiskovalci, izjemoma tudi več, če to omogočajo prostorski pogoji. Pripornika lahko na njegovo prošnjo obiščejo tudi druge osebe, ki imajo dovoljenje od pristojnega sodišča. Pristojno sodišče z uredbo določi tudi dan, čas in trajanje obiska po posvetu z upravnikom. Posamezen obisk pripornika ne sme biti krajši od tridesetih minut. Obiski potekajo v posebnem prostoru, ki je pregrajen s stekleno pregrado, da se prepreči izmenjava predmetov med obiskovalci in pripornikom. Izjemoma lahko poteka obisk brez steklene pregrade, če to dovoli upravnik zavoda. Pri obiskih je navzoč paznik, ki skrbi za red in varnost. V primeru, da se krši red in varnost, paznik pripornika in obiskovalca opozori. Če s kršitvijo nadaljujeta, lahko paznik prekine

obisk in o tem obvesti pristojno sodišče (Pravilnik o izvrševanju pripora, od 45. do 48. člena).

Pripornika lahko kadarkoli obiše tudi zagovornik. Pogovor z zagovornikom poteka v posebnem in primernem prostoru, prosto in brez nadzorstva uradne osebe. Pogovor s pripornikom ni mogoč v času nočnega počitka, v času bivanja na prostem in kadar ta obeduje (Pravilnik o izvrševanju pripora, 49. člen).

7.2.4 Dopisovanje, telefoniranje in sprejemanje pošiljk

Dopisovanje pripornika je omejeno, saj mora zavod vse pisne pošiljke, ki jih preiskovalni sodnik določi z odredbo, ne glede na to, ali jih pripornik pošlje ali prejme izročiti pristojnemu sodišču. Izjema so le pisne pošiljke, ki so naslovljene ali jih pripornik prejme od varuha človekovih pravic in od svojega zagovornika. Priporniki lahko sprejemajo pošiljke po pošti ali po obiskovalcih enkrat na teden. Po pošiljki lahko prejme pripornik, hrano, obleko ter druge predmete, ki jih priporniki lahko imajo pri sebi. Pošiljka, ki jo prejme pripornik, mora biti ustrezno zavita in označena z naslovom pošiljatelja in prejemnika. Vsako pošiljko pred izročitvijo priporniku v njegovi navzočnosti temeljito pregleda uradna oseba oziroma paznik. Če so v pošiljki predmeti ali stvari, ki jih pripornik ne sme imeti pri sebi, jih paznik odvzame in o odvzetih predmetih izda potrdilo. Pripornik lahko prejema po pošti ali po obiskovalcih tudi denar. Pripornik ima na prestajanju pripora pri sebi omejeno vsoto denarja, preostanek denarja lahko hrani na depozitu v zavodu, kjer je priprt (Pravilnik o izvrševanju pripora, 50. in 50. a člen).

Pripornik ima lahko na podlagi 51. člena PIP telefonske stike z osebami zunaj zavoda le na podlagi dovoljenja sodišča. Telefonske stike opravlja pripornik preko javne govorilnice, ki je nameščena v zavodu na svoje stroške. Telefonski pogovori pripornika so nadzorovani, izjema so le pogovori z zagovornikom obsojenca in z diplomatskim ali s konzularnim predstavnikom.

7.2.5 Red in disciplina

Priporniki, ki so pripti, se morajo ravnati po hišnem redu zavoda in izpolnjevati ukaze in navodila uradne osebe. V času pripora si pripornik brez dovoljenja sodišča ne sme dopisovati, se pogovarjati ali kakorkoli sporazumevati z osebami zunaj zavoda.

Prepovedana pa je tudi vsakršna izmenjava predmetov oziroma stvari. Priporniki v času bivanja v priporu s svojim vedenjem ne smejo motiti reda in mira, ogrožati varnosti drugih pripornikov ali zavoda. Če s takim početjem ne preneha, se zoper njega lahko odredi določene sankcije. Pripornika se lahko tudi disciplinsko kaznuje, če je storil disciplinski prestop. O disciplinskem prestopku pripornika paznik obvesti upravnika zavoda in ta poda pristojnemu sodišču pisni predlog za disciplinsko kaznovanje pripornika (ZKP, 213. c člen).

Pisni predlog za disciplinsko kaznovanje mora vsebovati ime in priimek pripornika, ki je storil disciplinski prestop, opis disciplinskega prestopka ter morebitne dokaze. Sodišče po proučitvi predloga izda sklep o izrečeni disciplinski kazni, ki ga je potrebno izročiti priporniku. Pripornik se lahko zoper izdanega sklepa pritoži senatu pristojnega sodišča. V primeru, da pripornik v času pripora stori kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti, poda upravnik zavoda zoper njega kazensko ovadbo pristojnemu državnemu tožilcu in o ovadbi obvesti pristojno sodišče (Pravilnik o izvrševanju pripora, 64. člen).

Med priporniki ni dovoljeno posojanje ali izmenjava stvari oziroma predmetov. Zoper pripornika lahko upravnik zavoda, v nujnih primerih tudi paznik odredi posebni ukrep premestitve obsojenca. Posebni ukrep se lahko odredi v naslednjih primerih:

- če se priporniki med seboj dogovarjajo o izvedbi kazenskega postopka,
- če se pripornika zaloti pri pripravi na beg, pri poskusu bega ali če je priveden z bega,
- če ogroža svojo varnost ali varnost oseb v njegovi bližini oziroma če se upira s silo.

7.2.6 Smrt pripornika

V primeru smrti pripornika mora upravnik zavoda obvestiti pristojno sodišče, direktorja uprave za izvrševanje kazenskih sankcij in bližnje sorodnike. Predsednik pristojnega sodišča izvede preiskavo o vzroku smrti pripornika. Preiskavo vodi komisija, ki je sestavljena iz preiskovalnega sodnika, državnega tožilca, upravnika zavoda in zdravnika. Po končani preiskavi zavod izroči truplo pripornika in njegove stvari svojcem. Če svojci trupla nočejo prevzeti, poskrbi za pokop pokojnega pripornika zavod na stroške sodišča, pred katerim teče kazenski postopek. Pristojno sodišče mora o smrti pripornika obvestiti tudi matični urad (Pravilnik o izvrševanju pripora, 67. in 68. člen).

7.2.7 Izpustitev pripornika

Pripornika se sme izpustiti iz pripora le na podlagi pisnega sklepa pristojnega sodišča o odpravi pripora. Iz pripora se pripornika izpusti takoj, ko zavod sprejme sklep o odpravi pripora. Zavod o času izpustitve pripornika obvesti izdajatelja sklepa o odpravi pripora in v knjigo pripornikov vpiše datum, uro, mesec in leto, ko je bil pripornik izpuščen, številko sklepa o odpravi pripora in sodišče, ki je sklep izdalo. Izjemoma se lahko pripornika izpusti na prostost na podlagi telefonskega naročila pristojnega sodišča, o izpustitvi pripornika iz zapore paznik napravi uradni zaznamek. Pristojno sodišče mora sklep o odpravi pripora dostaviti zavodu, kjer je bil pripornik priprt, v roku štiriindvajsetih ur. Pred neposredno izpustitvijo pripornika mora zavod ponovno preveriti telefonsko naročilo (Pravilnik o izvrševanju pripora, 65. člen).

Nadzorstvo nad izvrševanjem pripora izvaja predsednika ali sodnik okrožnega sodišča na območju katerega je zavod, kjer priporniki prestajajo pripor. Če ugotovi hujše

kršitev pri ravnanju s priporniki, mora obvestiti UIKS (Pravilnik o izvrševanju pripora, 69. člen).

7.3 UKLONILNI ZAPOR

Uklonilni zapor je tako imenovano prisilno sredstvo, ki naj bi storilca prisililo k plačilu denarne kazni oziroma globe, ki mu je bila izrečena Zakon o prekrških (Ur. l. RS, št. 7/03, 86/04, 34/05, 44/05, 40/06, 51/06, 115/06, 99/07, 17/08, 21/08; ZP-1).

ZP-1 v 19. členu določa, da se storilca, ki deloma ali v celoti ne plača globe v določenem roku, prisili k plačilu tako, da se določi uklonilni zapor. Uklonilni zapor se lahko storilcu odredi toliko časa, dokler globa ni v celoti plačana, vendar najdlje 30 dni. S tem ko se izvrši uklonilni zapor oziroma ko gre storilec prekrška prestajat uklonilni zapor, se globa po prenehanju uklonilnega zapora ne izniči oziroma ne izbriše, obveznost mora storilec še vedno plačati. Storilec prekrška pa ima možnost, da lahko do začetka izvrševanja uklonilnega zapora sodišču predlaga, da se plačilo globe nadomesti z opravo določene naloge v splošno korist ali korist lokalne skupnosti.

Sodišče pri odločanju o predlogu upošteva vse okoliščine zadeve ter premoženjsko stanje in možnosti storilca za plačilo globe. Če sodišče storilcu prekrška ugodi, da se plačilo globe nadomesti z opravo določene naloge v splošno korist ali korist samoupravne lokalne skupnosti, določi tudi obseg in vsebino nalog na podlagi seznama, ki ga vodi sodišče. Sodišče lahko naloži storilcu prekrška, da njegovo delo v splošno korist traja od najmanj treh in do največ 30 delovnih dni. Sodišče tudi določi rok oziroma čas, v katerem morajo biti naloge opravljene. Čas, v katerem mora opraviti določene naloge v splošno korist, ne sme biti krajši od enega in ne daljši od treh mesecev. Storilcu, ki je v določenem času opravil določene naloge v celoti se globa ne izterja in uklonilni zapor ne izvrši (ZP-1, člen 202 b).

7.3.1 Postopek določitve uklonilnega zapora

O uklonilnem zaporu odloča sodišče v primerih, ko izrečena globa v določenem roku ni bila plačana. Takrat lahko sodišče na podlagi člena 202 b ZP-1 začne postopek:

- s sklepom po uradni dolžnosti,
- na predlog okrajnega sodišča, ki je odločalo o prekršku na prvi stopnji,
- ali pa na predlog prekrškovnega organa (če je bil podan predlog za uklonilni zapor s strani prekrškovnega organa, ga je sodišče dolžno obvestiti o svoji odločitvi in o izvršitvi uklonilnega zapora).

Sodišče izvede postopek o določitvi oziroma izreku uklonilnega zapora zaradi neplačane globe v določenem roku in izda sklep o določitvi uklonilnega zapora. Storilec ima zoper tak sklep možnost vložiti pisni ugovor. Vloži ga lahko storilec ali njegov zakoniti zastopnik oziroma zagovornik v osmih dneh od vročitve sklepa. Sodišče mora v sklepu o določitvi uklonilnega zapora storilca opozoriti, da lahko namesto ugovora zoper sklep poda predlog za nadomestitev globe z opravo določene naloge v splošno korist ali korist samoupravne lokalne skupnosti. Če storilec poda ugovor zoper sklep o določitvi uklonilnega zapora oziroma predlog za nadomestitev

globe z opravo določene naloge v splošno korist ali korist lokalne skupnosti, o tem odloča tisto sodišče, ki je izdalo sklep o uklonilnem zaporu (ZP-1, člen 202 b).

Storilec mora v ugovoru zoper sklep o določitvi uklonilnega zapora navesti razloge in dejstva, zakaj zoper ta sklep ugovarja, predložiti mora tudi dokaze, ki »potrjujejo« oziroma utemeljujejo razloge in dejstva. To je na primer potrdilo, da je globo plačal; če navede, da nima denarnih sredstev, mora predložiti potrdilo o premoženjskem stanju, lastniških deležih na nepremičnem ali premičnem premoženju, zadnjo odločbo davčnega organa o odmeri dohodnine, potrdilo o številu vzdrževanih družinskih članov. Storilec lahko hkrati z ugovorom zoper sklep o določitvi uklonilnega zapora predlaga sodišču, da mu nadomesti plačilo globe s tem, da opravi določene naloge v splošno korist ali korist lokalne skupnosti (ZP-1, člen 202 c).

Sodišče najprej odloči o predlogu o nadomestitvi globe z nalogami v splošno korist ali korist samoupravne lokalne skupnosti. Če sodišče ugodí predlogu o nadomestitvi globe z nalogami v splošno korist ali korist lokalne skupnosti izda o tem sklep.

V sklepu navede:

- obseg in vsebino nalog, ki jih bo storilec opravljal,
- določi, v kateri humanitarni organizaciji ali lokalni skupnosti bo opravljal navedene naloge,
- koliko delovnih dni bo moral opravljati delo,
- rok, do kdaj mora opraviti navedene naloge.

Če storilec kljub izvršenem uklonilnem zaporu ne plača globe oziroma denarne kazni, se ta izterja prisilno, tako da se mu zarubi premoženje, denarna sredstva, nepremičnine ...

Sodišče pa ne sme izreči uklonilnega zapora v naslednjih primerih:

- če je bil za prekršek izdan plačilni nalog,
- če je bila globa izrečena mladoletnemu storilcu prekrška.

Uklonilni zapor se ne sme določiti oziroma izreči pred pravnomočnostjo sodbe oziroma odločbe o prekršku. Za osebe, ki prestajajo uklonilni zapor v zavodih za prestajanje kazni zapora, veljajo enaka pravila oziroma pogoji bivanja kot za osebe, ki prestajajo kazen pripora (ZP-1, 19. in 20. člen).

7.3.2 Število upravnokaznovanih oseb

Z letom 2005 se je začel izvrševati uklonilni zapor zoper osebe, ki niso deloma ali v celoti plačale denarne kazni oziroma globe, ki jim je bila izrečena. Na prestajanje uklonilnega zapora je bila večina oseb prisilno privedena s strani organov Ministrstva za notranje zadeve (policije). Od leta 2005 do leta 2007 je kazen uklonilnega zapora v zavodih za prestajanje kazni zapora prestalo 1528 oseb. Prestajanje uklonilnega zapora po posameznih letih in zavodih sem prikazala v tabeli 1.

Tabela 1: Ševila uklonilno zaprtih po spolu, zavodih in letih

LETO			
SPOL	2005	2006	2007
MOŠKI			
Celje	0	33	117
Koper	0	21	36
Nova Gorica	0	28	98
Ljubljana	0	76	242
Novo mesto	0	41	158
Radovljica	0	13	0
Ig	0	0	0
Maribor	2	119	333
Murska Sobota	0	47	104
Skupaj	2	378	1088
ŽENSKE			
Ig	0	5	26
Celje	0	2	3
Koper	0	0	4
Maribor	0	3	17
Skupaj	0	10	50
SKUPAJ	2	388	1138

Vir: Letno poročilo Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij (2005, 2006, 2007)

V letu 2005 sta uklonilni zapor prestajali dve osebi zaradi sprememb zakona o prekrških, ki je z letom 2005 uvedel kazen uklonilnega zapora. V letu 2006 je prestajalo uklonilni zapor 378 moških in 10 žensk. Leta 2007 je bilo v slovenskih zavodih 1138 uklonilno zaprtih oseb, med njimi 50 žensk. V letu 2007 se je število oseb, ki so prestajale uklonilni zapor, v primerjavi z letom 2006 povečalo za 193,3 %.

Tabela 2: Število uklonilno zaprtih oseb po posameznih letih glede na nastop in odpust

LETO			
NASTOP	2005	2006	2007
PRIŠLI SAMI	0	94	153
PRIVEDENI	2	297	953
OSTALO	0	0	8
SKUPAJ	2	391	1114
ODPUST			
PRESTALI V CELOTI	0	104	421
PLAČALI GLOBO	2	257	663
UMRLI	0	0	0
OSTALO	0	8	16
SKUPAJ	2	369	1100

Vir: Letno poročilo Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij (2005, 2006, 2007)

Med osebami, ki so v letu 2006 nastopile uklonilni zapor, jih je bilo 297 (76 %) prisilno privedenih, v letu 2007 pa je s pomočjo prisilne privedbe nastopilo kazen uklonilnega zapora kar 953 (85,5 %) vseh, ki so prestajali kazen uklonilnega zapora. Za prestajanje 30-dnevne uklonilne kazni so se v letu 2006 odločile 104 osebe (28,18 %), v letu 2007 pa je celotno kazen uklonilnega zapora prestalo 421 oseb (38,27 %). Za plačilo globe se je v letu 2006 odločilo 257 oseb, kar predstavlja 69,65 %, v letu 2007 pa je globo plačalo 663 oseb oziroma 60,27 % vseh, ki so prestajali kazen uklonilnega zapora.

8 PODATKI O OBSOJENCIH IN PRIPORNIKIH

8.1 ZBIRANJE PODATKOV O OBSOJENIH OSEBAH

Zavod v sklopu izvrševanja kazenskih sankcij zbira, obdeluje, shranjuje in vodi zbirko podatkov o obsojencih, ki prestajajo kazen zapora po 32. členu ZIKS-1.

Zavod zbira podatke o:

- indentiteti obsojenca in njegovem osebnem stanju, ki zajema ime in priimek obsojenca, enotno matično številko, kraj in datum rojstva, podatke o državljanstvu, podatke o stalnem in začasnem prebivališču ter podatke o splošnem zdravstvenem stanju obsojenca, in morebitni invalidnosti,
- podatke o ožjih družinskih članih obsojenca in sicer družinska razmerja, število družinskih članov, njihov spol in starost ter podatke o preskrbljenosti družinskih članov,
- podatke o sodni odločbi, ki jo je treba izvršiti oziroma se jo izvršuje; naslov sodišča, ki je sodbo izreklo, opravilno številko in datum sodbe, za kakšno vrsto kaznivega dejanja je obsojenec obsojen, vrsto in višino kazni, ki je bila izrečena, datum nastopa in iztek kazni, morebitne prejšnje kazni in pravno podlago za odpust s prestajanja kazni zapora,
- podatke o obsojencu, ki se zbirajo na prestajanju kazni zapora;
 - podatke o osebnosti in vedenju obsojenca med prestajanjem kazni zapora,
 - podatke o ukrepih in sklenjenih dogovorih z obsojencem na področju tretmaja ter socialnega učenja za življenje na prostosti po prestani kazni zapora,
 - podatke o doseženih rezultatih tretmaja med izvrševanjem kazni zapora,
 - podatke o ukrepih in doseženih rezultatih na področju pomoči obsojencu po prestani kazni,
 - podatke, ki se nanašajo na družinski status (samski, poročen, vdovec, dalj časa trajajoča življenjska skupnost),
 - podate, ki se nanašajo na stanovanjske in bivalne pogoje,
 - podatke o izobrazbi in pridobljenih znanjih,
 - podatke o dosedanjih zaposlitvah,
 - podatke o socialnem in ekonomskem stanju, o plači pred nastopom kazni zapora, drugih prejemkih, lastništvu nepremičnin in obveznosti preživljanja (ZIKS-1, 36.člen).

Osebni podatki o obsojencu se shranjujejo in uporabljajo ves čas prestajanja kazni obsojenca. Po odpustu oziroma prestani kazni se podatki arhivirajo in hranijo trajno. Pravico vpogleda oziroma uporabe podatkov o obsojencu ima le upravljalec zbirke podatkov oziroma pooblaščen uradna oseba. Praviloma obsojencu, o katerem se zbirajo podatki, ti niso na voljo, predvsem zaradi interesa varnosti, reda in discipline. Ti podatki bi namreč lahko sprožili spore in konflikte med obsojenci in uslužbenci ter med obsojenci, če bi šlo za morebitne obtožbe oziroma obremenitve drugih obsojencev zoper obsojenca, o katerem se zbira podatke. Zavod spise, ki so

arhivirani, hrani največ trideset let od njihovega nastanka, po preteku tega obdobja jih izroči Arhivu Republike Slovenije (Carli in Wohinz, 2001, str. 96-98).

Osebni podatki o obsojencih so tajni in jih morajo vsi zaposleni, ki se srečujejo z njimi, varovati kot uradno tajnost. Posredovanje podatkov o obsojencih je dovoljeno le pooblaščenim osebam, ki imajo pravno podlago za uporabo teh podatkov. Drugim uporabnikom je podatke o obsojencih dovoljeno posredovati le na podlagi pisne privolitve obsojenca, ki mora biti overjena pri pristojnem organu. Uprava v okviru svojega dela zbira in obdeluje podatke o zaprtih osebah. Podatke pridobiva z namenom pripravljanja poročil, analiz, elaboratov s področja izvrševanja kazenskih sankcij (ZIKS-1, 39. člen).

Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij po 40. členu ZIKS-1 vodi centralno evidenco o osebah na prestajanju kazni zapora. V centralno evidenco posredujejo podatke upravljalci zbirk v zavodih, upravljalci oddelkov zavodov in prevzgojnega doma, kjer obsojenci prestajajo kazen zapora. Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij pridobiva podatke tudi od drugih organov, ki zbirajo, razpolagajo ali hranijo podatke o obsojencih.

8.2 ZBIRANJE OSEBNIH PODATKOV O PRIPORNIKIH

O vsakem priporniku, ki je priveden na prestajanje pripora se zbirajo določeni podatki in informacije o njem. Pri zbiranju podatkov se vodijo oziroma uporabljajo tri evidence:

- matična knjiga; vodi se na podlagi obrazca, v katerega se vpiše pripornika ob sprejemu na prestajanje pripora
- osebni spis; odpre se, ko je pripornik sprejet v pripor. V osebni spis se vpisujejo podatki, ki so opredeljeni v 211. členu ZKP:
 - podatki o identiteti pripornika in o njegovem osebnem stanju
 - ime, priimek in morebitni vzdevek,
 - enotna matična številka,
 - rojstni podatki,
 - podatki o družinskih razmerah,
 - podatki o državljanstvu,
 - podatki o prebivališču,
 - podatki o zdravstvenem stanju,
 - podatki o zakonitem zastopniku.
 - podatki o sklepu o priporu:
 - naziv sodišča, ki je odredilo pripor,
 - opravilno številko in datum izdaje sklepa,
 - kaznivo dejanje, ki ga je obdolžen,
 - zakonski razlogi za pripor.

- podatki o delu, ki ga opravlja med priporom:
 - vrsta dela, ki ga opravlja,
 - delovno mesto, na katerega je razporejen,
 - trajanje dela in odsotnosti z dela,
 - plačilo, prejeto za opravljeno delo.

- podatki o sprejemu v pripor, trajanju, podaljšanju in odpravi pripora:
 - datum in ura sprejema v pripor,
 - ura, ko je bil priporniku vročen sklep,
 - podatki o sklepu o podaljšanju pripora,
 - podatki o sklepu o odpravi pripora
 - datum in ura izpustitve iz pripora.

- podatki o obnašanju pripornika in disciplinski ukrepi:
 - poročila in zabeleške o obnašanju,
 - vrsta disciplinskega prestopka,
 - vrsta disciplinske kazni,
 - trajanje disciplinske kazni.

- centralna evidenca o pripornikih
 Centralno evidenco o pripornikih vodi UIKS. V centralno evidenco pošiljajo podatke o priporniku upravljalci zbirke podatkov posameznega zavoda. Centralna evidenca vsebuje:
 - osebne podatke o priporniku,
 - podatke o sklepu o priporu,
 - podatke o sprejemu v pripor, trajanju, podaljšanju ali odpravi pripora.

Upravljalec zbirke podatkov mora ravnati z zbirko podatkov in upoštevati enaka določila, kot veljajo za zbirko podatkov obsojencev.

9 NADZOR NAD ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA

9.1 SPLOŠNI NADZOR

Zavodi za prestajanje kazni zapora skupaj z UIKS opravljajo oziroma izvajajo funkcijo represivnega organa, ki s svojim delovanjem in ukrepi posega v človekove pravice in temeljne svoboščine, predvsem z omejevanjem osebne svobode, svobode gibanja in s poseganjem v pravico do človekove zasebnosti. Da ne bi prihajalo do zlorab oziroma kršenja že okrnjenih pravic in svoboščin, je potrebno zagotoviti ustrezen nadzor nad delovanjem in izvrševanjem kazenskih sankcij.

Nad delovanjem organov državne uprave se izvaja formalni nadzor, in sicer v obliki upravnega nadzora, sodnega nadzora, političnega oziroma parlamentarnega nadzora, nadzora varuha človekovih pravic in nadzora računskega sodišča (Pirnat et al., 2004, str. 629).

Pri upravnem nadzoru izvajajo hierarhično višji organi nadzor nad hierarhično nižjimi organi (notranji upravni nadzor). Notranji upravni nadzor se vrši nad zakonitostjo, strokovnostjo in racionalnostjo delovanja nižjega hierarhičnega organa. V ta sklop sodi tudi instančni nadzor nad posamičnimi upravnimi akti. Zunanji upravni nadzor (horizontalni nadzor) izvajajo organi, ki niso hierarhično nadrejeni nadzorovanemu organu, gre predvsem za inšpekcije, ki pokrivajo različna delovna področja (upravna, zdravstvena, proračunska inšpekcija) (Virant, 2002, str. 214-215).

Sodni nazor izvaja Ustavno sodišče; to presoja ustavnost in zakonitost podzakonskih predpisov, ki jih izdajata vlada in državna uprava. Upravno sodišče odloča o zakonitosti dokončnih posamičnih upravnih aktov, s katerimi organi javne uprave odločajo o pravicah, obveznostih in pravnih koristih pravnih subjektov (upravni spor), Vrhovno sodišče izvaja nadzor na drugi stopnji zoper odločbe, sodbe in sklepe, ki jih je izdalo Upravno sodišče (Virant, 2002, str. 215-219).

Politični nadzor se izvaja nad izvršilno vejo oblasti, ko Državni zbor, ki ima zakonodajno funkcijo, nadzira Vlado, kako izvaja in vodi politiko države uprave, kako izvršuje izvajanje zakonov in predpisov ... (Virant, 2002, str. 215).

9.2 ORGANI, KI IZVAJAJO NADZOR NAD ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA

9.2.1 Notranji upravni nadzor

Ministrstvo za pravosodje

Notranji upravni nadzor nad delom UIKS in zavodov za prestajanje kazni zapora izvaja MP kot hierarhično nadrejen organ. MP opravlja nadzor nad zakonitim, strokovnim in racionalnim delovanjem UIKS pri opravljanju in izvajanju nalog, ki so ji

naložene. Izvaja tudi instančni nadzor kot drugostopenjski organ nad posamičnimi upravnimi akti, ki jih je izdala UIKS oziroma zavodi za prestajanje kazni zapora na prvi stopnji.

Neposredno nadzoruje izvrševanje kazenskih sankcij v zavodih za prestajanje kazni zapora in v prevzgojnem domu. Nadzor vrši minister, pristojen za pravosodje, oziroma njegov pooblaščenec in predsednik okrožnega sodišča, na območju katerega deluje zavod za prestajanje kazni zapora oziroma oddelek. Izvršujeta in preverjata ravnanje z obsojenci, ki prestajajo kazen zapora, mladletniškega zapora, pripora in uklonilnega zapora. Pri nadzoru se pooblaščen uradna oseba oziroma predsednik okrožnega sodišča pogovori z zaprtimi osebami o ravnanju z njimi na prestajanju kazni zapora in o izpolnjevanju njihovih pravic. Obsojencu je potrebno omogočiti, da opravi razgovor s pooblaščen uradno osebo oziroma s predsednikom okrožnega sodišča brez prisotnosti uslužbencev zavoda. Pri nadzoru ugotavljata, ali uslužbenci v zavodih za prestajanje kazni zapora ravnaajo z obsojenci v skladu s predpisi, upoštevajo njihove pravice in z njimi ravnaajo humano ali spoštujejo njihovo dostojanstvo ... (ZIKS-1, 212. člen).

V sklopu nadzora nadzorno osebje ugotavlja, spremlja in usmerja podeljevanje ugodnosti, izrekanje disciplinskih kazni. Opravlja nadzor nad delom obsojencev in drugih zaprtih oseb, predvsem, ali opravljajo delo, ki je v skladu s programom tretmaja obsojenca. Nadzorujejo, ali strokovni delavci na pravilen način obravnavajo in postopajo z obsojenci v skladu s sodobnimi metodami ter nadzorujejo premeščanje in razvrščanje obsojencev znotraj posameznega zavoda. Nadzorstveno osebje lahko zahteva konkretna pojasnila glede ugotovitev, tako od delavcev zavoda kot tudi od obsojencev. Naloga nadzornega osebja je tudi svetovalna oziroma strokovna, saj morajo delavcem zavoda nuditi tudi ustrezno svetovanje in strokovno pomoč na vseh področjih, ki se nanašajo na delo zavoda (Carli in Wohinz, str. 329-331).

Nadzor nad ravnanjem z obsojenci se izvaja stalno vsaj enkrat mesečno. O opravljenem nadzorstvu predsednik okrožnega sodišča izdela pisno poročilo. V poročilu navede dejanske ugotovitve glede pritožb obsojencev, ukrepe za odpravo morebitnih kršitev in druge ugotovitve, ki so pomembne za delovanje zavoda in pravic obsojencev. V primeru, da ugotovi kršitve pravic obsojencev, mora nemudoma obvestiti upravnika zavoda, kjer je opravljal nadzor, UIKS in MP (ZIKS-1, 212. člen).

Znotraj zavodov za prestajanje kazni zapora in prevzgojnega doma se opravlja nadzor nad zdravstveno dejavnostjo. Nadzor nad zdravstveno dejavnostjo se izvaja v obliki strokovnega in upravnega nadzora (Ministrstvo za zdravje).

- strokovni nadzor poteka na dva načina:
 - interni strokovni nadzor; gre za samonadzor, ki ga opravljajo in izvajajo zdravstveni delavci in sodelavci v zavodu v sklopu zdravstvene službe v zavodu. Gre za zdravstveni nadzor nad pripravo in delitvijo hrane, nadzor nad osebno higieno obsojencev in higieno prostorov, v katerih bivajo in delajo, ter nadzor nad obleko, perilom in obutvijo,

- strokovni nadzor s svetovanjem; opravlja ga pristojna zdravniška zbornica v sodelovanju z drugimi institucijami (Carli in Wohinz, 2001, str. 334).

9.2.2 Zunanji upravni nadzor

Zunanji upravni nadzor izvajajo naslednji organi:

Ministrstvo za šolstvo in šport

V zavodih za prestajanje kazni zapora se opravlja tudi nadzor nad izobraževanjem obsojencev. Nadzor opravljajo inšpektorji za šolstvo na podlagi rednih pregledov, ki so napovedani, ter izrednih in ponovnih pregledov, ki se opravijo nenapovedano. Inšpektor se ob prihodu v zavod za prestajanje kazni zapora najavi odgovorni osebi, ki skrbi za izobraževanje obsojencev. Pri nadzoru inšpektor pregleda in preveri ali:

- izpolnjujejo pogoje, standarde in normative za vzgojno-izobraževalno dejavnost,
- se upoštevajo pravice in dolžnosti udeležencev izobraževanja,
- strokovni delavci izpolnjujejo obveznosti in pravice,
- kontrolirajo vodenje pedagoške dokumentacije in izdajanje javnih listin,
- pregledujejo postopke in roke za prijavo na razpis za vpis v visokem šolstvu,
- se pri vzgoji in izobraževanju uporabljajo ustrezni učbeniki in učila
- (Carli in Wohinz, str. 333).

Ministrstvo za zdravje

Upravni nadzor nad zakonitostjo dela zdravstvene službe opravlja ministrstvo, pristojno za zdravstvo, oziroma zdravstvena inšpekcija. Zdravstvena inšpekcija, v okviru inšpekcijskega nadzora pregleda objekte in prostore, v katerih obsojenci bivajo in delajo. V sklopu inšpekcijskega pregleda opravi tudi pregled priprav, naprav, opreme in blaga, opravi morebitna zaslišanja in pregled dokumentacije in listin, ki so v njeni pristojnosti. V primeru ugotovljenih nepravilnosti izda odločbo, v kateri navede ukrepe in roke za odpravo nepravilnosti (Carli in Wohinz, 2001, str. 333-335).

Ministrstvo za javno upravo

Upravna inšpekcija, ki deluje v okviru Ministrstva za javno upravo, nadzoruje opravljanje in izvajanje upravnih nalog, predpisov o notranji organizaciji, poslovnem času, uradnih urah, poslovanju z dokumentarnim gradivom, kakovosti poslovanja in poslovanja s strankami (ZDU-1, 73. člen).

9.2.3 Druge organizacije

Varuh človekovih pravic

Varuh človekovih pravic lahko vstopi v zavod za prestajanje kazni zapora ali oddelek kadarkoli in opravi pregled bivalnih in drugih prostorov v zavodu, v katerih bivajo in delajo zaprte osebe. Omogočiti mu je potrebno razgovor z zaprtimi osebami brez navzočnosti delavcev zavoda oziroma drugih oseb. Nanj lahko obsojenci oziroma zaprte osebe naslavlajo različne pobude za začetek postopka. Zavodi in Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij morajo posredovati varuhu človekovih pravic vse

podatke in informacije, ki jih varuh človekovih pravic zahteva glede na svojo pristojnost (Carli in Wohinz, str. 331-332).

Evropski odbor za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja

Odbor ima pravico, da obišče in zasliši zaprte osebe z namenom, da jih zavaruje pred mučenjem in nečloveškim, ponižujočim ravnanjem. Obisk opravljata najmanj dva člana odbora skupaj z izvedenci in prevajalci. Zavod oziroma oddelek, kjer opravljajo nadzor, jim mora omogočiti pregled vseh prostorov v zavodu. Odbor se mora pred predvidenim prihodom na opravljanje nadzora najaviti vladi države in zavodu za prestajanje kazni zapora, kjer bo nadzor opravljal. Pri opravljanju nadzora je potrebno članom odbora nuditi vsa pojasnila in okoliščine, ki jih potrebuje pri opravljanju svojega dela. Omogočiti jim je potrebno stike z zaprtimi osebami. Odbor svoje ugotovitve sporoči pristojnim državnim organom države, kjer opravlja nadzor. Evropski odbor o vsakem obisku zavoda sestavi zaupno poročilo in morebitna priporočila. Ta poročila pošlje vladi in organu, v katerem je opravljal nadzor (Carli in Wohinz, str. 332-333).

Izjemoma se odboru prepove vstop v prostore zavoda, in sicer:

- zaradi interesa obrambe države,
- zaradi interesa javne varnosti,
- v primeru hujših nemirov,
- če so zaprte osebe v slabem zdravstvenem stanju,
- če gre za osebe, ki so storile hujše kaznivega dejanja in zoper njih teče preiskovalni postopek.

Država, ki prepove obisk odboru, mora svoje odločitev pojasniti v čim krajšem možnem času (Carli in Wohinz, str. 328-335).

10 ZAKLJUČEK

Sistem izvrševanja kazenskih sankcij je zelo obsežen in zajema številna delovna področja v pristojnosti različnih ministrstev. V delovanje in izvajanje sistema za izvrševanje kazenskih sankcij so vključena predvsem MP, Ministrstvo za Notranje zadeve in Ministrstvo za družino, delo in socialne zadeve. Poleg vladnih organov sodelujejo pri izvrševanju sistema še drugi organi in institucije, ki skrbijo predvsem za pravice obsojenih in kaznovane osebe. Organi in institucije morajo med seboj usklajeno delovati, saj je le tako mogoče zagotoviti učinkovito, smotrno in pravilno delovanje sistema za izvrševanje kazenskih sankcij.

Sistem izvrševanja kazenskih sankcij ne zajema zgolj prestajanj kazni zapora, ki je bila izrečena osebi, ki je storila kaznivo dejanje. Najprej je potrebno pripraviti ustrezno zakonsko podlago, da se lahko kazenske sankcije izvršujejo. Neposredno izvrševanja kazenskih sankcij se prične na podlagi ZIKS ter pravilnikov, ki urejajo izvrševanje kazenskih sankcij in opredeljujejo pravila obnašanja, ravnanja oseb, ki prestajajo kazen zapora.

Posredno pa pri izvrševanju sistema kazenskih sankcij sodelujejo organi pregona, ki na podlagi zakonov, predpisov in postopkov poskrbijo, da odkrijejo storilca kaznivega dejanja, mu storjeno kaznivo dejanje v kazenskem postopku tudi dokažejo ter ga predajo organom sodstva, ki storilca na podlagi zbranih dokazov tudi obsodijo. Šele ko je sodba pravnomočna, se izvrši izrečena kazenska sankcija. UIKS je organ, ki v sklopu svojega delovanja izvršuje kazenske sankcije, izrečene s pravnomočno sodbo, ki jo je obsojenemu izreklo sodišče. UIKS poskrbi, da se oseba, ki ji je bila izrečena kazenska sankcija, namesti v zavod za prestajanje kazni zapora. V času prestajanja kazni zapora skušajo obsojenca s pomočjo ustreznega programa rehabilitirati in mu omogočiti, da se po prestani kazni zapora vrne nazaj v domače okolje in zaživi normalno življenje.

Zavod za prestajanje kazni zapora v sodelovanju s pristojnim centrom za socialno delo nudi pomoč in oporo obsojencu tudi po prestani kazni zapora, in sicer na socialnem področju, na stanovanjskem področju in pa tudi pri iskanju zaposlitve. Z ustrezno rehabilitacijo obsojenca se zaključi tudi področje sistema izvrševanja kazenskih sankcij.

V diplomski nalogi sem se osredotočila na ožje področje izvrševanja kazenskih sankcij, ki ureja neposredno izvrševanje kazenskih sankcij oziroma prestajanje kazni zapora. Za področje prestajanja kazni zapora oziroma izvršitev kazenskih sankcij je zadolžena UIKS. Ključna naloga UIKS je, da skupaj z zavodi za prestajanje kazni zapora, ki so njene notranje organizacijske enote, poskrbi, da obsojene osebe nastopijo kazen zapora in jo uspešno prestanejo.

Slovenski penološki sistem se od penoloških sistemov v drugih državah nekoliko razlikuje. Obsojene osebe na prestajanje kazni zapora razvršča na podlagi izrečene

dolžine kazni zapora, glede na spol in starost obsojenih oseb. Razvrščanja obsojenih oseb glede na vrsto storjenega kaznivega dejanja slovenski penološki sistem ne pozna.

V zavodih za prestajanje kazni zapora prestajajo kazen zapora obsojene osebe, ki jim je bila izrečena kazen zapora, priprte osebe, zoper katere je odrejen pripor, osebe, ki jim je bila izrečena kazen uklonilnega zapora, ter osebe, ki so mladoletne in jim je bila izrečena kazen mladoletniškega zapora.

Namestitev in bivanje obsojencev v slovenskih zaporih poteka na treh ravneh oziroma na treh oddelkih. Obsojenci prestajajo kazen zapora na zaprtem oddelku, polodprtem oddelku in odprtem oddelku. Posamezni oddelki se med seboj razlikujejo po stopnji varovanja, po stopnji omejitve gibanja in po ugodnostih, ki si jih lahko pridobijo v času prestajanja kazni zapora.

Obsojencem je omogočeno, da lahko prehajajo iz enega oddelka na drug oddelek postopoma. O posameznih prehodih odloča upravnik zavoda na podlagi strokovnega mnenja, ki ga podajo strokovni sodelavci zavoda. Strokovno mnenje pa podajo na podlagi obnašanja obsojenca v času prestajanja kazni zapora in pa na podlagi izpolnjevanja dolžnosti in obveznosti, ki so mu bile naložene. V primeru, da podeljene ugodnosti obsojenec zlorablja, mu jih upravnik lahko odvzame in obsojenca premesti na oddelek, kjer se izvaja strožji režim.

Zoper obsojence, ki v času prestajanja kazni zapora storijo hujše prekrške, se lahko uvede disciplinski postopek in po končanem postopku se jim izreče disciplinska kazen.

V času prestajanja kazni zapora zavodi za prestajanje kazni zapora skrbijo za obsojene osebe, oblikujejo zanje različne programe, tako imenovane tretmaje, s pomočjo katerih rehabilitirajo obsojenca in ga pripravijo na nadaljnje življenje.

Obsojenim osebam nudijo tudi prehrano, delo in namestitev v času prestajanja kazni zapora. Osebe na prestajanju kazni zapora imajo zagotovljene tudi določene pravice, ki jim pripadajo po zakonu. Če obsojenci menijo, da so jim pravice kršene, lahko zahtevajo pravno varstvo ali se obrnejo na ustrezne institucije. Njihove pravice varujejo domače institucije, kot je varuh človekovih pravic, pa tudi mednarodne institucije.

Obsojenci v času prestajanja kazni zapora sprejemajo tudi obiskovalce, predvsem družinske člane, opravljajo telefonske pogovore, sprejemajo pisemske in paketne pošiljke ... V prostem času se lahko rekreirajo ter obiskujejo dejavnosti, ki se izvajajo v okviru zavoda. Zavodi omogočajo posamezniku, da se v času prestajanja kazni zapora lahko tudi izobražuje omogočeni so mu tudi nakupi v zavodski trgovini ...

Obsojencem sistem omogoča, da si v času prestajanja kazni zapora pridobijo številne ugodnosti, ki jim olajšajo oziroma izboljšajo prestajanje kazni zapora, v nekaterih

primerih pa celo skrajšajo prestajanje kazni. Da si pridobijo te ugodnosti, morajo spoštovati in izpolnjevati obveznosti in dolžnosti, ki so jim naložene.

Največji problem, s katerim se srečuje UIKS, je prostorska stiska in pa starost oziroma dotrajanost zavodov za prestajanje kazni zapora. Večina zavodov za prestajanje kazni zapora je prepolnih, ponekod so zasedeni tudi 200-odstotno. Nekateri zavodi so bili zgrajeni v drugi polovici prejšnjega stoletja, mnogi izmed njih pa prvotno niso bili namenjeni tej dejavnosti, ampak so jih kasneje preuredili za ta namen. Ravno zaradi nenamenske gradnje objektov oziroma zgradb je vprašljiva tudi varnost zavodov, kjer se izvaja prestajanje kazni zapora. Predvsem gre za pomanjkanje tako imenovanega tehničnega varovanja.

UIKS oziroma posamezni zavodi pa se srečujejo tudi s pomanjkanjem ustreznega strokovnega kadra, tako na področju strokovnih sodelavcev kot tudi na področju uradnih oseb - predvsem paznikov, ki skrbijo za red, mir in varnost v zavodih za prestajanje kazni zapora.

Sistem izvrševanja kazenskih sankcij bo potrebno v prihodnje temeljito preurediti, predvsem zagotoviti ustrezne prostorske kapacitete, v katerih bodo bivali obsojenci. Zaposliti bo potrebno ustrezno kadrovske osebje, ki bo lahko nudilo ustrezno strokovno pomoč obsojenim osebam, ter zagotoviti ustrezno fizično kot tudi tehnično varovanje obsojencev. V pripravi pa je tudi nov oziroma prenovljen Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij.

LITERATURA

1. Bavcon, Ljubo in Šelih, Alenka. Kazensko pravo, splošni del. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1996.
2. Carli, Aldo in Wohinz, Miha. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij s komentarjem in podzakonskimi akti. Bonex, Ljubljana, 2001.
3. Grad, Franc in Pogorelec, Janez. Državna ureditev. Upravna akademija, Ljubljana, 2007.
4. Kobe, Peter in Bavcon, Ljubo. Kazenski zakonik s pojasnili in sodno prakso. Uradni list SRS Ljubljana, Ljubljana, 1970.
5. Pirnat, Rajko et al. Komentar zakonov s področja uprave. Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana, 2004, str. 536-606.
6. Požar, Dušan. Osnove kazenskega procesnega prava. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1999.
7. Trstenjak, Verica in Korade Purg, Štefka. Državna uprava. Upravna akademija, Ljubljana, 2007.
8. Virant, Grega. Pravna ureditev javne uprave. Visoka upravna šola, Ljubljana, 2002.
9. Wohinz, Miha. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1) z uvodnimi pojasnili. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2000.

VIRI

Pravni viri:

1. Kazenski zakonik (KZ). Uradni list RS, št. 63/04, 70/94, 23/99, 110/02, 40/04, 95/04.
2. Zakon o prekrških (ZP-1). Uradni list RS, št. 7/03, 86/04, 34/05, 44/05, 40/06, 51/06, 115/06, 99/07, 17/08, 21/08.
3. Zakon o kazenskem postopku (ZKP). Uradni list RS, št. 63/94, 72/98, 111/01, 56/03, 43/04, 110/05, 14/07.
4. Zakon o javnih uslužbencih (ZJU). Uradni list RS, št. 56/02, 23/05, 62/05, 75/05, 113/05, 21/06, 33/07, 63/07, 65/08.
5. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij-1 (ZIKS-1). Uradni list RS, št. 22/00, 59/02, 113/05, 110/06, 76/08.
6. Zakon o državni upravi-1 (ZDU-1). Uradni list RS, št. 52/02, 56/03, 61/04, 123/04, 93/05, 113/05, 89/07.
7. Zakon o amnestiji-1 (ZA-1). Uradni list RS, št. 97/01
8. Uredba o organih v sestavi ministrstev. Ur. list RS, št. 58/03, 45/04, 86/04, 138/04, 52/05, 82/05, 17/06, 76/06, 132/06, 41/07.
9. Uredba o notranji organizaciji, sistematizaciji, delovnih mest in nazivih v organih javne uprave in v pravosodnih organih. Uradni list RS, št. 58/03, 81/03, 109/03, 43/04, 58/04, 138/04, 35/05, 60/05, 72/05, 112/05, 49/06, 140/06, 39/07, 33/08, 66/08, 88/08.
10. Pravilnik o količnikih za določitev osnovnih plač, o kriterijih in merilih za ocenjevanje uspešnosti in rezultatov dela obsojencev ter o nagradah mladoletnikov. Uradni list RS, št. 52/02.
11. Pravilnik o izvrševanju vzgojnega ukrepa oddaje mladoletnikov v prevzgojni dom. Uradni list RS, št. 73/00.
12. Pravilnik o izvrševanju pripora. Uradni list RS, št. 36/99, 39/02, 114/04, 127/06, 7/07, 112/07.
13. Pravilnik o izvrševanju kazni zapora (PIKZ). Uradni list RS, št. 102/00, 127/06, 112/07, 62/08.
14. Navodilo o razporejanju in pošiljanju obsojencev na prestajanje kazni zapora v zavode za prestajanje kazni zapora. Uradni list RS, št. 78/00, 44/03, 86/04, 127/06, 7/07, 112/07, 25/08.
15. Zavod za prestajanje kazni zapora Koper. Hišni red Zavoda za prestajanje kazni zapora Koper, št. 720-230/07-500, 2007.
16. Zavod za prestajanje kazni zapora Koper. Hišni red o izvrševanju pripora v Zavodu za prestajanje kazni zapora Koper, oddelek Nova Gorica, št. 791-02-01/04, 2004.

Drugi viri:

1. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij – spletna stran URL=»http://www.mp.gov.si/si/organi_v_sestavu/izvrsevanje_kazenskih_sankcij/« 30. 6. 2008.
2. Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije – spletna stran URL=»http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/« 30. 6. 2008.
3. Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij. Letno poročilo 2005. 2005, str. od 26 do 28.
4. Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij. Letno poročilo 2006. 2006, str. od 26 do 29.
5. Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij. Letno poročilo 2007. 2007, str. od 28 do 30.

SEZNAM SLIK IN TABEL

Slika 1: Organigram Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij, str. 23

Tabela 1: Ševila uklonilno zaprtih po spolu, zavodih in letih, str. 60

Tabela 2: Število uklonilno zaprtih oseb po posameznih letih glede na nastop in odpust, str. 61

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

RS	Republika Slovenija
ZIKS-1	Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij
ZJU	Zakon o javnih uslužbencih
KZ	Kazenski zakonik
MP	Ministrstvo za pravosodje
UIKS	Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij
ZP-1	Zakon o prekrških
Ur. l.	Uradni list
ZKP	Zakon o kazenskem postopku
ZDU-1	Zakon o državni upravi

PRILOGA

Priloga 1: Akt o notranji organizaciji in sistematizaciji delovnih mest v Upravi Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij

Vir: Generalni urad Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij,
18.11.2008

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORICE

Izjavljam, da je diplomska naloga z naslovom Izvrševanje kazenskih sankcij v Republiki Sloveniji, moja avtorska stvaritev.

Nalogo je lektorirala univ. dipl. prof. slov. in ped. Karmen Škrk.

Dovoljujem, da se diplomsko delo objavi po pravilih Fakultete za upravo na spletnih straneh.

V Ljubljani, 08.12.2008

Natalija Jež Lipanje